

SVERIGES RUNINSKRIFTER

UTGIVNA AV

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN
NIONDE BANDET

UPPLANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AV

ELIAS WESSEN OCH SVEN B. F. JANSSON

FJÄRDE DELEN

ANDRA HÄFTET

BÄLINGE HÄRAD,
OLANDS HÄRAD, ÖRBYHUS HÄRAD

UPPSALA 1957

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI AB

ARBETET UTGIVES MED ANSLAG
UR HUMANISTISKA FONDEN

Detta häfte har i sin helhet författats av Sven B. F. Jansson.
Fotografierna för Pl. 81, 88, 98—103, 110—128 (U 1150) ha tagits av
Iwar Anderson, för Pl. 82, 83, 85—97, 104—106, 108 och 109 av
N. Lagergren, för Pl. 84 och 128 (U 1151) av G. af Geijerstam, samt
för Pl. 107 av S. B. F. Jansson.

Bälinge härad.

Socknar: Åkerby, Bälinge och Skuttunge. Till Bälinge härad räknas av gammalt också den del av Jumkils socken, som ligger NÖ om Jumkilsån. De runstenar, som där finnas (U 918 Blacksta, U 919 Blacksta och U 920 Broholm), ha av praktiska skäl behandlats i samband med inskrifterna i Ulleråkers härad, dit Jumkils sockens övriga delar höra.

Bälinge härads sydgräns utgöres av Jumkilsån och Fyrisån, dess östgräns av Björklingeån. I N når häradet med en kil upp till Tämnaren, vars södra del, Sörsjön, ligger inom häradet. Västgränsen går genom de glest bebyggda skogsmarkerna mot Harbo socken; häradsgränsen är här alltså också gräns mot Västmanlands län.

Bälinge härads största längdutsträckning, från SÖ till NV, är 3 mil; sin största bredd, 16 km, har häradet i NV, medan det längst i SÖ endast mäter omkring 7 km. Häradet sträcker sig mellan Ulleråkers härad på sydvästra sidan och Norunda härad på den nordöstra. I SÖ gränsar det till Vaksala härad.

Häradets nordvästra och största del består av vidsträckta skogsmarker med stora mossar, medan huvudbygden ligger i sydöst, på det bördiga slättlandet, som utgör en del av Uppsala-slätten. Här ligga de tre kyrkorna med Bälinge i mitten; Åkerby kyrka ligger endast 3 km SV och Skuttunge 6 km NNV om Bälinge, där häradets tingsplats låg under medeltiden. Det är här, på den gamla slätten, som Bälinge härads 57 runstenar äro att finna. Antalet är sålunda ungefär detsamma som i Norunda härad. Inskrifterna fördela sig på de tre socknarna på följande sätt: Åkerby 6 (U 1066—1071), Bälinge 37 (U 1072—1107) och Skuttunge 14 (U 1108—1121). Anmärkningsvärt är det stora antalet från Bälinge socken; i rikedom på runstenar överträffas denna socken endast av Vallentuna. Enbart vid Bälinge kyrka ha åtta runstenar funnits; vid Sundbro ha sex runstenar varit resta, alltså lika många som vid Broby i Täby socken (U 135—140). (Det är betecknande, att i båda dessa fall ordet *bro* ingår i ortnamnet.) Vid Riksantikvarieämbetets inventering av fasta fornlämningar år 1952 visade det sig, att Bälinge sn hör till landets fornminnesrikaste.

Man har emellertid farit hårt fram med Bälinge härads runstenar. Av de 57 kända ristningarna äro nämligen icke färre än 26 nu förkomna, och man är för deras del hänvisad uteslutande till äldre avbildningar och uppgifter: U 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078 a, 1082, 1083, 1086, 1087, 1088, 1090, 1091, 1094, 1099, 1101, 1102, 1103, 1105, 1108, 1112, 1114, 1115, 1116, 1120 och 1121.

Av de 57 ristningarna äro dessutom ett 20-tal kända endast som fragment eller i svårt stympat skick: U 1068, 1072, 1073, 1077, 1078 a, 1078 b, 1082, 1090, 1091, 1099, 1100, 1101, 1105, 1109, 1112, 1113, 1115, 1117, 1120 och 1121. I våra dagar finnas inom Bälinge härad endast 18 fullständigt, eller åtminstone nästan fullständigt, bevarade ristningar: U 1066, 1067, 1069, 1070, 1071, 1084, 1085, 1089, 1092, 1093, 1095, 1096, 1097, 1104, 1106, 1107, 1111 och 1118.

Ett par av de här upptagna ristningarna innehålla endast ornamentik, nämligen U 1071 och 1112.

Endast två av häradets ristningar ha huggits i jordfasta block, nämligen U 1093 och 1103.

Redan Bureus kände icke färre än 41 av Bälinge härads runinskrifter. Nära hälften av dessa har han själv undersökt och upptecknat, nämligen följande 20: U 1069, 1073, 1074, 1075, 1076,

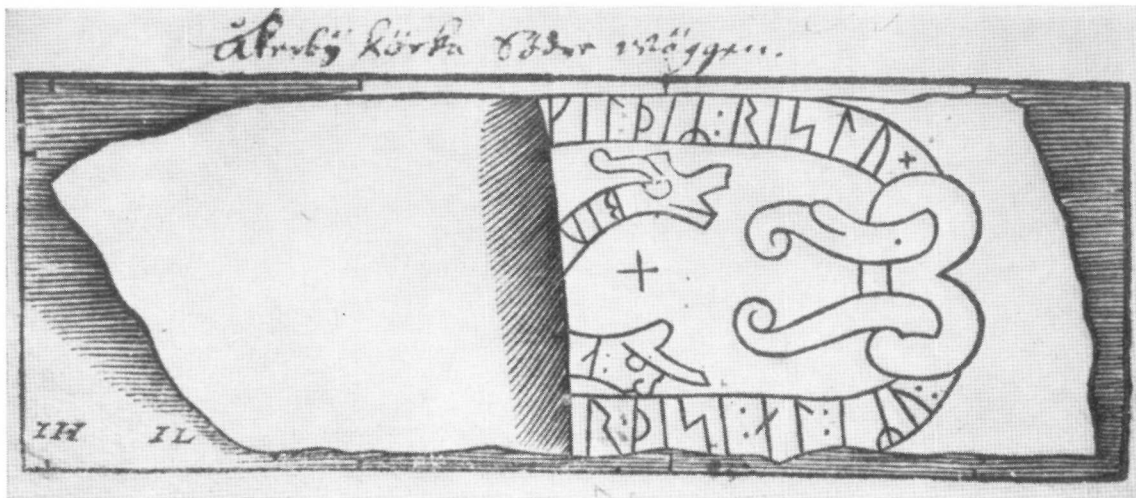

Fig. 298. U 1066. Åkerby kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 493).

1080, 1083, 1086, 1087, 1093, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1108, 1111, 1115 och 1116. Inskrifterna på de övriga 21 har han fått av sina medhjälpare Rhezelius och Cohl: U 1071, 1079, 1084, 1085, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1095, 1096, 1097, 1104, 1105, 1106, 1107 och 1110 av Rhezelius och U 1113, 1118, 1119 och 1120 av Cohl. Till Bureus' intresse för häradets runstenar har säkerligen bidragit, att han var prästson från Åkerby. Bureus skrev sig som bekant Agrivillensis.

Genom *Ransakningarna* blevo ytterligare 5 ristningar kända, nämligen U 1066, 1067, 1070, 1094, 1112. I Peringskiölds *Monumenta* har U 1077 tillkommit. Sammanlagt 47 ristningar i Bälunge härad ha alltså varit kända av 1600-talets fornforskning. Av dessa äro 45 avbildade i *Bautil*.¹ Där saknas nämligen U 1090 och 1101; av den senare saknas över huvud taget avbildning, av den förra finnes en teckning av Rhezelius. — I Liljegrens *Runurkunder* förtecknas från Åkerby, Bälunge och Skuttunge socknar 50 ristningar (L 130—168 och 173—183), alltså 3 ristningar mera än som här uppgivits ha varit kända för 1600-talets runforsknare och 5 mera än i *Bautil*. Detta förklaras av att Liljegren i sin förteckning har medtagit fyra bautastenar (L 137, 161, 167 och 168) och att han, på grund av en felaktig uppgift av O. Celsius, har fört Vaxmyrastenen (L 175) i Ärentuna socken till Skuttunge; se nedan s. 456 och U 1024.

Under 1700-talet kom U 1114 i dagen (O. Celsius), under 1800-talet U 1078, 1081, 1117 och 1121, under 1900-talet U 1068, 1072, 1082, 1109 samt ett fragment i Bälunge kyrka.²

1066. Åkerby kyrka.

Pl. 82, 83.

Litteratur: B 493, L 163. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 35, 36; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 2, s. 36; *Kyrkoinventarium 1829* (ATA); UFT h. 5 (1876), s. 78; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 21; G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, *Fasta fornlämningar i Åkerby socken, 1937—38* (ATA); S. B. F. Jansson, *Skrivelse till Riksantikvarien den 31/8 1949* (ATA), *Några nyligen uppdagade runstenar* (i: *Fornvännen* 1950), s. 336 ff.; *Handlingar 3983/49 och 5769/49* (ATA); N.-G. Stahre, *Stångskäret, Kåksna och Kummelberget* (1952), s. 188 f.

Äldre avbildningar: J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* 2 och B 493); N. Lagergren foto 1949 (i Jansson a. a. s. 337, 338, 340).

¹ B 449—470, 472—495. B 471 Rosta bro har i *Bautil* upptagits under Bälunge. Denna sten bör emellertid föras till Ärentuna socken; se U 1021.

² Detta runstensfragment upptäcktes hösten 1956, då häftet redan förelåg i ombrutet skick. Se tillägget nedan s. 467.

Fig. 299. U 1066. Åkerby kyrka. Stenen på den plats där den återfanns år 1949.

Runstenen står rest på Åkerby kyrkogård, invid södra tornmuren, 1 m. Ö om U 1067.

Den äldsta kända uppgiften om stenen finnes i *Ransakningarna* 1667—84: »Kyrkian 2 stⁿ stehnar inmurade och påskrefne.» En utförligare beskrivning av stenens läge lämnar Peringskiöld i *Monumenta* 2: »I Kyrkiemuren finnes twenne gamla Runestendar, doch begge till skriften ofullkomlige¹ . . . Den ena är wid kyrkians anläggning i östra hörnet på gafwelwäggen blefwen inmurader [= U 1067] . . . Den andra Runestenen finnes wid Wåkenhuset, i södra wäggen men till Skriften half betäcker af Wapnhus muren, som stöter twärt emot gamla kyrkewäggen på södra sidan.» På träsnittet i *Monumenta* 2 finnes bläckanteckningen »Åkerby körka Söder Wäggen» (B 493: »Åkerby Kyrka i Södra wäggen»; L 163: »S. kyrkewäggen»). — O. Celsius, som undersökte stenen den 9 juli 1726, beskriver dess plats på följande sätt: »Åkerby i kyrkiomuren uthan till på Wästra sidan i hörnet wid Wapnhuset. Halfwa stenen wid pass är inbygd och betäckt af Waknhus muren.»

U 1066 och U 1067 ha senare öfverrappats och fallit i glömska. *Kyrkoinventarium* år 1829 avslutas med följande konstaterande: »Någre gamla skrefne Handlingar, äro icke att här tillgå, äfvensom . . . rundstenar icke här finnas, hvarjämte kyrkogården saknar grafvårdar och för öfrigt allt som angår fornlämningar.» I *UFT* (1876) uppges, att stenen är »öfverrappad». Vid inventeringen av fasta fornlämningar i Åkerby socken 1937—38 kunde U 1066 ej återfinnas, och stenen söktes också senare förgäves. Hösten 1949 blev den emellertid återfunnen av S. B. F. Jansson. Stenen låg inmurad i kyrkans södra vägg med toppen 13,2 m. V om kyrkans sydöstra gavelhorn, 0,71 m. ovan markytan; se fig. 299. Runstenen uttogs och restes samma år genom Riksantikvarieämbetets försorg. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Jumkil» (1952).

Mer än hälften av inskriften var helt okänd av forskningen, på grund av att inskriftens nedre del redan på 1600-talet hade dolts av väggen till ett vapenhus.

Gräröd granit. Stenens hela höjd 2,20 m., höjd över marken 1,75 m., bredd 0,70 m. Ristningen är delvis grund.

¹ De sista fem orden äro överstrukna.

Inskrift:

: **biurn** : **auk** : : **þurkil** : **þir** : **ristu** + **kumbl** : **þisi** : **al** : **iru** : : **kipbi-** : **a** :

Biorn ok Þorkell þeir raistu kumbl þessi all . . .

»Björn och Torkel de reste alla dessa 'kummel' . . .»

Till läsningen: Sk före 1 **b** är grunt men säkert. Bst i 5 **n** är placerad lågt, vilket beror på att ristningsytan här var ojämn. Översta delen av bst i 7 **u** är skadad genom en flagring, i vilkens botten dock huggningsspår skönjas. Sk före 9 **þ** är grunt men förefaller säkert. 10 **u** har förlorat toppen; där den har funnits är ristningsytan bortslagen. 13 **i** är ej stunget, ej heller 16 **i**. Sk efter 14 **l** är mycket grunt. 18 **r** har förlorat övre delen av hst och av bst genom flagring. Av 21 **t** är endast hst och högra bst bevarade; t. v. om toppen finnes en urgröpfung, där vänstra bst har gått förlorad. Efter 22 **u** följer som sk ett kraftigt hugget kors. Därefter fortsätter inskriften, av sammanhanget att döma, nedtill i stenens högra kant. Omedelbart före 23 **k** finnas några fördjupningar men inga säkra spår av sk. (Man skulle ha väntat sk på detta ställe, eftersom det finnes på motsvarande ställe i den andra slingan.) 24 **u** har förlorat nedre delen. 26 **b** har annan form än inskriftens två andra **b**-runor (1 **b** och 40 **b**); i 26 **b** utgå nämligen bistavarna från hst, medan de i de två andra fallen utgå från ramlinjerna. 29 **i** är ej stunget. Runföljden 32—36 : **al** : **iru** : är fullkomligt säker; 33 **l** och 34 **i** ha förlorat korta stycken nedtill, genom att stenens kant här har slagits bort. Någon yttre ramlinje har emellertid med all sannolikhet ej huggits i stenens kanter. 37 **k**, 38 **i** och 41 **i** äro ej stungna. Runan 42 står på ett ojämnt ställe. T. v. om hst synes en linje, som förefaller att vara vänstra delen av en **n**-bst; runan har sannolikt varit **n**. 43 **a** är tydligt, likaså det följande sk. — Hadorph och Leitz: **biu . . . kil þir : ristu × . . . r · þisi : al : iru : k . . .** — Celsius: »Första draken» **ariul . . . l : þisi : al : iru** : »Andra draken» **ki- . . . kil : þir : ristu ×** Det är tydligt, att Celsius har läst inskriften i oriktig ordning; han börjar vid vänstra huvudet och fortsätter i stenens högra kant, varefter han börjar vid högra huvudet och fortsätter i vänstra kanten. Celsius har alltså räknat med att de båda ormarna ha korsat varandra nedtill, ett misstag, som förklaras av att stenens nedre del vid hans undersökning var dold av vapenhusväggen.

Inskriften i den vänstra ormen, runföljden 1—22, erbjuder inga svårigheter. De båda där förekommande mansnamnen, *Biorn* och *Þorkell*, äro välkända, och konstruktionen är den normala. Däremot är det icke möjligt att med säkerhet tolka hela inskriften i den högra ormen, runföljden 23—43. Av sammanhanget att döma har ristaren icke fortsatt vid det högra huvudet, som man skulle ha väntat, utan nedtill i stenens högra kant. Inskriftens slut, **iru : kipbi- : a :**, ger emellertid ingen säker mening. 34—36 **iru** torde snarast böra uppfattas som pres. 3 pl. av *vera*. Om ett mansnamn, skrivet **iru**, se U 335. Om uttrycket *raisa kumbl* se S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1950, s. 339. Om betydelsen av ordet *kumbl* se N.-G. Stahre, *Stångskäret, Kåksna och Kummelberget* (1952), s. 180 ff.

U 1066 är utan tvivel ristad av samme man, som har utfört U 1067, d. v. s. av en hittills okänd ristare *Brandr*. Om honom se U 1067.

Tyvärre kunna vi ej veta, var U 1066 ursprungligen har varit rest. Den lades in i kyrkmuren, med ristningsytan utåt, då Åkerby kyrka byggdes omkring år 1300. Därför kunna vi ej heller avgöra, på vilken plats 'alla dessa kummel' ha varit 'resta'. Man skulle kunna gissa, att monumentet, bestående av flera stenar, har stått vid det stora gravfält, som ligger omkring 800 m. SV om kyrkan, 500 m. SV om Berga, omedelbart N och NÖ om den vackra gamla »Löpsbron» över Jumkilsån (se fig. 300). Intill detta gravfält, som omfattar ett 20-tal högar, stod ännu på 1700-talet den runsten (U 1069), som nu står rest vid stora landsvägen, 35 m. NÖ om Åkerby prästgård.

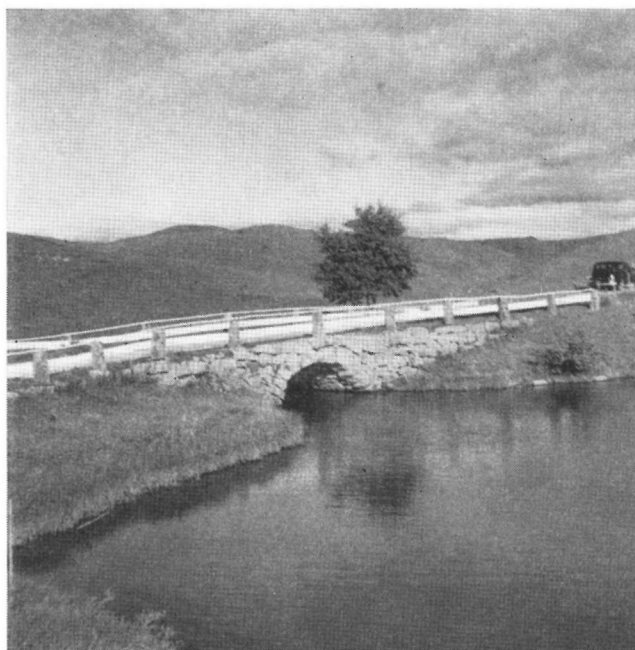

Fig. 300. Löpsbron. I gravfältet, som synes i bakgrunden, har U 1069 Berga, Åkerby sn, ursprungligen varit rest.

1067. Åkerby kyrka.

Pl. 82, 83.

Litteratur: B 494, L 162. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 35; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 2, s. 129; UFT h. 5 (1876), s. 77; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 120; S. B. F. Jansson, *Skrivelse till Riksantikvarien den 21/8 1949* (ATA), *Några nyligen uppdagade runstenar* (i: *Fornvännen* 1950), s. 333 ff.; N.-G. Stahre, *Stångskäret, Kåksna och Kummelberget* (1952), s. 189, not 71.

Äldre avbildningar: J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 494); O. Celsius, bläckteckning (i F m 60: 2); N. Lagergren foto 1949 (i Jansson a. a. s. 334, 335 och 340).

Runstenen står rest på Åkerby kyrkogård, invid södra tornmuren, 1 m. V om U 1066.

Den äldsta kända uppgiften om stenen finnes i *Ransakningarna* 1667—84, där två inmurade runstenar (U 1066 och U 1067) omtalas; se U 1066. I Peringskiölds *Monumenta* ges följande beskrivning av läget för U 1067: »Den ena är wid kyrkians anläggning i östra hörnet på gafvelväggen blefwen inmurader, och då genom ofwulige Menniskiors handtering nogot afstötter, så att man nu med swårighet kan läsa desse Runer, hwilka iag doch med flijt igen uthletat hafwer, och därefter inrättat den förra af Leitz giorde afritningen, som här nu til sin fulkomliga richtigkeit förbättrad, bifogas.» (B 494: »Öster i Kyrko-gafveln»; L 162: »Ö. kyrkogafveln».)

Vid mitten av 1700-talet tillbyggdes en sakristia på östra gaveln, och stenen föll sedan i glömska. Om uppgifterna i *Kyrkoinventarium* år 1829 se U 1066. I *UFT* (1876) uppges, att stenen är »öfverrappad», och vid inventeringen av fasta fornlämningar i Åkerby socken 1937—38 kunde U 1067 ej återfinnas. Med ledning av uppgifterna i Peringskiölds *Monumenta* söktes stenen år 1949 av S. B. F. Jansson, och den blev då, i likhet med U 1066, återfunnen; se fig. 302. U 1067 låg, gömd under putsen, i markytan i östra gavelmuren, till stor del dold av sakristiemuren. Runstenen togs ut ur muren och restes genom Riksantikvarieämbetets försorg på sin nuvarande plats hösten 1949. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Jumkil» (1952).

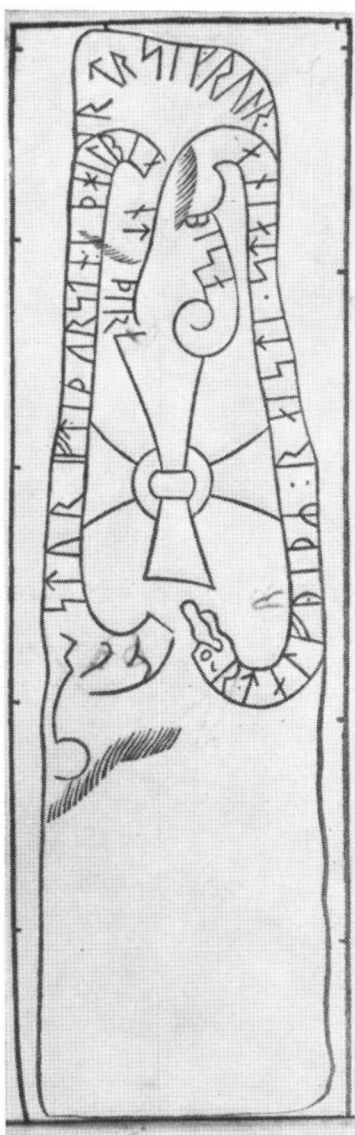

Fig. 301. U 1067. Åkerby kyrka.
Efter träsnitt i Peringskiöld's
Monumenta (B 494).

Fig. 302. U 1067 på den plats där den återfanns år 1949.

Röd granit. Höjd 2,43 m., bredd (över korset) 0,65 m. Ristningslinjerna äro grunda, ofta skönjbara endast som en skuggning i stenytan.

Inskrift:

× **u**talfridr : raisti · staina + þisa a-tr · styr · faður : sin · k . . . þ hilbi · ant þira bratr hiuk run-r ·

Oðalfridr raisti stæina þessa æftir Styr, faður sinn. Guð hialpi and þeira. Brandr hiogg runar.

»Odalfrid reste dessa stenar efter Styr, sin fader. Gud hjälpe deras själ. Brand högg runorna.»

Till läsningen: I 1 **u** har största delen av bst gått förlorad. I 3 **a** har huvudstavens nedersta del skadats. Någon ramlinje finnes icke i stenens kanter. Bst i 11 **a** står i en avsats i stenytan.

Efter 21 **a** finnes en fördjupning, som möjligen skall uppfattas som sk. Före 22 **p** finnes ett sk, som har formen av ett litet kors. Av r. 27 är endast ett kort stycke av toppen bevarat; spåren göra sannolikt, att runan har varit **b**. 30 **s** har förlorat den nedersta leden, så när som på ett kort stycke vid undre ramlinjen. I 32 **y** är punkten grund. I 42 **k** har bst skadats upptill; den nedre delen av hst har fallit bort. Mellan 42 **k** och 43 **p** har en runa gått förlorad i en flagring. Sk saknas efter 43 **p**. 45 **i** är ej stunget. Mellan 51 **t** och 52 **p** har ristningsytan flagrat bort. 53 **i** är ej stunget. Runföljden 56—69 står utanför slingan, på stenens toppyta. 63 **u** är brett. I 64 **k** finnes mellan hst och bst en grund punkt, som sannolikt är naturlig. Av r. 68 återstår en tydlig hst. Möjligen kan en **a**-bst spåras i en avsats.

Hadorph: Runföljden 1—9 läses **rtalf-īpr**. 22 **b**. Sk saknas framför r. 22. Runföljden 26—29 uppfattas icke som runor utan snarast som ornament. 32 **u**. Runföljden 34—41 läses på följande sätt: **ifti þurstrn**. Av 42 **k** har hst iakttagits. Därefter tomrum till 43 **p**. 55 **a** har ej observerats. Runföljden 56—69 **irtr sig rulr**. Stenen, som vid Hadorphs besök låg i markytan, har tydligen då varit svårläst. Smutsig? — I Peringskiölds *Monumenta* har Hadorphs läsning ändrats. »Rättelserna» äro i flera fall riktiga. Peringskiöld läser: **utalfriþr: raisti · staina · þisa iftr sigruþr · þostur ifti þurstrn · . . . þ hilbi ant þira**. Oriktigheten i Peringskiölds läsning består bl. a. i, att han läser inskriften i felaktig följd. Sålunda skjuter han in den avslutande satsen, runföljden 56—69, mellan högra slingans inskrift (1—25) och den vänstra slingans (26—55).¹ — Celsius' anteckningar (i F m 60) bestå i en avskrift av Hadorphs läsning och av en avritning av träsnittet; de sakna därför självständigt värde.

Den tidigaste tolkningen av U 1067 finnes i Peringskiölds *Monumenta*: »Odalfred reeste upp dessa Stenar effter Sigröder Men Thoster reste dem effter Thorsten: Gud hiälpe deras Anda.» I *UFT* (1876) tolkas inskriften: »Utalfrid reste desse stenar efter Sigrud, Stur efter Thorsten. Gud hjelpe deras ande.»

Ett namn *Oðalfriðr* är eljest icke känt och därför av intresse. Namnets båda led äro kända från andra namn, t. ex. fisl. *Oðalríkr*; skrivningen **utal** i stället för **upal** är anmärkningsvärd, ty felristningen **t** för **p** är ej vanlig. Om namnelementet *-friðr* se *Nordisk kultur* 7, s. 103. Huruvida *Oðalfriðr* har varit ett mansnamn eller ett kvinnonamn kan icke avgöras. — Faderns namn, *Styrr*, har varit ett i Sverige mycket ovanligt namn. Ytterligare ett säkert belägg finnes på Vg 179 Kølaby (**styr**); jfr U 1101. Om innebörden av detta namn se *Nordisk kultur* 7, s. 90 f.

Ristarens namn, *Brandr*, har varit vanligare. Det förekommer i följande svenska runinskrifter: U 1072 Bälunge kyrka, U 1026 Lena kyrka, U 1036 Tensta kyrka, L 1069 Högs kyrka, Hälsingland², L 1327 Hasle by, Västergötland samt Öl 28 Gårdby kyrka.³ På två av dessa runstenar uppträda runristare med namnet *Brandr* (Högs kyrka, Hälsingland och Gårdby, Öland). Ingen av dessa kan vara identisk med *Brandr* på U 1067. Här möter oss sålunda en hittills okänd ristare. Om namnet se vidare U 1026. I *Svenska runristare* (1925) upptager E. Brate en ristare Sigröd, som enligt Brates mening skall ha signerat U 1067. Denna uppfattning beror utan tvivel enbart på en oriktig rekonstruktion av inskriften (se denna sida, not 1). Någon runmästare Sigröd har icke existerat.

¹ Liljegren återger i *Runurkunder* (1833) Peringskiölds läsning: »Utalfrīþr : raisti · staina : þisa : iftr · Sigrutr. (*Andra slingan*:) Stur ifti þurstrin · Kuþ hilbi ant þira.» I *Svenska runristare* (1925) opponerar sig E. Brate mot Liljegrens sätt att återge inskriften; den har, menar Brate, blivit av Liljegren »oriktigt uppfattad». Enligt Brate bör inskriften »sålunda transskriberas: **rtalfuiþr resti stena þessa stora ætr þorsten. Guð hælpí and þēra! R[is]t[er] r[ist]a[re] Sigröðr.**» Anledningen till Brates kritik av Liljegren är, att Brate icke har lagt märke till, att Liljegren har följt Peringskiölds läsning. Brate stöder sig däremot på Hadorphs träsnitt i *Bautil*. Det är uppenbart, att Brates »transskription» är ännu mera missvisande än Liljegrens.

² Se S. B. F. Jansson i *Hälsingerunor* 1951, s. 19 ff.

³ Se Jansson i *ANF* 62 (1947), s. 186 ff.

Av huggningsteknik, runformer, stilisering o. s. v. framgår, att *Brandr* också har ristat den andra runstenen från Åkerby kyrka (U 1066). Inskriften på U 1067 talar om »dessa stenar». Det skulle under sådana förhållanden ligga nära till hands att tro, att uttrycket åsyftar U 1066 och U 1067. Att så icke är förhållandet, framgår emellertid tydligt av inskrifternas innehåll. Snarast torde innebörden i orden »dessa stenar» vara, att vid sidan av runstenen andra stenar utan inskrift ha av Odalfrid rests efter Styr. Sannolikt har *Brandr* med uttrycket *raistu kumbl þessi all* på U 1066 åsyftat ungefär detsamma som med *steina þessa* på U 1067. I båda fallen torde sålunda monumenten ha bestått av en runsten jämte bautastenar. Under sådana omständigheter är det synnerligen beklagligt, att både U 1066 och U 1067 så tidigt ha flyttats från sina ursprungliga platser. De ha redan omkring år 1300 lagts in, med ristningarna då i båda fallen fullt synliga, i Åkerby kyrkas murar, varför man numera icke kan veta, var stenarna ursprungligen ha stått. Sannolikt ha de stått i kyrkans närhet; jfr ovan. s. 348.

1068. Åkerby kyrka.

Pl. 84.

Litteratur: S. B. F. Jansson, Rapport till Riksantikvarieämbetet den 12 april 1954 (ATA).

Den fragmentariskt bevarade runstenen ligger i Åkerby östra kyrkogårdsmur, 17 m. N om murens sydöstra hörn. Stenen har sin plats i markytan, i murens insida, och ligger med toppen åt S.

Stenen är helt nyfunnen; hur den upptäcktes skildras i S. B. F. Janssons rapport av den 12/4 1954: »Ämbetets ombud, författaren Jan Fridegård, Uppsala, meddelade mig genom ett telefonsamtal den 10 april 1954, att han tidigare samma dag vid besök på Åkerby kyrkogård hade iakttagit ett stycke av en runsten i kyrkogårdsmuren. Med anledning av denna uppgift besökte jag ... redan följande dag (den 11 april) den av Fridegård angivna fyndplatsen. Fridegårds iakttagelse visade sig vara riktig; den av honom upptäckta stenen utgör övre delen av en hittills okänd runsten ... Det är ingalunda överraskande, att detta fragment hittills har kunnat undgå upptäckt, trots att många människor praktiskt taget dagligen torde ha vistats i dess omedelbara närhet. Det överraskande ligger i att Fridegård, under den gråa mossan som täckte ristningsytan, över huvud taget kunde se, att stenen bar någon ristning. Innan stenen hade rengjorts, var den grunda ristningen nämligen knappt skönjbar ... Upptäckten kom f. ö. synnerligen lägligt; jag är nämligen just i färd med att publicera runinskrifterna inom det område där fyndet nu gjordes» ...

Röd granit. Höjd 0,97 m., bredd 0,55 m. Ristningen är genomgående grund och ytan flerstädes vittrad.

Inskrift:

... hagua · stain · at · i - kuar · faþ ... anta · þin
 5 10 15 20 25

... haggva stein at Ingvar, faður ... [bo]anda sinn.

»... hugga stenen efter Ingvar, (sin) fader ... (och) ... (efter) sin man.»

Till läsningen: Sk före 1 h står i vänstra brottkanten. 1 h har förlorat hst ovan bst. I 3 g är prickens mycket grund, men förefaller säker. 8 a och 9 i stå tätt ihop. Det är troligt, att ristaren först har ristat **stan** och sedan insatt en i-runa mellan **a** och **n**. (Detta kan antyda, att ristaren har varit osäker om hur den gamla diftongen skulle betecknas). 13 i är ej stunget. Av runan 14 återstår endast ett kort stycke av huvudstavens övre del; det övriga av runan har förlorats i

en djup urgröpfung. 15 **k** är ej stunget. I 21 **p** utgår bst från övre ramlinjen; nedre delen av bst har förlorats. Runföljden 22—28 står i den del av slingan, som finnes på fragmentets mittparti. Före 22 **a** finnas nu inga spår av runor. I 24 **t** äro bst ojämna och grunda; detta gäller särskilt den högra bst, men även den förefaller att vara säker. Av 26 **s** återstår endast övre hälften; runan, som står på ett ojämnt ställe, har haft formen **ſ**. 27 **i** är ej stunget. Efter 28 **n** finnes inom bandet en grund skåra med oskarpa kanter; denna skåra är säkerligen en skada i ristningsytan.

Ingvarr är ett i uppländska runinskrifter välkänt mansnamn.

Den nyfunna ristningen är icke särskilt skickligt huggen. Den kan knappast attribueras till någon känd runristare.

1069. Berga, Åkerby sn.

Pl. 85, 86.

Litteratur: B 495, L 165, D 1: 208. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica Haectenus Exsculpta* (1624) n:r 20 (3 uppl. 1664 n:r 23), F a 6 s. 75 n:r 149 (Bureus' egen uppteckning), F a 10: 2 bl. 26, F a 5 n:r 485, F a 1 s. 104, F a 13 s. 119, F a 14 s. 120; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 37; P. Dijkman, *Historiske Anmärkningar* (1723), s. 81 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 165; R. Dybeck, *Reseberättelse för år 1863* (ATA); M. Stolpe, *Några ord till upplysning om bladet »Upsala»* (1869), s. 67; UFT h. 5 (1876), s. 78; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942* (ATA).

Äldre avbildningar: J. Bureus, träsnitt (i *Monumenta Sveo-Gothica* 1624 och 1664, F a 10: 1 n:r 20, F a 5); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* 2 och B 495); Dybeck, teckning (D 1: 208).

Runstenen står i norra kanten av landsvägen Åkerby kyrka—Jumkils kyrka, 35 m. NÖ om prästgårdens nordöstra gavel, 7 m. V om avtagsvägen till Söderby. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Jumkil» (1952).

Enligt Bureus stod stenen »Widh Åkerby Prestegård Bergha» (F a 6).¹ Peringskiöld lämnar i *Monumenta* följande utförliga beskrivning: »Wij wända nu vår reesa til Bärge i Åkerby Sochn, hwarest Prästegården är belägen, tillijka med en Skatte och en frälse bondegård; på Giärdet hafwa vårt fäderneslands² forna inbyggjare, sine förfäder och anhörige döda til ähra och åminnelse, effter hedniska tjdens sätt och maner, upkastat åthskillige små, men Sex stycken stora ättehögar, liggandes gent emot Löfsbron, där wij allareda på Engeby ägor beskådat en Runsten [= U 916]. Här på giärdet straxt wid bemelte ättehögar finnes ochså en wacker Runsten af fyra alnars högd, uthi en spitzig form uthuggen». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes anteckningen »Bärge i Åkerby Sochn» (B 495: »Bärge»; L 165: »Berge»). — Celsius, som undersökte stenen den »28 Aug. lörd. 1725», beskriver stenens plats på följande sätt: »Åkerby Sⁿ uthi Bärge gärdet mitt emot Bärge Granlund, uthi Runstens åkrarna ett litet st. ifrån Prästgården.» I sin reseberättelse för år 1863 skriver Dybeck: »Af Åkerbyhögarne äro de vid Berga talrikast. Runstenarna vid Sylta, Krogstad och Berga äro qvar, den sistnämnda nyligen åter rest». I *Sveriges runurkunder* anges platsen sålunda: »Runstenen står norr om och invid Berga, utmed Jumkilsvägen, men lærer förr haft annan plats.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» omtalas, att en »rätt stor» runsten står »vid prestgården i landsvägskanten».

På 1600-talet har stenen av Peringskiölds beskrivning att döma stått i närheten av det grav-

¹ Bureus, vilkens far var kyrkoherde i Åkerby, har säkerligen redan som barn sett denna på fädernhemmets ägor resta runsten.

² Ändrat från *våra forna förfäder*.

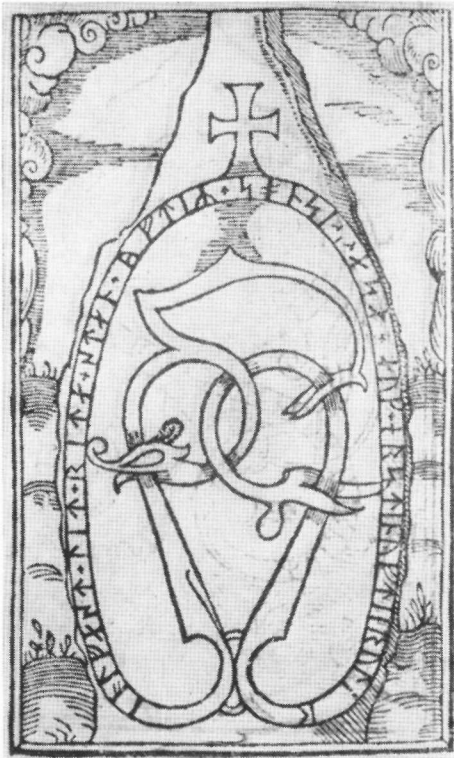

Fig. 303. U 1069. Berga, Åkerby sn. Efter träsnitt av Bureus i Monumenta Sveo-Gothica 1624.

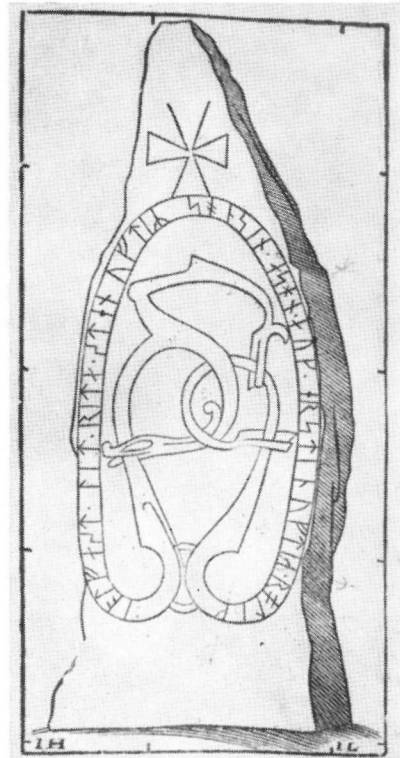

Fig. 304. U 1069. Berga, Åkerby sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 495).

fält, som ligger omkring 500 m. SV om Berga, omedelbart N och NÖ om den bro, »Löpsbron», som leder över Jumkilsån; se fig. 300. Detta var säkerligen runstens ursprungliga plats.¹

Rödaktig granit. Höjd 1,99 m., bredd 0,79 m. Ristningen är flerstädes grund. Linjerna äro genomgående smala.

Inskrift:

iolfast + **lit** + **rita** + **sten** + **yftir** + **son** **sin** + **asa** + **auk** + **ersten** + **yftir** **rulur**

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Igulfast[r] let retta stein æftir sun sinn Asa ok Ærnsteinn æftir...

»Igulfast lät resa stenen efter sin son Åse och Ärnsten efter...»

¹ Petter Dijkman återger inskriften (efter Bureus' *Monumenta Sveo-Gothica*, 3 uppl. 1664) i *Historiske Anmärkning* (1723) med följande kommentar: »SÅsom det intet nämnes uti Sal. Prof. Verelii arbete, wid hwad by i Soknen eller på hwad ställe denne Steen står, så kommer jag til berätta, förr än jag talar om denne Steens omständighet, at den 11 Nov. 1710 opränsade jag en Runsteen uti Börje Sokn på Ängbys Äng, neder mot een Åå, och broon der öfwer som kallas Låfsbroon, hwilken skiljer Börje- och Åkerby Soknar, och om denne Steen är den samma, så får man läsa min Anmärkning der på uti Börje Sokn.» Den runsten som Dijkman »opränsade» år 1710 är U 916 Ängeby i Börje sn. — Det gravfält, vid vilket U 1069 ursprungligen har stått rest, beskriver Dijkman i samband med sin redogörelse för Ängbysten (a. a. s. 83). Han besökte platsen »åhr 1710 om Hösten då Pesten gick i Stockholm» och iakttog då, på Jumkilsåns norra sida »icke långt från Åån fem stora jordhögar, warandes Landzwägen giord genom den siette, hwilken har warit tämmelig stor; sedan är der en hop smärre Jordhögar i der näst belägne hagar, samt op mot Åkerby Prästegård, åtskillige stora högar ibland otalige små, jämte åtskillige Grifte-former större och smärre, runda, oflänge, trikantige och rätt quadrate, af 12, 14, 10, 9, 8. etc. alnars längd: gifwandes den Tracten liknelse ifrån sig, som har der fordom warit Lagerstad förr än Kyrkian med thess Kyrkiogård blef funderad, eller har der stådt något Slag.» Gravarnas storlek föranleder Dijkman att draga följande slutsats: »Af desse långa grafwar, som äfwen fins på andra By-ängar ... kan man säkert finna, våra uhrgamla Japhets afföde varit långt, stort och föört folck, at man om *Jattar*, eller *Jottar*, så mycket mindre twifwelsmål må draga.»

Till läsningen: Före 1 i finnas inga spår av sk; i slingan synes, 19 cm. t. h. om 1 i, en skåra, som knappast gör intryck av att vara huggen. 2 o har bistavar endast t. h. om hst. Övre ramlinje saknas vid runföljden 4 f—10 t. I 7 t är högra bst svag. Sk efter 7 t är grunt men säkert. Mellan 7 t och följande sk finnes ingen runa. Något t. h. om mitten av 9 i finnes en fördjupning, som sannolikt är naturlig; runan är således troligen ej stungen. 12 i är ej stunget. Mitt på 17 e finnes en flagring; i dess övre kant spåras en fördjupning, som sannolikt är huggen. 18 n har ensidig bst. I 19 y är pricken grund. 23 n har förlorat huvudstavens övre del genom flagring; även högra bst är skadad. 25 o har dubbelsidiga bistavar. 26 n har ensidig bst. Sk saknas efter 26 n. I 32 a är bst lätt skadad t. h. om hst genom flagring. 36 e är tydligt stunget. I 40 e är den streckliknande pricken grund och något osäker. 42 y är stunget; pricken är grund. I 46 r är bst grund. 48 u är säkert. I 50 u är bst mycket svag och osäker; för att runan har varit u talar det stora avståndet till följande runa, 51 r. Efter 51 r finnas inga spår av sk. — Bureus (F a 6): **iofast · lit · rita × sten · yftir · son sin · asa + auk erstin + yftir rulir**. — Hadorph och Leitz: **:iofast · lit · rita · sten uftir son sin · ashn · auk · erstin uftia · rolik**. — Celsius: **iofast · lit rita · sten uftir · son sin + asa + auk + ersten + ufti brupur + sin**. — Dybeck (i *Sveriges runurkunder*): **iofast · lit × rita × sten × uftir × son (·) sin × asa × auk × erstin × uftir (×) rulif (×)**. Dybeck anmärker: »Olof Celsius har i stället för RNNP läst icke mindre än BRþNR 4|þ, men oriktigt. Inre kännestrecket i ordets P är svagt, och runan har en missrista, sannolikt uppkommen deraf att man först ämnat göra henne till stupruna. Korsets öfverstreck saknas.»

Bureus tolkar inskriften på följande sätt (i F a 10:2): »Jolfast let rita thz är skrifwa eller måla stenen efter sin son Åse eller Åse. Och Ersten efter Rotiwer.» I Peringskiölds *Monumenta* finnes följande översättning: »Jolfast lätt skrifwa på Sten effter sin son Asskan, och Ersteen effter Rolf.» Dijkman (i *Historiske Anmärkningar*): »Jolfast lät rita denna Steen efter sin Son *Asa*, och *Arsten* efter *Irulik*.»

Runföljden 1—7 **iofast** skall med all sannolikhet återge namnet *Igulfast*[r]; om detta namn och om tolkningen av förleden se U 52. — Om namnet *Asi* se U 17. (Dijkman ger följande kommentar till namnet: »*Asa*, är Mans namn, ty här står at han war *Jolfasters* Son, och sådant namn hade ock Konung *Abia* Son, *Rehabeams* Sons, *Salomons* Sons *Soneson* . . . Eljest så är bekant, det våra Förfäder hafwa kallat *Oden*, *AS*.»)»

I runföljden 36—41 **ersten** möta vi det från hela Norden kända men utanför Norge sparsamt belagda mansnamnet *Ærnsteinn* (*Arnsteinn*). Såvitt känt ger U 1069 det enda belägget från de svenska runinskrifterna. Ett norskt exempel på namnet ger Galtlandsstenen; se *Norges innskrifter med de yngre runer* (1954), s. 26. — Runföljden 47—51 erbjuder svårigheter. Man skulle ju här ha väntat att finna t. ex. **brupur sin**, och så läser också Celsius inskriftens slut. Denna läsning är emellertid, som redan Dybeck har påpekat, oriktig. Bureus läser **rulir**, Hadorph **rolik** och Dybeck **rulif**. Man torde få nöja sig med att konstatera, att inskriftens sista ord är ovisst. På grund av att Liljegren i *Runurkunder* rekonstruerar runföljden som »*Rulif*» har den i den vetenskapliga litteraturen uppfattats som ett säkert exempel på mansnamnet *Rolæifr* (*Hroðlæifr*); se U 1102.

Om den andra runstenen vid Berga, Åkerby sn se U 916 Ängeby, Börje sn.

Föresängen, Åkerby sn.

I *Ransakningarna* 1667—84 uppges, att »Enn steen nederfallen i åhn» finnes vid »Försängen». Uppgiften återkommer i en förteckning i Peringskiölds *Monumenta* 1 över »Runestenar i Upland som felas». I denna förteckning, som är skriven med J. Hadorphs hand, läses: »Föres Engen, en nidfallen i åhn.» Det är denna från *Ransakningarna* stammande uppgift, som föranleder Liljegren att i *Runurkunder* (1833) som nummer 168 upptaga en runsten från »Föresängen, (nedfallen i åen)». Även i *UFT* h. 5 (1876), s. 78 upptages en runsten från »Föresängen». Huruvida uppgiften i *Ransakningarna* verkligen åsyftar en runsten förefaller synnerligen ovisst.

1070. Kroksta, Åkerby sn.

Pl. 85, 86.

Litteratur: B 491, L 166, D 1: 206. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 38; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 292, 2, s. 587; A. F. M. Lundeberg, Skrivelse till Vitterhetsakademien den $\frac{2}{11}$ 1860 och $\frac{29}{12}$ 1864 (ATA); Carl Säve, Brev till G. Stephens den $\frac{3}{1}$ 1864 (ATA); E. Larsson, Skrivelse till K. B. i Uppsala län den $\frac{30}{8}$ 1864 (ATA), KVHAAkad:s protokoll den $\frac{4}{12}$ 1860, $\frac{4}{10}$ 1864, $\frac{1}{11}$ 1864, $\frac{15}{11}$ 1864, $\frac{17}{1}$ 1865; R. Dybeck, Skrivelse till Vitterhetsakademien den $\frac{26}{10}$ och den $\frac{11}{11}$ 1864 (ATA), Reseberättelse för år 1864 (ATA), Runa (fol.) 1876, s. 36; M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 67; UFT h. 5 (1876), s. 78; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 114; S. Lindqvist, Skrivelse till Riksantikvarien den $\frac{19}{10}$ 1928 (ATA); E. Sörling, Skrivelse till Riksantikvarien den $\frac{23}{10}$ 1929 (ATA); G. Olson, Skrivelse till Riksantikvarien den $\frac{11}{7}$ 1932 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA); B. Tiljander, Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den $\frac{25}{5}$ 1949 och den $\frac{28}{6}$ 1950 (ATA); N. Sundquist, Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den $\frac{22}{12}$ 1949 (ATA); Skrivelse från Riksantikvarieämbetet till lantbrukare B. Tiljander den $\frac{11}{1}$ 1950 (ATA); S. B. F. Jansson och Sverker Janson, Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den $\frac{31}{10}$ 1950 (ATA); Handlingar i ATA 1950, 1951.

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 491; avritat av O. Celsius i F m 60: 2); Dybeck, teckning (D 1: 206).

Runstenen står i åkern, omkring 300 m. NNV om Kroksta, 40 m. N om landsvägen Åkerby kyrka—Jumkils kyrka. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Jumkil» (1952). Nära stenen finnas skadade gravhögar, som ingå i ett större, nu förstört bygravfält från folkvandringstid och vikingatid.¹

I *Ransakningarna* finnas följande uppgifter (23 Junij A^o 1677) om runstenen: »Åkerby Sochen i Krogsta Närhagen 1 steen ligger neder skall opreesas 3 $\frac{1}{2}$ al. långh. huar om länhnsmanen till sades.» — I Peringskiölds *Monumenta* lämnas följande beskrivning: »Effter många kring sochen af och an giorde krockar, komma Wij nu til Krokstad. J gärdet wid en hage beskådar man åthskillige i hedna tijder uprättade Ättechögar, och ibland dem twenne til storleken mehr än de andra märkelige, wid den enas foot står en gammal Runsteen uthi denne form skrefwen och uthuggen.» På träsnittet finnes bläckanteckningen »Krokstads Hage i Åkerby sochn» (B 491: »Krokstads hage»; L 166: »Krogstads hage»). — I *Scerikes runurkunder* skriver Dybeck: »Det gärde, nordligt från Krokstads by, i hvilket runstenen, en större beplöjd ättechög och nio grafkullar, deribland en mindre skeppshög, äro, var ännu för några år sedan en beteshage, i hvilken ett stort antal olikartade minnesmärken funnos, och man vet berätta att de fordom sammanhängt med grafhögarne å Berga mark, hvilka sträcka sig ända ner till Lofsbron, som är öfver Jumkilsån. Mindre stenrör och andra stensättningar höja sig ännu flestades i åkrarne. Runstenen är nyligen åter rest.»²

U 1070 har vid flera tillfällen omnämnts i samband med skadegörelse på gravfältet vid Kroksta. I skrivelse till Vitterhetsakademien den $\frac{2}{11}$ 1860 gör kapten A. F. M. Lundeberg följande anmälan: »Jag tvekar icke, att till Kongl Academiens kännedom meddela — hurusom man i Upland behandlar de få minnen vi ännu hafva quar af det kraftfulla och hugstora folk, som fordom bebyggt och värnat våra byggder. Till en början önskar jag blått få äran meddela — hurusom för omkring en Månad sedan Bonden Eric Larson i Kroksta, Åkerby Socken af Bälinge Härad började bortföra jorden från en uti dess Gärde belägen Graf eller Ättechög af omkring 16 a 18 alnars diameter och 3 a 4 alnars lodlinie. Då högen till hälften var bortförd — för att fylla en sänka på den intill högen i Wester angränsande åker — reste jag af en händelse förbi — stannade, samt steg af mitt åkdon — för att närmare kunna taga kännedom af den våldsverkan, som den förmögne Bonden gjort å Grafkullen — för att åtkomma $\frac{1}{2}$ Kappland jord — den ungefäira areal hvarpå kullen hvilade . . . En cirka 30 alnar vester om högen (med Runskriften *åt Landsvägen*) varande Runsten . . . var äfven kringgräfd — i akt och mening att bortföras från sin gamla plats — men hvilket likväl ännu är ogjort —

¹ Om en undersökning av Krokstagravfältet se *Tor* 1949—1951 (1952), s. 51 ff.

² I *UFT* h. 5 (1876) finnes detta parti återgivet praktiskt taget ordagrant.

Fig. 305. U 1070. Kroksta, Åkerby sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 491).

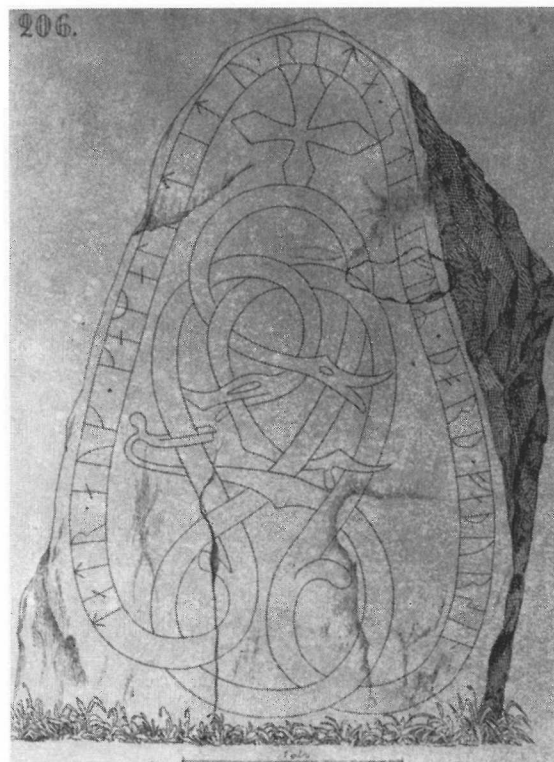

Fig. 306. U 1070. Kroksta, Åkerby sn. Efter D 1:206.

dock förmodar jag, att så väl sjelfva högen, som den dermed efter all anledning gemenskap egande Runstenen snart skola spårlöst försvinna — i händelse ej några mått och steg vidtagas för att hindra ytterligare våldsverkan derå.» I Vitterhetsakademiens protokoll för den $\frac{4}{12}$ 1860 behandlas frågan: »I skrifvelse af d. 2 sistl. Nov. Hade Kaptenen vid K. Uplands Regemente A. F. M. Lundeberg anmält att bonden Erik Larsson i Kroksta, Åkerby socken, Bältinge härad, till en del utgrävt en å hans egor befintlig ättehög samt borttagit jord omkring en runsten, så att denna nedstörtat. Då undertecknad [= B. E. Hildebrand] på grund af denna anmälan redan hos Konungens Befallningshafvande i Upsala län begärt fridlysning å nämnda hög och runsten med utfäst vite af 75 Rdl Rmt för den som desamme vidare ofredar, samt yrkat åläggande för Erik Larsson att de skadade fornlemningarna i sitt förra skick återställa, ansåg Akademien kapten Lundebergs skrifvelse icke föranleda någon vidare åtgärd.» Därmed var emellertid frågan om gravfältets och runstens skydd ingalunda ur världen.

I sin reseberättelse för år 1864 skriver Dybeck: »Stenen på Krokstads gårde . . . är, i följd af Landshöfdingens tillsägelse, åter rest och vidare åverkan å bredvid varande ättehög förbjuden; men denne, en gång kringskuren och till en del afgräfd, skall svårligen, i kraft af nuvarande (utdömda) fornvårdsförfattning, kunna skyddas. Åverkaren utvisade ett oupptaget stycke jord öster om runstenen och högen, frågande om detta kunde få upplöjas, enär, såsom han förmente, inga fornlämningar funnos derpå. Der äro likväl flere oskadade grafkullar och en skeppshög. Bonden tillsades att icke röra dem, men var dermed missnöjd, och osäkert är huruvida han efterkommer tillsägelsen. Graf-flocken är omgifven af bördig åker, men borde bibehållas. Den nämnde runstenen står nu midt i en åker. För att säkert bevaras bör han, antingen omgifvas med en två alnar bred stenvall, eller, om kullarne fridlysas, resas bland dem . . . Sista förstörelsen lär vara vållad af nuvarande egaren. Gärdet var för omkring 50 år sedan en hage.» Med anledning av att Dybeck förbjudit Erik Larsson att odla bort gravkullarna skriver denne till K. B. i Uppsala län den $\frac{30}{8}$ 1864: »På grund af den tillsägelse jag den

10de Juni detta år erhöj af Herr R. Dybeck att icke få på någodt sätt rubba de nio små Kullar som äro belägna på mitt Åkergärde Öster om den af mig uppresta runstenen ty de flesta utgöra minnesmärken. Och som denna Mark hvarpå Kullarna äro belägna, blifwit mig vid laga skiftet tilldelad, och jag icke få draga någon nytta därav. Anhåller jag i ödmjukhet, att någon skällig ersättning blifve mig tillerkänd, såväl för marken hvarpå dessa nio Kullar äro belägna, som ock för resningen af den förr i jorden liggande runnstenen.»

Skrivelsen remitterades till Vitterhetsakademien, som den 4/10 beslöt att infordra Dybecks yttrande. Dybeck lämnade följande svar (den 26/10): »I anledning af en utaf hemmansegaren Erik Larsson i Krokstad, Åkerby socken ... ingifven skrift, rörande några i hans gärde befintliga grafkullar, får undertecknad äran nämna, att dessa, som äro till antalet nio, inberäknad en mindre skeppshög, som är norr om den i Erik Larssons skrift nämde runstenen, enda återstoden af en stor mängd olikartade minnen från hednatiden, hvilka här funnos för icke många år sedan, då marken utgjorde beteshage. Den stora högen är beplöjd, och mig är sagdt, att Erik Larsson blifvit af Landshöfdingen anmanad, att, till en slags ersättning derför, resa runstenen, hvilket äfven skett. Min tanke är att samtliga dessa minnesmärken böra för framtiden bibehållas; Och vågar jag uppmana herr Riksantikvarien, att sjelf bese dem.» Akademien var emellertid ej tillfreds med Dybecks yttrande, utan anmodade honom »att afgifva fullständigare uppgifter». ¹ I en skrivelse till Akademien av den 11/11 1864 lämnade Dybeck de önskade utförligare uppgifterna. Han anför bl. a., »att, efter hvad jag känner, Erik Larsson verkligen rest den runsten, som nu står midt i en åker några famnar i vester från kullarne, och att, i händelse ersättning för denna åtgärd anses böra honom tillerkännas, densamma torde böra bestämmas till tio, högst tolf Rdr Rmt.»

Vid sammanträde den 15/11 1864 »fann Akademien sig böra anmoda sin Ledamot Hr. Professor Säve, att sjelf eller genom annan tjenlig person, på stället inhemta och till Akademien afgifva närmare upplysningar om nämnda fornlemningar och Erik Larssons ersättningsanspråk.» Akademien vände sig till Majoren A. F. M. Lundeberg, som den 29/12 1864 kunde meddela Riksantikvarien: »Högstärade af den 12 dennes har jag haft nöjet emottaga, samt sökt att motsvara det förtroende Herr Riks-Antiquarien deri lemnat mig — på så sätt, att Eric Larsson och hans enda arvinge — mågen Olof afstått från sina fordrings-anspråk — lemnades de 18 Grafhögarne i fred och ro — jemte löfte att borthugga de misspydande Enbuskar; hvilka nu å dem befinnas. Hade de förstätt, att dessa kullar egt något historiskt värde, så hade de ingalunda ifrågasatt det ena eller andra . . .; nu deremot, komma de att anse bibehållandet af dessa minnen från hedenhös för en plikt — på samma gong som en ära för sig. Eric Larson är för öfrigt den samme på hvilken jag för 2^{ne} (!) år sedan klagade hos Witt. H. och Ant. Academien med afseende å Runsten och den största af högarne hvarföre äfven Kon. Befallningshafvande ålade honom vid vite af 75 R. att resa Stenen och restaurera högen, och hvarom jag underrättade R. Dubeck 1863 och Säfve för 1 månad sedan.» ² Riksantikvarien B. E. Hildebrand tackade Lundeberg i ett brev den 24/1 1865 för hans »välwillja att åtaga sig uppgörandet af affären med Erik Larsson i Krokstad, och för det utmärkt fördelaktiga sätt, på hvilket denna sak blifvit bragt till slut.» Hildebrand fortsätter: »Det är glädjande att se huru allmogen kan bringas att taga reson, när den på ett förståndigt sätt blifver upplyst om fornlämningarnes värde och pligten att dem vårda. Jag är öfvertygad att exemplet skall verka fördelaktigt äfven på den kringboende allmogen.» ³ — Elva år senare besökte Dybeck åter Krokstastenen och tecknar då en vemodig bild

¹ KVHAAkad:s protokoll den 1/11 1864.

² I fortsättningen av skrivelsen kommer Lundeberg in på frågan om det skadade gravfältets bevarande, vilket Lundeberg ansåg »nödigt — åtminstone till dess vetenskaplig undersökning om — och i dem skett — emedan deras stora antal på en sträcka af vid pass 1/4 mil — i en numera folkfattig Socken — jemnte någras betydliga storlek antyder, antingen en stark befolkning i fornda tider — eller ock, att skarpa bardalekar der utkämpats och hvarvid tusendetal fallit. Med Kroksta och Agersta Byars egor — sluta i Norr de s. k. Wallsängarne — eller fyrisvalls-ängar — och — då en mängd grafkullar — flockvis upkastade — finnas å båda sidor af Jomakils-ån, så i Börje som Åkerby Socken — synes det, som skulle denna ort hafva varit af stor betydenhet i fornda tider — platsen der slaget å Fyrisvall stod — kan likaväl ha varit i Åkerby och Börje Socknar som i Danmarks — så mycket sannolikare, som grafhögarne omkring nämnde å — äro mångdubbelt flere än i Gnista trakten i Danmark. Den Åkermark hvarå de af mig besigtigade 18 st. högar äro belägne — kallas Norrhagarne — och är i detta århundrade odlad — och bär Åkrens ojemheter ännu — tydliga märken efter en mängd raserade grafkullar. Af de nu quarvarande 18 — finnas 2^{ne} med rektangulär form — och att döma af de fynd, som gjordes vid o(d)landet af marken — innehålla Grafvarne lerurnor, jernsvärd och en egen sorts bucklor af den vanliga metallen och formen — men å den uphöjda delen försedde med 6 st krokar af vid pass 1 tum längd — tydligen ditsatte i afsigt att quarhålla något.»

³ I brevets fortsättning berör Hildebrand »de intressanta upplysningar Herr Majoren meddelat om öfriga forn-

av tillståndet. I redogörelsen för sin »antiqvariska verksamhet under sommaren 1876» (tryckt i *Runa*, fol.) skriver Dybeck: »År 1864 var jag i Åkerby socken, Bälings härad för att granska och afrita der varande runstenar. Sysselsatt med B. 491 . . ., som är på Krokstads nu varande gärde och då hade vid sig en större ätthög och nio grafkullar, deribland en skeppskulle, alle i en aflång flock, kom jordegaren, en bonde i byn, till mig och frågade om det kunde varda 'farligt' att utjämna den store högen och småkullarne, till ökning af gärdet. Jag svarade att mig vore väl känt att gärdet för icke särdeles länge sedan varit en hage, deri funnits minst 300 ätthögar, kullar och stensättningar af många slag, hvilka på sednaste tid förstörts, och då mannen sade sig veta och vidgick detta, tillade jag att han borde unna den lilla återstoden af alla dessa fornlemningar orubbadt rum; men stod han fast i sin önskan, borde kon:s bef:hafvande i Upsala sökas. En tid derefter mottog jag nämnde myndighets kom. resol. jämnte ant. akad:s förständigande att mig i saken utlåta, hvilket snart skedde. Huru målet aflopp hos myndigheterna fick jag naturligtvis aldrig veta, men till min stora bedröfvelse sågs nu [1876] runstenen stå något lutande, jag tyckte sörjande, å den kala åkern, utan både ätthög och småkullar. Det lösa stycket, med runorna $\begin{array}{c} \uparrow \\ | \\ \uparrow \end{array}$ — se mina Runurk. — var bortfallet, men sades ligga 'någonstädes — i åkern'.»

Hildebrands tanke, att Krokstadsaken »blifvit bragt till slut» skulle visa sig vara oriktig. Den 19/10 1928 skriver Sune Lindqvist till Riksantikvariern, att han två dagar tidigare hade besökt Kroksta gravfält, »vilket genom pågående odlingsarbeten blivit avsevärt skadat. Inom gravfältet, som ligger på nordöstra sidan om landsvägen Åkerby kyrka—Jumkils kyrka, befinner sig bl. a. den på geologiska kartbladet Uppsala utmärkta runstenen nära Jumkilsgränsen. Den är numera helt kringplöjd, men i dess närhet kvarligga några kringplöjda högar, därav en ganska stor. Något längre i sydost är ett rektangulärt ägostycke med talrika lägre forngravar ännu oplöjt, men strax sydost därom har en nyss verkställd uppodling borttagit andra forn lämningar, som tydligen varit av samma relativt oansenliga, om än otvetydiga karaktär som det ännu bevarade rektangulära området. Här och var i åkern ligga uppgrävda stenar, av vilka en på ena sidan var sotsvärtad och t. o. m. bar en vidhäftande bälmörjeklump, varifrån en mindre skärva av bränt ben syntes hava lossnat. En mängd ur marken upptagna stenar voro uppstaplade till ett röse på toppen av en större, av odlingen orörd gravhög. Vid besöket infann sig jordägaren, lantbrukaren P. A. Pettersson i Kroksta, vilken förnekade, att de uppgrävda stenarna bildat rundlar, men väl framhöll, att de legat i rader. På grund av de gjorda iakttagelserna och på grund av jordägarens tydligt ådagalagda obekantskap med fornminnesförordningen eller obegenhet att iakttaga dess bestämmelser får jag vördsamt föreslå, att Riksantikvariern genom någon sin tjänsteman låter kartlägga ännu befintliga forn lämningar, undersöka de under odlingen skadade gravarnas ännu åtkomliga rester och på auktoritativ väg delge ägaren behövliga anvisningar beträffande de ännu kvarvarande fornminnenas hälgd.»

En skrivelse från Riksantikvarieämbetet avsändes till gårdsägaren två veckor senare (3/11 1928): »Då det kommit till Riksantikvarierns kännedom, att genom verkställd uppodling å Edra ägor, Kroksta, Åkerby socken, vissa forn lämningar förstörts, får jag enligt uppdrag framhålla för Eder, att detta står i uppenbar strid mot Kungl. förordningen av den 29 november 1867 rörande forn lämningars skydd. Under loppet av nästa år kommer Riksantikvariern att låta besiktiga platsen och vidtaga nödiga åtgärder. Till så skett, får jag på Riksantikvarierns uppdrag anmoda Eder att på intet vis rubba, undanröja eller förstöra å Edra ägor befintliga fasta forn lämningar.» Platsen besiktigades och gravfältet kartlades år 1929 av E. Sörling, som bl. a. skriver: »En runsten, som även står i åkern, sydväst om graven nr 1, torde under inga förhållanden få flyttas.» Med anledning av Sörlings rapport avsändes den 5/11 1929 följande skrivelse, som av landsfiskalen jämte kartkopia överlämnades till gårdsägaren den 14/11 1929: »Till Hemmansägaren P. A. Pettersson, Kroksta, Åkerby. Sedan till Riksantikvarierns kännedom kommit, att ett å Edra ägor, Kroksta i Åkerby socken, befintligt forntida gravfält avsevärt skadats genom odlingsarbete, har Riksantikvariern genom amanuensen E. Sörling låtit besiktiga och kartlägga detsamma. Av amanuensen Sörlings till Riksantikvariern inlämnade rapport framgår att gravfältet f. n. består av minst 12 gravhögar, av vilka 5 äro skadade av odlingsarbetet, se bifogade karta. Riksantikvariern får med anledning härav för Eder påpeka, att alla fasta forn lämningar äro skyddade

lemningar i orten och särskildt omkring Jumkilsån»; se s. 358, not 2. »Jag hemtar», skriver Hildebrand, »härav nytt skäl för mitt påstående, att vårt lands äldsta historia ej kan skrivas, förrän vi fått en fullständig antiqvarisk topografi utarbetad. Samlingar härtill göras med stor flit. Men resande forskare kunna icke taga reda på allt. Sjelfva Hr Dybeck, så ofelbar han anser sig vara, har icke kunnat lemna fullständiga sockenbeskrifningar. Dessa skulle bäst kunna utföras om insigtsfulla och för saken nitälskande personer, hvar inom sin ort, ville göra uppteckningar och meddela dessa åt Akademien.»

genom Kungl. förordningen av den 29 november 1867 rörande forntida minnesmärkens fredande och bevarande, och få de sålunda varken av jordens ägare eller av någon annan förändras, rubbas eller förstöras utan tillstånd av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Edert förfarande står alltså i strid med denna förordning, men då Ni troligen icke ägt kännedom om bestämmelserna, har Riksantikvarien ej f. n. för avsikt att låta vidtaga ytterligare åtgärder i saken, under förutsättning, att Ni icke på något sätt förändrar, rubbar eller borttager de kvarvarande gravarna eller gravresterna. Riksantikvarien anholder att Ni å bifogade kopia av denna skrivelse benäget ville erkänna dess mottagande. Stockholm den 5 November 1929.»

Krokstastenen restes år 1932 genom Riksantikvarieämbetets försorg. G. Olson rapporterar den 11/7 1932: »I samband med resning av runsten vid Berga gård, Åkerby socken [= U 916 Ängeby, Börje sn]... har undertecknad... rest en vid ovannämnda arbeten påträffad runsten... Stenen, som låg i c:a 45 grader mot markytan lyftes och rätades upp samtidigt som grunden byggdes av sten med cement, på frostfritt djup.»

Frågan om Kroksta-stenen och gravfältet var ännu år 1951 aktuell. Den 25/5 1949 skrev den nuvarande gårdsägaren, Bror Tiljander, till Riksantikvarieämbetet: »Undertecknad får härmed på inrådan av Landsantikvarie N. Sundqvist vördsamt anhålla, att å mig tillhörig mark å hemmanet Kroksta 2⁵, 3⁵, 3⁸ Åkerby socken... få borttaga ett antal fornlämningar cirka 15 st. vilka försaka mig besvär för åkerbrukets rationella skötsel. Dessutom får jag anhålla om tillstånd, att få flytta en runsten, (som nu står uti marken, så att man måste köra rundt kring den vid brukning av åkern) 150—200 meter fram till stora landsvägen Upsala—Östervåla. Landsantikvarie Nils Sundqvist har besigtigat fornlämningar och har tillstyrkt ovannämnda åtgärder, som jag härmed anhåller, att få sanktionerade av Riksantikvarieämbetet och komma arbetena, att utföras under hans överinseende och bekostas av undertecknad.» Med anledning av denna skrivelse satte ämbetet sig omedelbart i förbindelse med landsantikvarie Sundquist, som den 22/12 1949 gav följande svar: »Jag har vid besiktning av platsen funnit dels att runstens flyttande med fördel kan tillstyrkas, dels att forngravarna kunna borttagas efter vederbörlig undersökning, förutsatt att både förflyttningen av runstenen och undersökningen av forngravarna bekostas av markägaren, förvaltare Bror Tiljander, Åkerby. Dessa åtgärder kunna lämpligen utföras under försommaren 1950.» Riksantikvarieämbetet ställde sig emellertid tveksamt. Den 11/1 1950 avsändes till markägaren en skrivelse, som bl. a. innehöll följande: »Riksantikvarieämbetet får härmed meddela att ämbetet efter utredning konstaterat, att runstenen står på ursprunglig plats och att gravfältet är av ganska märklig beskaffenhet. Med anledning härav kan ämbetet icke taga ställning till Eder anhållan förrän besiktning gjorts på ort och ställe av ämbetet. En tjänsteman kommer att besöka platsen så fort det blir barmark, och ämbetet är tacksamt om Ni ville underätta, när besiktning lämpligen kan ske.» Denna skrivelse besvarades av markägaren den 28/6 1950: »Skulle nog för länge sedan hava besvarat Edert ärade av 11 Januari i år. Men dels har jag icke haft tid med någon borttagning av forngravarna och dels förstår jag icke tillfullo meningen med Eder skrivelse, när jag haft den uppfattningen, att saken vore fullt klar. För snart ett år sedan, erhöj jag besked från härvarande Landsantikvariat genom Fröken Tjernberg, att min ansökan, om borttagning av gravarna och flyttning av runstenen, till alla delar vore bifallen. Emellertid kan ingendera ske i sommar då kringliggande gröda nu är i axgång. Men om ni vill göra ett besök här, vill jag gerna möta vid platsen.»

På Riksantikvariens uppdrag besiktigade jag platsen den 31/10 1950, varefter markägaren förklarade sig villig att underkasta sig det besvär, som orsakades honom genom att stenen stod i åkern. Riksantikvarien medgav, att ett tiotal gravar (n:r 2—11) efter undersökning kunde få borttagas; undersökningen, som bekostades av markägaren, avslutades den 9 juni 1951. Ett av skälen till att någon flyttning av runstenen icke kunde medgivas var, att Krokstastenen — om man bortser från U 1071, som saknar inskrift — är socknens enda runsten, som numera står kvar på ursprunglig plats.

Röd granit. Höjd 1,93 m., bredd 1,22 m. Ristningsytan är skrovlig och ojämn, flerstädes skadad genom stora bortfall.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 491):

tatr · auk · kamal · litu · rita · sti[n · ifti]r · þorp · faþur sin
 5 10 15 20 25 30 35 40

tatr ok Gamall letu retta stæin æftir Þorð, faður sinn.

»tatr och Gammal läto resa stenen efter Tord, sin fader.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar utan sk. Runföljden 1—4 är säker. I 4 r är hst lätt skadad på mitten. I 8 k är ristningsytan mellan hst och bst så vittrad, att man ej nu kan avgöra, om runan har varit stungen eller ej; troligen ej stungen. I 12 l är bst svag. Avståndet mellan 12 l och 13 l är långt, 27 cm; detta beror säkerligen på att ytan här, redan då stenen ristades, var så ojämn att ristaren har undvikit att på detta stycke hugga några runor. 14 l är ej stunget. Mellan 15 t och 16 u finnes en fördjupning, som möjligen är spår av felhuggning. 18 i är ej stunget. Efter 23 i är ristningsytan skadad, och inga spår av runor kunna numera iakttagas på ett 34 cm. långt stycke. Här har funnits plats för fyra runor. Av 28 i återstår endast ett kort stycke nedtill. I 30 p utgår bst från ramlinjerna; samma form har 33 p och 36 p. I 34 f är övre bst skadad genom bortfall; på samma sätt har övre delen av hst i 41 n gått förlorad. — Hadorph: 11 l; 12 l har ej observerats. Mellan r. 11 och 13 har på träsnittet genom skraffering utmärkts, att ristningsytan är skadad. Runföljden 24—28 n • ifti är bevarad. Sk insattes oriktigt efter 38 r. — C. Säve: »Krokstads-stenen . . . är alldeles riktigt afritad i *Bautil* . . . Namnet 𐌲𐌰𐌽𐌰𐌹 (Gamal) är alldeles tydligt; derpå följa några skrofligheter i stenen, hvilka man icke gjort sig mödan att hugga bort, utan sprungit öfver till 𐌲𐌰𐌹, intet har stått mellan dessa ord!» — Dybeck: Runföljden 25—28 ifti var ännu bevarad. På teckningen markeras, att 26 f, 27 t och 28 i stå på en lös skärva. Denna har efter Dybecks besök gått förlorad. 13 l »har ett kännestreck äfven till venster om stafven men svagt. Det är tänkbart att ristaren först ämnat använda runan 𐌲 i 𐌲𐌰𐌽𐌰𐌹 äfven i 𐌲𐌰𐌹, då ock den nu onödiga halfva stafven mellan båda orden blir förklarlig.» 24 n »är bortflagad, och påföljande 𐌰𐌰𐌹 är å ett löst stycke, som afföll när stenen sist restes.»

Den tidigaste tolkningen av U 1070 lämnar Peringskiöld i *Monumenta*. Han översätter: »Teter och Gammal¹ läto rita Sten till åminnelse efter sin fader Thorder.»

Runföljden 1—4 **tatr** återger ett namn, om vilket man endast med visshet kan säga, att det har varit mycket ovanligt, åtminstone i skrift. Namnet återges av Peringskiöld som Teter, i *UFT* (1876) uppfattas det som Tand², och i *Svenska runristare* (s. 114) återger Brate det som Tat. Flera andra möjligheter finnas givetvis. Det förefaller emellertid som om **tatr** bör sammanställas med det mansnamn **tata** (ack.) som finnes på den närbelägna U 1111. Detta namn torde kunna uppfattas som ett *Tatti*, till typen snarast ett barnspråksord och därför omöjligt att härleda ur någon känd ordstam. Namnet ingår möjligen i några ortnamn. Sålunda uppfattar N. Ödeen alternativt förleden i t. ex. *Tattamåla* (*tattamåla* 1545) som »ett tillnamn *Tatte* med i dylika bildningar vanlig konsonantfördubbling» (se *Studier i Smålands bebyggelsehistoria* 1927—30, s. 267). Möjligt är väl också, att ett mansnamn *Tatti* ingår i *Tattby* (Saltsjöbaden, Stockholms län), vilket namn dock är sent belagt (*Tatteboda* red. jb 1686, *Tätteby* jb 1715, *Tatteby* jb 1787, 1825). I den hälsingska sägnen om Högs kyrkas tillblivelse bär som bekant den ene jätten namnet *Tatte*; se N. Wettersten, *Forssa och Högs Ålder och Würde* 1761 (utg. 1901), s. 83 f. Se vidare U 1111.

Om mansnamnet *Gamall*, som icke är ovanligt i våra runinskrifter (mer än ett tiotal belägg), se Sö 312.

I *Svenska runristare* (1925) hänför Brate U 1070 till Gudfasts ristningar. Denna attribution förefaller att vara ganska osäker. Ristaren är icke någon framstående eller övad mästare; ornamentiken påminner om den närbelägna U 1069.

¹ Med bläck ändrat från *Gamber*.

² I ett brev till G. Stephens (³/₁ 1864) skriver Carl Säve: »Men vet hvad *Tatr* är? Jo, det är *ta(n)tr* m. tand, Lat. *dens* . . . Märkligt är, att ordet, som eljest i alla Nordiska dialekter är fem., här står som masc.! Men äfven i Gutniskan och i den lefv. Gotl. är det masc., liksom i Gotiskan och alla Tyska, Lat., Grek. och Sanskrit-språk.»

1071. Sylta, Söderby, Åkerby sn.

Pl. 87.

Litteratur: B 492, L 164, D 1: 207. J. Bureus, F a 5, s. 208 (efter n:r 485); Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 36; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1864 (ATA); M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 67; UFT h. 5 (1876), s. 78; E. Grip, Brev till A. Hazelius den 23/12 1896 och den 2/3 1897 (avskrift i ATA); G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering år 1937—38 av fasta fornlämningar i Åkerby sn (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA); G. Olson, Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den 9/12 1948 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta 2 och B 492); Dybeck, teckning (D 1: 207).

Fig. 307. U 1071. Sylta, Åkerby sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 492).

Stenen står i en åkerren, drygt 500 m. ÖSÖ om mangårdsbyggnaden i Söderby 2³, 450 m. NV om Sylta, omkring 850 m. NNÖ om Åkerby kyrka. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Jumkil» (1952).

J. Bureus antecknar i F a 5: »Millan Soderby och Sylta är en steen med figur utan Runor. skref Jon Hå R[hazelius].» — I Ransakningarna 1667—84 finnes följande uppgift: »Sylta Giärdet enn steen påskrifwen.» — På träsnittet i Peringskiölds Monumenta finnes blyertsanteckningen »Sylta i Åkerby sochn» (B 492: »Sylta»; L 164: »Sylta»). I samma arbete lämnar Peringskiöld utförligare uppgifter: »Här wid Sylta by finnas också uthi gårdet tre stycken medelmåttigt store Ätthögar, och ej långt ifrån dem wid vägen uthi skilnaden mitt emillan Sylta och Söderby, som är Åkerby Sochns Prästegård, ligger en sälsam Runesten baklänges kullsydder; af hwilkens genom Ritaren Leitz aftagne Ritning, iag med Hadorfio i förstone förmente Skrifften wara all förnött af Stenen, men när iag wid monumenternes revidering kom til detta original, befann iag at aldrig någon Skriff warit på ormryggen uthuggin, mehr än den ena Runan Ψ. och föregående puncten». — R. Dybeck lämnar i sin reseberättelse för år 1864 följande upplysning: »För resning af Syltastenen . . ., hvilken sten ligger i ett dike, begärdes 18 Rd^r och som jag ansåg detta vara för dyrt, är han ännu orest». I Sveriges runurkunder skriver Dybeck: »Gärdet, i hvilket runstenen är vid en egoväg mellan Sylta och Söderby, lærer förr hört till förstnämde by». — I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Up-

sala» meddelas: »Här kan anmärkas en större, flat sten, liggande mellan Sylta och Söderby, visserligen utan runor, men dock ristad.» — I ett brev till A. Hazelius av den 23/12 1896 skriver E. Grip: »Som jag i tidningarne sett en uppmaning till allmänheten att lämna upplysningar angående sådana runstenar, som befinna sig på olämplig plats, ber undertecknad att få fästa Dr Hazelius' uppmärksamhet på en dylik, som jag under mina sommarvandringar i Uppland påträffat. Den ligger för närvarande i Åkerby socken . . . omkr. en mil från Uppsala mellan byarne Söderby och Sylta vid kanten af en åker. Den är väl bekant inom socknen och lätt att påträffa. Då jag var där gräfde jag undan jorden från ytan och fann då att inskriften inskränkte sig till en runa näml. Ψ . . . Ristningarna äro delvis ganska förvanskade af förvittring. Stenen är af ansenliga dimensioner omkring 8 fot hög 4 à 5 fot bred. Att den ligger på en synnerligen

olämplig plats framgår äfven däraf, att en af de föregående arrendatorerna tänkt spränga bort den, därför att den låg i vägen i åkern, ehuru han af grannarne blifvit förhindrad därifrån.» — Vid den av Hellman, Claesson och Hallberg företagna inventeringen av fasta fornlämningar i Åkerby sn 1937—38 voro de tre av Peringskiöld nämnda gravhögarna vid Sylta bortodlade. Vidare meddelas: »Runstenen på ett gärde tillhörigt Sylta och i närheten av ägogränsen mot Söderby har ej återfunnits.» — Vid runinskriftsinventeringen i Uppsala län låg stenen fortfarande kullfallen vid ovan angiven plats, som säkerligen är den ursprungliga. Stenen restes genom Riksantikvarieämbetets försorg sommaren 1948.

Ljusröd granit. Höjd 1,78 m., bredd 1,26 m. Ristningslinjerna äro breda, kraftigt och skickligt huggna. Runbandet saknar inskrift. Endast upptill, mitt över korset, finnes ett djupt hugget tecken i form av ett Ψ . På båda sidor om detta tecken finnas, på samma avstånd från Ψ , två kors av alldeles samma typ som korset i ristningsytans mitt. — I *Några ord till upplysning om bladet »Upsala»* finnes följande beskrivning av ristningens utseende: »I midten är ett helt litet, enkelt kors omgifvet af två ringar. Från dessa utgå dubbla strålar bildande ett kors i sned riktning mot det förstnämnda. Utomkring allt är ytterligare ett par ringar.»

J. Peringskiöld beskriver ristningen och lämnar en förklaring av dess innebörd. Han påpekar, »at aldrig någon Skrift varit på ormruggen uthuggin, mehr än den ena Runan Ψ . och föregående puncten, som tillika med alla slingor äre tämmeligen diupa och klara uthuggne, hafwandes mitt uthi Skiölden Thors wanlige kännemärke med blix och Solstrålar, sosom våra gamla Bönder sina Juhl eller Nyårs korss på första dagen i Thorsmånad, Thor eller Solen til ähra uthrita pläga; Men detta på Stenen är til påminnelse at den döda varit den då högstrådande Swea Thors eller Konungz trogne Tiänare och Krigzhiälte. Den äfwan före uthritade rof-fugelen, synes bemärka Odens korp Munin, hwilken sades dricka de tappra Hiältars blod effter deras död, som om samma hedniska dicht och lära vidare kan läsas i Edda, samt Sturlesons Ynglinga Saga . . . och af IX Skaldewisan i kg. Harald Grafelds Saga. — förbemälte Runa Ψ ensamt uthsatter antingen på monumenter eller i handskrefne gamla Pergamentz Sagor och lagböcker, bemärker altijd Maþur, och här för den skull till påminnelse at den döda fordom under Swea Krigzguden Oden varit en förnäm Man och hiälte. Ja dessuthom monde och samma Runa här äfwen wähl böria korpen Munins Nampn; så att Stenristaren således med konst och i korthet lijka sosom igenom en Sinbild welat föreställa ändemålet hwarföre denne Sten blifwit uprester efter den manliga hjälten, som då i de fornas mannaminne nogsamnt til sit Nampn och rychte bekanter varit.» Om Ψ -runan som »Abwehr rune» se t. ex. K. Helm, *Altgermanische Religionsgeschichte* 2: 2 (1953), s. 130 och där cit. litt.

Trysta, Åkerby sn.

I *Ransakningarna* 1667—84 nämnes en sten vid Trysta: »Trystad weed slåtEngen eller Norrgiärdet en steen.» Denna upptages av Liljegren i *Runurkunder* (1833) som nummer 167, och stenen anföres också i *UFT* h. 5 (1876), s. 78. Hellman, Claesson och Hallberg uppge i *Inventering 1937—38 av fasta fornlämningar i Åkerby sn* (ATA), att de ej ha funnit »runstenen vid Trysta». I *Runinskriftsinventeringen i Uppsala län 1942* (ATA) antecknar S. B. F. Jansson, att någon runsten icke påträffades vid Trysta och tillägger: »Sannolikt åsyftar *Ransakningarnas* uppgift icke någon runsten, utan en rest sten utan inskrift.»

Det är så gott som säkert, att Trystastenen är samma sten som Peringskiöld nämner i *Monumenta* 2, bl. 36: »Sylta — belägen lika sosom alt i en by i hop med Trystad, på hwilket norre gärde in emot Slåtthagen emellan Molstaby, har fordom en stor åminnelse steen doch uthan skriff varit uprester, liggandes nu omkull fallin litet ifrån Molstadz uhrgamla Ättehögar.» Någon runsten vid Trysta har sålunda aldrig funnits. Den stora bautastenen har av mig icke kunnat återfinnas; den har med all sannolikhet slagits sönder och förts bort i samband med odling.

1072. Bälunge kyrka.

Pl. 88.

Litteratur: Upsala Nya Tidning den $\frac{6}{10}$ 1938; N. Sundquist, Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den $\frac{3}{3}$ 1939 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA), Ytterligare några nyfunna runinskrifter (i: Fornvännen 1943 s. 313 f.).

Äldre avbildning: Upsala Nya Tidning foto 1938 (ATA).

Runstenen står i Bälunge kyrkas vapenhus, fastklamrad mot östra väggen, till vänster om ingången i kyrkan.

År 1936 påträffades U 1072 under sakristians tröskel. *Upsala Nya Tidning* skriver den $\frac{6}{10}$ 1938: »Ett synnerligen intressant och för kyrkplatsens äldsta historia betydelsefullt fynd har gjorts ute i Bälunge. Fyndet gjordes vid den värmeinstallering, vilken föregått den genomgripande restaurering kyrkan nu undergår . . . Vid genombrytning av tröskelunderlaget till sakristian påträffades en stor sandstenshäll, som vid kyrkoherdens närmare besiktning befanns vara en med elegant slingdekor försedd runsten. Stenen togs försiktigt upp och har sedermera förvarats på kyrkogården.» Stenen blev liggande på kyrkogården till år 1939, då den flyttades in i vapenhuset. N. Sundquist påpekar i skrivelse till Riksantikvarieämbetet den $\frac{3}{3}$ 1939, att ristningen har skadats genom frost: »I sitt liggande tillstånd har stenen över sig fått snö och vatten, vilket vid frysningsen sprängt vissa delar av dekoren.»

Ljusröd sandsten. Höjd 1,80 m., bredd 0,95 m. Ristningsytan flagrar. På oskadade partier äro linjerna djupa och tydliga. Ristningen är synnerligen jämnt och vackert huggen. På flera ställen finnas spår av skissering; därigenom har ristningen i några fall dubbla linjer. Den skisserade linjen är alltid grund. Tyvärr är stenen stympad; den har, säkerligen under medeltiden, omhuggits till ligghäll över en grav. Genom denna omhuggning har största delen av runinskriften gått förlorad.

Inskrift:

porka - - - u - - - u - - - , brantr - - - - - n - - - - - ybir - risti
5 10 15 20 25 30 35

Porkell ok . . . Brandr . . . Öpir risti.

»Torkel och . . . Brand . . . Öpir ristade.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. Runorna 1—3 äro fullständigt bevarade. 4 **k** har förlorat ett kort stycke upptill av hst och bst. 5 **a** har förlorat övre hälften. Av r. 6 återstår endast nedre hälften av en hst. Sk efter r. 6 är tydligt. Av r. 7 återstår huvudstavens nedre hälft. Av följande runa ser man nedre delarna av hst och bst. Placeringen visar, att runan har varit **u**. Efter r. 9, vars nedre hälft är bevarad, synes ett sk. Av runorna 10—14 synas nedre hälfterna. Runan 11 har av de bevarade nedre delarnas placering att döma varit **u**. 15 **b** har förlorat övre delen; detsamma gäller 16 **r**, 17 **a** och 18 **n**. 19 **t** har förlorat högra bst och av 20 **r** är endast nedre delen bevarad. Sk efter 20 **r** är bevarat. Runorna 21—23, som stå upptill t. v., ha förlorat övre delarna. Före 24 **n** finnes en bred och jämförelsevis grund fördjupning; den är ej huggen. Av r. 25 återstår endast ett stycke av huvudstavens nedre del. Detsamma gäller r. 26; de fördjupningar, som finnas på båda sidor av hst, förefalla att vara naturliga. Sk efter r. 26 är tydligt. Därefter är ristningsytan inom runbandet fullständigt bortflagrad, tills man, nästan mitt på stenen, ser ett tydligt sk. Runföljden 27—35 står innanför slingan, t. v. på stenen. 27 **y** är tydligt stunget. Alla dessa 9 runor äro väl bevarade. Sk saknas efter 35 i.

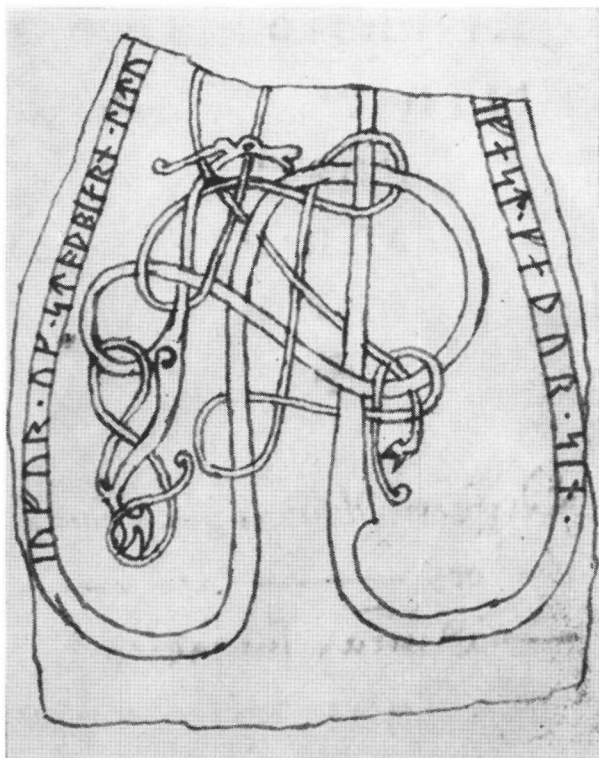

Fig. 308. U 1073. Bälinge kyrka.
Efter teckning av Bureus i Fa 10: 2.

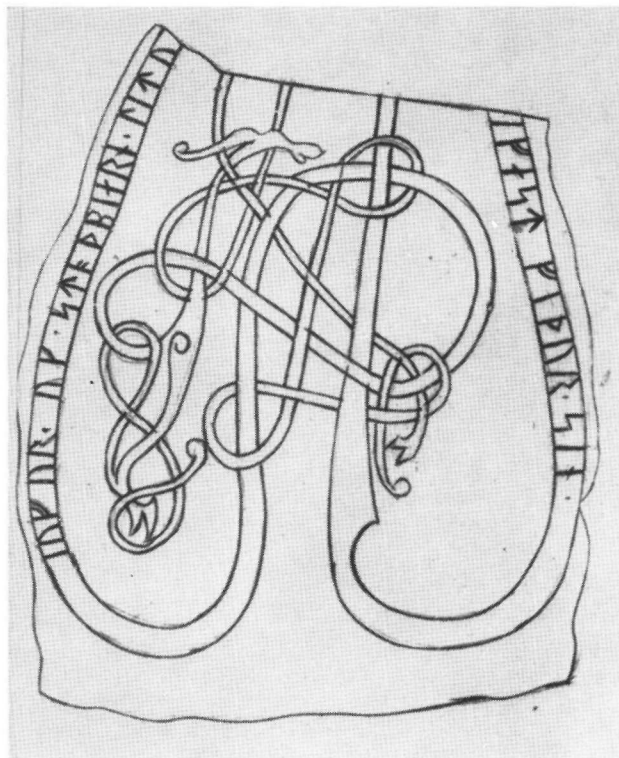

Fig. 309. U 1073. Bälinge kyrka.
Efter kopparstick av Bureus i Ff 6.

Runföljden 1—6 **porka-** återger säkerligen det vanliga mansnamnet *Porkell* (*Porkætill*). — Runföljden 7—9 skall säkert suppleras **auk**. 10—14 har innehållit ett namn. Om detta namn veta vi nu endast, att det har skrivits med fem runor, och att den andra runan har varit **u**.

Om namnet *Brandr* se U 1067.

U 1072 är ett vackert exempel på Öpirs konst och det är högst beklagligt, att stenen har utsatts för en så omild behandling.

1073. Bälinge kyrka.

Litteratur: B 473, L 131. J. Bureus, Fa 6 s. 80 n:r 170 (Bureus' egen uppteckning), s. 209 n:r 207 (Rhezelius), Fa 10: 2 n:r 44, Fa 5 n:r 46, Fa 1 s. 13, Fa 13 s. 14, s. 120, Ff 6 n:r 24; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 10, 14; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) I, s. 159, 2, s. 98; R. Dybeck, Bälinge socken år 1863 (ATA); UFT h. II (1883), s. 234; A. Enqvist, Skrivelse till Vitterhetsakademien den 9/4 1918 (ATA); G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälinge sn 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Avbildningar: J. Bureus, teckning (i Fa 10: 2), kopparstick (i Ff 6); J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 473).

Denna sedan länge försvunna runsten fanns enligt Bureus (i Fa 6) i vapenhusmuren och enligt Rhezelius (i Fa 6) »På en förbränd sten i Weggen». Fa 10:2: »J Bälinge Kyrkemur»; Fa 5: »J Kyrkemuren.» I *Ransakningarna* 1667—84 finnes följande uppgift, som med all sannolikhet åsyftar U 1073: »Wapnhuset: Muhren en stehn påskrifwen.» I Peringskiölds *Monumenta* 2 lämnas en utförligare beskrivning av runstensbeståndet i Bälinge kyrka och socken: »Och sosom

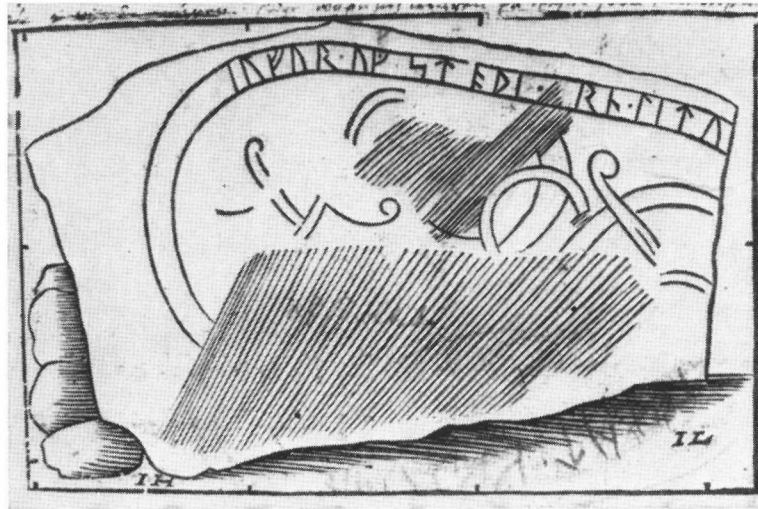

Fig. 310. U 1073. Bälunge kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 473).

detta härad uthwisar de mästa monumenter, i det att här i Bälunge Sochn finnes ännu 29. st. Runestener ifrån forna¹ uhråldrige tider behåldne, och ingen Sochn i hehla Rijket hafwer så många til tahlet, Ja hehla Danmark har inthet så många Runestener som denna Sochnen allena ännu framwijsar. Ty synes denne orth och kringliggiande Sochner i Waxala härad, warit de förste och äldste som här i Norlanden uptagne och af folk besuttne warit. Wij begifwa oss fördenkull till desse gamla Monumenters besichtigande, begynnandes aldraförst wid Gudz Huuss . . . Monum: 1. Wåkenhus² Wäggen² J Bälunge Wapnhus i wästre wäggen, finnes en gamal Runsten, som man doch hwarken kan sei ja wara den äldste eller yngste, uthan allenast det att han wid kyrkians anläggning i Christendomen är tagen ifrån sitt rätta gamla Ställe och till wägg ibland andra stener nederst wid marken inmurader blifwit, där han omsider med kyrkian stor skada tagit då tornet för en mansålder sedan genom åskeld nedfallit, förbrännandes större dehlen af Stenen, föruthan någre Runor med hossfogade anseende, så att man nu den öfrige mening uppfylla måste efter Burei afskrift för Branden.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Bälung Wapenhus wägg västan till» (B 473: »Wapnhus muren»; L 131: »Wapenhusmuren»). — O. Celsius antecknar vid sitt besök i augusti 1725: »Bälung, uthi Kyrkiomuren inmurad, el Wapenhus Wäggen på Wäster sidan, neder wid jorden, är förderfvad sedan Bureus honom aftog, hafvandes flisor bortfallit mäst öfver hela stenen . . . När man gräfver jorden undan den undre dhelen af stenen hwarest slängan går i brädden med dhe orden: kifast etc. funnos Kåhl hvar af sees att stenen af eld är förskiemd sedan Bureus honom afritat.» R. Dybeck meddelar år 1863: »Wid Bälunge sockenmagasin ligger till tröskel en mycket swårt skadad runsten [= U 1074] — den ende i behåll warande af de fem, som funnits i och wid kyrkan.» — I *UFT* (1883) meddelas, att runstenen var försvunnen redan år 1856, då C. F. Säve sökte efter runstenerna i Bälunge kyrka. — I skrivelse till Vitterhetsakademien den 9/4 1918 meddelar A. Enqvist: »På särskild begäran avreste jag den 18 mars 1918 till Bälunge för att med anledning av anmälan, som blivt gjord till Riksantikvarien, göra efterforskningar efter en del runstener, vilka förut stått å Bälunge kyrkogård eller i närheten av densamma men nu äro försvunna. Man hade skäl att misstänka, att en del av dessa stener blivt inlagda i kyrkogårdsmuren eller i kyrkan. Kyrkogården håller f. n. på att utvidgas åt öster, varför vid mitt besök å platsen hela den östra delen

¹ Ordet är skrivet ovanför det följande ordet.

² Annan handstil.

av muren var nedriven. De stenar som tagits från denna undersöktes noggrannt utan resultat. Likaså undersöktes på samma sätt den södra delen av kyrkogårdsmuren, dock utan att några runor eller misstänkta slingor på någon sten kunde iakttagas. Den västra såväl som den norra delen av muren är överdragen med vit rapping. Av de i Bautil upptagna runstenarna från Bälunge kyrka . . . hade jag tagit kopior, vilka överlämnades till pastor Malmgren i Bälunge, som lovade att under arbetets gång tillse att alla stenar noggrannt undersöktes innan de användes eller söndersprängdes. Likaså uppmanades arbetarna att i detta hänseende gå fram med största noggrannhet.»

Vid inventeringen av fasta fornlämningar i Bälunge sn 1937—38 och vid runinskriftsinventeringen i Uppsala län 1942 söktes U 1073—1078 a förgäves.

U 1073 var redan på 1600-talet svårt skadad, och inskriften var då bevarad endast i stenens vänstra kant. Högra delen och toppen voro avslagna och ristningen på mittpartiet, av träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* att döma, till stor del avflagrad.

Inskrift (enligt Bureus i Fa 6):

iu fur · uk stopbiarn · litu . . . kifast · fa þur · sin ×

Iofurr ok Stodbiorn letu . . . [æftir] Ingifast, faður sinn.

»Juvur och Stodbjörn läto . . . (efter) Ingefast, sin fader.»

Till läsningen: Rhezelius (Fa 6): **iu fur · uk · stop - . . . r · litu . . .** Hadorph och Leitz: **iu fur uk stop - . . . rn · litu . . .** Celsius: **iu fur uk + stop . . . n × litu . . . kifast + fa þur + sin.**

Om det i dessa trakter av Uppland i runinskrifter vanliga mansnamnet *Iofurr* (**iofur**, **iafur**, **iu fur**) se U 901. Mansnamnet *Stodbiorn* är endast belagt i ytterligare två runinskrifter, båda från dessa delar av Uppland, nämligen U 952 och 1039. Faderns namn däremot, som med all sannolikhet har varit *Ingifastr*, är jämförelsevis vanligt i Sverige under vikingatiden och medeltiden.

1074. Bälunge kyrka.

Litteratur: B 472, 476, L 132, D 1: 192. J. Bureus, Fa 6 s. 5 n:r 169, s. 80 n:r 169 (Bureus' egen uppteckning), s. 208 n:r 206 (Rhezelius), Fa 10: 2 n:r 46, Fa 5 n:r 44, Fa 1 s. 12, Fa 13 s. 14, s. 361, Fa 14 s. 209, Ff 6 n:r 22; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 15; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 157; R. Dybeck, Bälunge socken år 1863 (ATA); UFT h. 11 (1883), s. 234; A. Enqvist, Skrivelse till Vitterhetsakademien den 9/4 1918 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925) s. 115.

Avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10: 2), kopparstick (i Ff 6); J. Rhezelius, teckning (i Fl 1 n:r 80); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 472); J. Peringskiöld, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 476); R. Dybeck, teckning (D 1: 192).

Denna numera försvunna runsten fanns enligt Bureus (i Fa 6 s. 80) »J Våknehusdören» och enligt Rhezelius (i Fa 6) »J Wåken husdören i Bälunge.» Fa 10: 2: »J Bälunge Kyrkiedör»; Fa 5: »Bälunge. J Wåkenhusdören»; Ff 6: »Bälunge Sochn. I Wåknhuussdören.» Fl 1: »Vthi Wåkenhusdören är denne inmuradh.»

I *Ransakningarna* 1667—84 lämnas följande uppgift, som med all sannolikhet åsyftar U 1074: »J Kyrckian under dören en steen påskrifwen.» En utförligare beskrivning lämnar J. Peringskiöld i *Monumenta* 2: »Till en Tryskelsteen hafwa kyrkians Byggmästare mitt uthi Wapnhusdören fordom inmurat en märkelig Runesteen, hwilken allenast wid bägge ändarna nogot litet betäcket af gråsteensmuren, warandes elliest til Slingor och Runor, föruthan den främre förnötte kanten, tämmeligen klar, med några sälsamma korss och ritningar uthzirader, hwilken iag fördenskill sielf med särdeles flijt effter wanlig alnmått, till dess storleek och anseende afrijtat hafwer». På

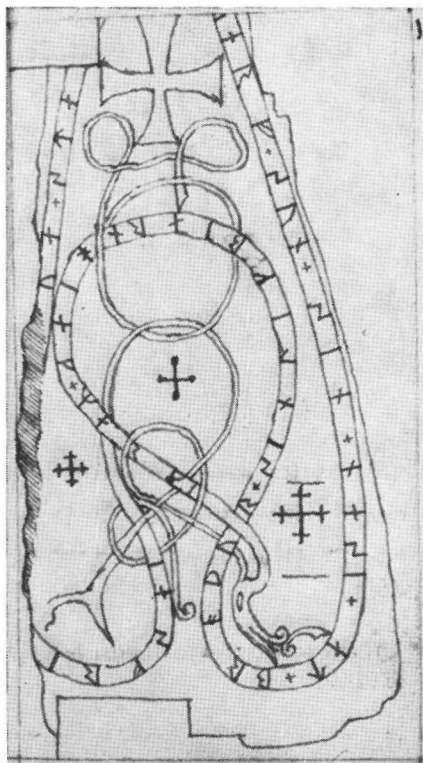

Fig. 311. U 1074. Bälinge kyrka.
Efter teckning av Bureus i F a 102.

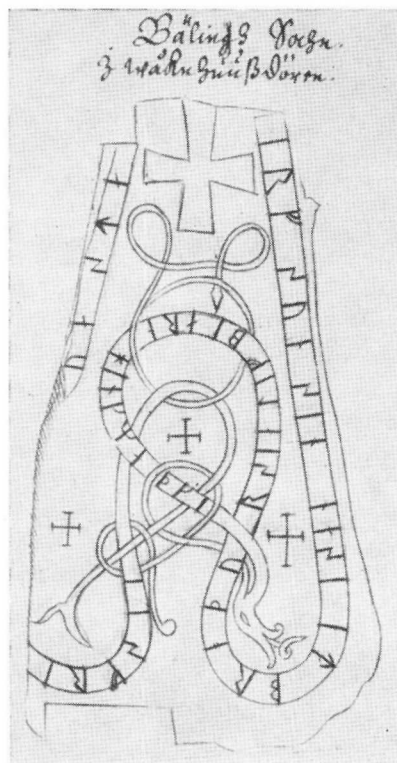

Fig. 312. U 1074. Bälinge kyrka.
Efter kopparstick av Bureus i F f 6.

Peringskiölds träsnitt i *Monumenta* finnes anteckningen »mitt i Bälinge Wapnhus dör» (B 476: »Kyrko-tröskelen; B 472: »Wapnhus dör»; L 132: »Kyrkotröskeln»).

O. Celsius, som undersökte inskriften i augusti 1725, antecknar, att stenen ligger »i ytre Wapnhusdören». R. Dybeck meddelar år 1863, att vid »Bälinge sockenmagasin ligger till tröskel en mycket swårt skadad runsten». I *Sveriges runurkunder* finnas följande uppgifter: »Ligger såsom tröskel vid en förrådsbod öster om kyrkan . . . Den nedre ändan af stycket är glatt-trampad.» Stenen har senare förgäves eftersökts; se U 1073.

Höjden är enligt Peringskiölds skala omkring 1,80 m., bredden (nedtill) 0,90 m. Celsius uppger, att stenarten är »gråsten». Han anmärker vidare, att tre runda »hohl äro huggne mitt öfer stenen twärt. Gå eij genom stenen, uthan äro smale i botnen. det yttersta aflängt, store som en slant, temlig diupa.»

Inskrift (enligt Peringskiöld):

asfriþ - - - hakua × stan × at × tierf · sun · sin · nasi · at · broþur · sin likbiarn hiak + merki.

Asfrið[r] [let] haggva stæin at Djarf, sun sinn, Nasi at broður sinn. Likbiorn hiogg mærki.

»Åsfrid lät hugga stenen efter Djärv, sin son, Nase efter sin broder. Likbjörn högg minnesmärket.»

Bureus (i F a 6): **iasfri . . . ua × sta . . . - erf + sun + sin + nasi × at × broþur sin likbiarn hiak × merki.** —
Rhezelius (F a 6): **iasfri . . . ua + sta . . . ref + sun + sin + nasi + at + broþur sin likbiarn hiak · merki +.** —

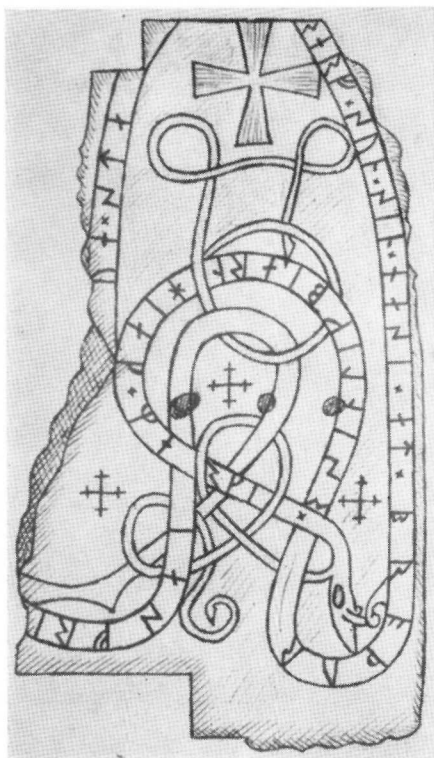

Fig. 313. U 1074. Bälunge kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

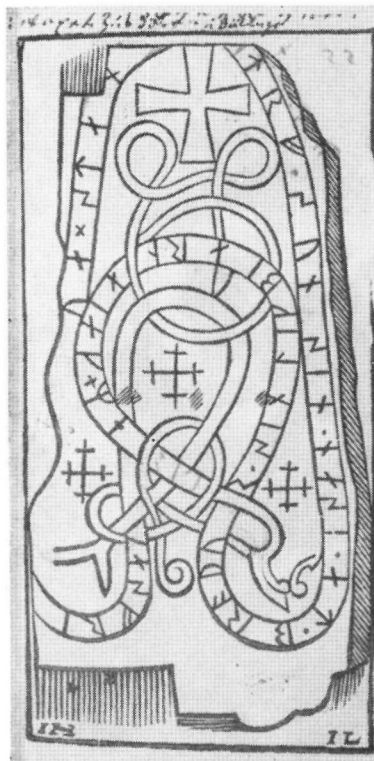

Fig. 314. U 1074. Bälunge kyrka.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 472).

Hadorph: *asfri ... ua × stan ... trf + sun sin · nasi · at · broþur · sin likbiarn aiak + me.* — Celsius: *iasfri ... ua + sta - ... erf + sun + sin nas - + a - broþur + si - × likbiarn hiak + merki.* — Dybeck: *... stai ... erf · sun · sin ...*

Om namnet *Asfriðr* se U 238 och där citerad litteratur. Mansnamnet *Diarfr* är i uppländska inskrifter icke ovanligt; se U 70. Om mansnamnet *Nasi*, belagt i fem uppländska inskrifter, se Sö 200.

Ristarens namn har tydligen varit synnerligen ovanligt. Det finnes också på den närbelägna U 1095, där namnet säkerligen åsyftar samma person. Hur förleden skall tolkas är ovisst. Redan Bureus var osäker på denna punkt; i F a 10:2 återger han namnet som »Lijkbiörn» men har i marginalen gjort anteckningen »Lifb.?». På kopparsticket i F f 6 är läsningen »rättad» till *lifbiarn*. I *Monumenta* översattes namnet med »Liggbiorn», i *UFT* med »Lijkbjörn» och av Brate (i *Svenska runristare*) med »Lijkbjärn». Förleden kan ha varit *Læik-*, *Likn-* e. d.

Lijkbjörn har endast signerat ytterligare en runsten, nämligen U 1095, alltså också den i Bälunge sn.¹

U 1074 har pryttts med icke färre än fyra kors, ett stort och tre små s. k. korsade kors. Det stora korset, som är av en hos t. ex. Öpir ofta förekommande typ, finnes upptill på stenen, av de tre små korsen är ett placerat mitt på stenen och de två andra nedanför på vardera sidan. Dylka korsade kors förekomma flerstädes på ristningar i dessa trakter, t. ex. U 905, 921, 923, 957, 1047, 1052, 1074, 1081, 1105, 1116 och 1119. På grund av förekomsten av dessa kors anser E.

¹ Brate anser det möjligt, att ristarens signatur har funnits också på Altomtastenen i Tensta sn (U 1038); se *Svenska runristare* (1925), s. 116. Detta är icke troligt.

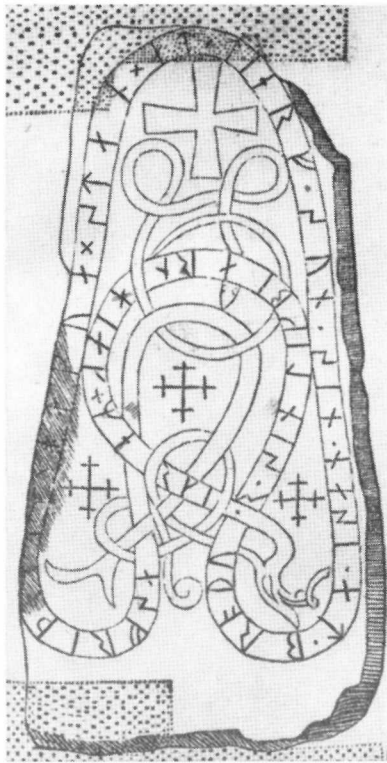

Fig. 315. U 1074. Bälunge kyrka.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 476).

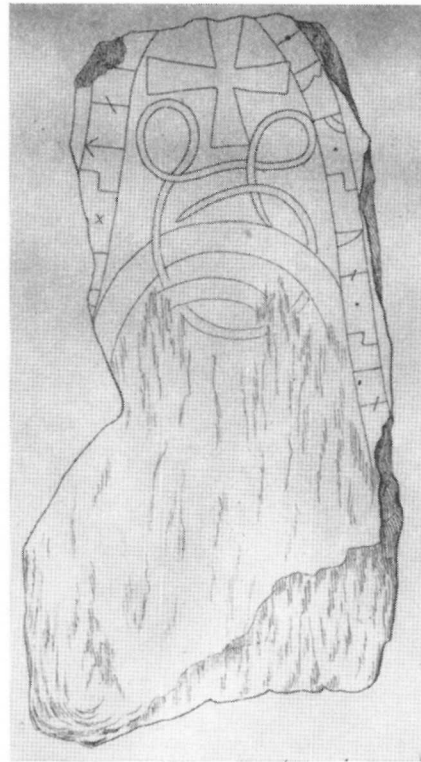

Fig. 316. U 1074. Bälunge kyrka.
Efter D 1:192.

Brate möjligt att hänföra sex osignerade runristningar till Likbjörn, nämligen U 867, 921, 1047, 1076, 1081 och 1105. Brate skriver (*Svenska runristare*, s. 116): »Det i I [= U 1074] tre gånger brukade korset av enkla streck med små tvärstreck i alla armarnes spets återfinnes på flera ristningar i samma trakt, som därför möjligen ock äro av Likbjörn.» Hur riskabelt det är att attribuera en ristning till en bestämd ristare med hjälp av dessa små kors torde framgå redan av det förhållandet, att den andra av Likbjörn signerade ristningen saknar dylika kors. Attributionerna äro i dessa fall gjorda på otillräcklig grund. Likbjörn har icke varit någon framstående och övad runristare, ett förhållande som bidrager till att göra det svårt att bestämma hans ristningar. Det är möjligt, att man måste nöja sig med att endast räkna de två signerade ristningarna U 1074 och 1095 till hans verk; jfr U 1076.

1075. Bälunge kyrka.

Litteratur: B 474, L 130. J. Bureus, Fa 6 s. 80 n:r 168 (Bureus' egen uppteckning), s. 209 n:r 208 (Rhezelius), Fa 10:2 n:r 45, Fa 5 n:r 47, Fa 13 s. 493; J. Rhezelius, F1 1 n:r 90; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 14; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 158; E. J. Björner, Runæ medelpadicæ (1726), s. 10; UFT h. 11 (1883), s. 234; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 92.

Avbildningar: J. Bureus, teckning (i Fa 10:2); J. Rhezelius, teckning (i F1 1); J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 474).

Den sedan länge försvunna runstenen fanns enligt Bureus på samma plats som U 1076, nämligen »För Bälunge Kyrkedör» (Fa 6). Rhezelius (i Fa 6): »Wtan för K. dören». Fa 10:2 »På

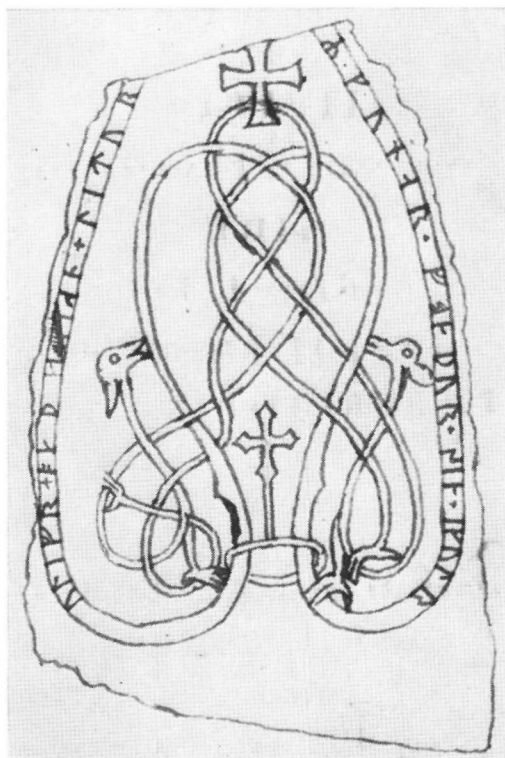

Fig. 317. U 1075. Bälunge kyrka.
Efter teckning av Bureus i F a 10: 2.

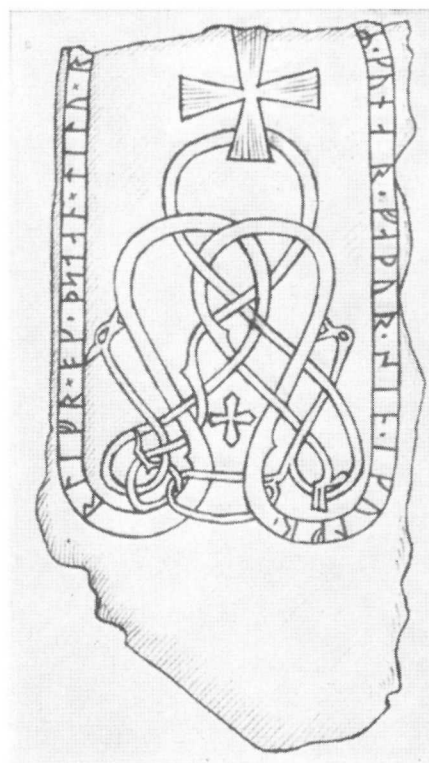

Fig. 318. U 1075. Bälunge kyrka.
Efter teckning av Rhezelius i F 1 1.

Bälunge Kyrkegård»; F a 5: »På Kyrkegården». I *Ransakningarna* 1667—84 uppges, att en sten, »påshrifwen», finnes på »Kyrkeiogården mit för döhren». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Bälunge Wapnhus wäggen. fragm.» Denna anteckning har överstrukits och ändrats till »å Kyrkogården mitt för wäkenhuset» (B 474: »På Kyrkegården»; L 130: »I kyrkodörren»).

Peringskiöld beskriver i *Monumenta* stenens plats på följande sätt: »Mitt för Wäkenhuset uthe på kyrkiogården, finner man denne här afritade Steen liggandes; til öfre dehlen något afslagen.» O. Celsius, som undersökte inskriften i augusti 1725, antecknar: »Bäling. På Kyrkiogården en sten uptagen uhr en graf och lagd på grafwen, som en liksten på sidan om ingången i Wapnhuset.» I *UFT* meddelas, att runstenen »war försvunnen redan 7 Aug. 1856, då han eftersöktes af C. F. Säve.» Om senare efterforskningar se U 1073.

Inskrift (enligt Hadorph, B 474):

ulifr × ok · þ -- s - an + litu · r . . . r · kunar faður · sin · ikulfr ·

5 10 15 20 25 30 35

Oláifr ok Þorsteinn letu r(etta stein æfti)r Gunnar, faður sinn. Ingulfr.

»Olev och Torsten läto uppresa stenen efter Gunnar, sin fader. Ingulv.»

Till läsningen: I 8 þ utgår bst från ramlinjerna; samma form har inskriftens andra þ-runor, 28 þ. Runorna 9 och 10 voro tydligen redan på 1600-talet skadade. På träsnittet ha de återgivits som k och l ställda tätt intill varandra. 11 s och runan 12 stodo på ett skadat ställe, vilket har markerats genom skraffering. Av 19 r återstod hst och ett obetydligt spår av bst upptill. Där-

Fig. 319. U 1075. Bälinge kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 474).

efter är stenen afslagen; inskriften fortsätter sedan i stenens högra kant med 20 r. På den förlorade toppdelen torde, av stenens form att döma, ha funnits plats för omkring 15 runor. — Bureus (F a 6): **ulifr** × **ok þ** - - - **an** × **litu r . . . r kunar · fapur · sin ikulfr**. Samma läsning återfinnes i F a 10:2, med undantag av att sk insättes efter 20 r. Anmärkningsvärt är, att Bureus har hoppat över 38 f. På teckningen finnes ett mellanrum mellan 37 l och 39 r. Anledningen är säkerligen, att Bureus har uppfattat 39 r som första runa i ett väntat **risti**. Under sin tolkning i F a 10:2 skriver Bureus betecknande nog »Igul riste runor». — Rhezelius (F a 6): **rlifr · ok + þstan + tilu + r . . . r · kunar + fapur · sin · ikulfr +**. Samma läsning finnes på teckningen i F l 1; endast skiljetecknens utseende avviker. — Celsius: **ulifr + ok · þs - - ian + tilu · - . . r · kumar · fapur · sik - ikulfr**. Celsius anmärker: »ett stort Korss yferst på sten».

Namnen *Olaifr*, *Þorsteinn* och *Gunnarr* äro alla vanliga under vikingatiden. Om *Olaifr* (*Olefr*) se U 481, där dock exemplet från U 1075 på namnformen **ulifr** ej har medtagits.

Runföljden 34—39 **ikulfr** (*Ingulfr*) är säkerligen, som redan Peringskiöld antog, ristarens namn. Det är icke enastående, att en runinskrift signeras endast med ristarnamnet, sålunda med verbet (och objektet) utelämnat; se t. ex. U 961 och S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1953, s. 266. Att

Ingulfr är ristarens signatur framgår av att samme ristare har namngett sig på två närbelägna runstenar, nämligen på U 1041 Golvasta, Tensta sn och på U 1052 Axlunda, Björklinge sn. I dessa fall signerar *Ingulfr* stenarna på vanligt sätt: **ikulfr · risti runi** (U 1041) och **ikulfr · iok · stin ·** (U 1052). Anledningen till att *Ingulfr* utelämnar signatursatsens fortsättning på U 1075 är, att han har strävat efter att nå symmetri i runornas placering; nu slutar inskriften exakt mitt emot den punkt där den börjar. Denna strävan efter symmetri kan iakttagas också i hans andra ristningar; se U 1041 (s. 295) och U 1052 (s. 319). Utom de tre signerade ristningarna (U 1041, 1052 och 1075) torde ytterligare två stenar i dessa trakter kunna hänföras till *Ingulfr*, nämligen U 1047 och 1062; möjligen också 1097; se E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 92 f., U 1052 och 1097.

Namnet *Ingulfr* har uppenbarligen under vikingatiden varit jämförelsevis ovanligt. Det förekommer visserligen på sex runstenar (Sö 91, Sö 143, U 974, 1041, 1052 och 1075), men det är att märka, att av de fyra uppländska beläggen åsyfta åtminstone tre samme man, nämligen ristaren *Ingulfr*.¹

Peringskiöld anser, att »fulla meningen på föllliande sätt aftagas kan», trots att stenen »til öfre dehlen [är] något afslagen»: »Olof och Thorsten läto reesa Steen efter Gunnar sin fader; och Ingulf han uthögg Runerijtningen.» I *UFT* översättes inskriften på i stort sett samma sätt: »Olef och Thorsten läto r(esa sten efte)r sin fader Gunnar. Ingulv (riste runorna).»

Eftersom *Ingulfr* i sina andra signerade ristningar använder uttrycket **litu · rita** (ej **raisa**) har i rekonstruktionen (ovan s. 371) verbet *retta* insatts.

¹ I redogörelsen för namnets förekomst under U 485 (s. 315) ha ett par felaktiga uppgifter insmugit sig. Således skall belägget från U 479 utgå; där står nämligen **sikulfr** (ack.), ej **ikulfr**. Vidare skall Jädra, Danmarks sn, ändras till Jädra, Vaksala sn (= U 974).

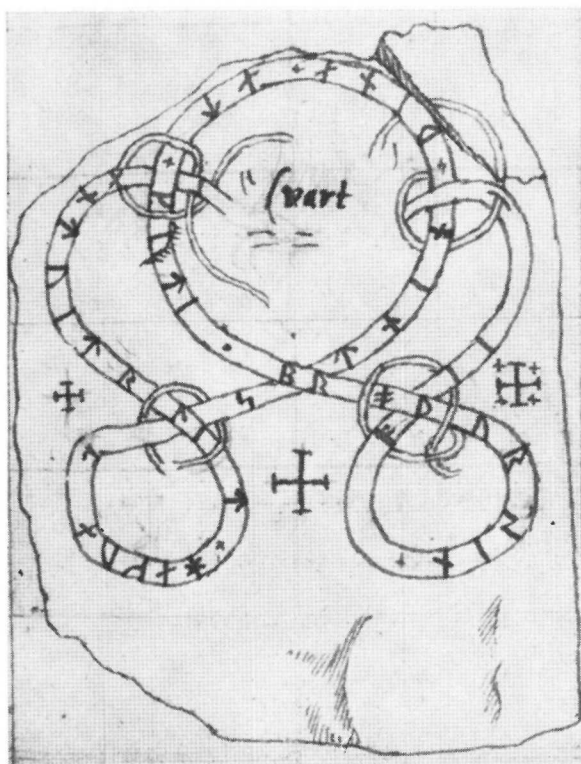

Fig. 320. U 1076. Bälänge kyrka.
Efter teckning av Bureus i Fa 10: 2.

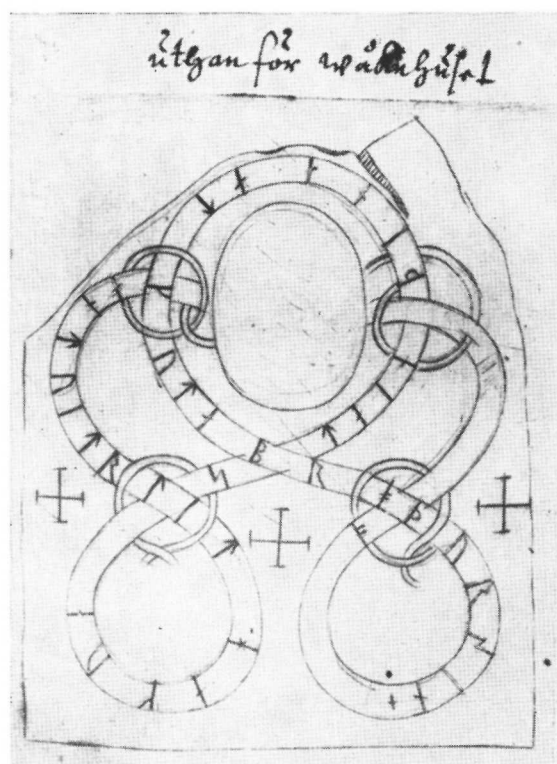

Fig. 321. U 1076. Bälänge kyrka.
Efter kopparstick av Bureus i Ff 6.

1076. Bälänge kyrka.

Litteratur: B 454, L 133. J. Bureus, Fa 6 s. 5 n:r 167, s. 80 n:r 167 (Bureus' egen uppteckning), Fa 10: 2 n:r 47, Fa 5 n:r 45, Fa 1 s. 13, Fa 20 s. 15; Ff 6 n:r 23; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 17; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 286; UFT h. 11 (1883), s. 235; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarna (i: Personhistorisk Tidskrift 18, 1916), s. 7; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 116.

Avbildningar: J. Bureus, teckning (i Fa 10: 2), kopparstick (i Ff 6); J. Peringskiöld, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 454).

Runstenen, som sedan länge har varit försvunnen, fanns enligt Bureus »För Bälänge Kyrkedör» (Fa 6); Fa 10: 2: »Utan för Bälänge Kyrkedör»; Ff 6: »Uthan för wåknhuset». Om en uppgift i *Ransakningarna* 1667—84 se U 1075. — I *Monumenta* lämnar Peringskiöld följande utförliga uppgifter om U 1076: »Sammaledes hafwer här på kyrkegården uthan för wapnhuset funnits en annan Runesteen, hwilken wid förbemälte kyrkians brand¹ och af det genom Eld nedfallne tornet blifwit förbränder och sönderspulken, så att han nu mehra inthet fullkoml. läsas kan; ty hafer iag lichwål för dess märkwärdighetz skull betiänt mig af Sahl. Burei i wåhlmachten aftagne Ritning, den han i twenne sine MSS. 7. p. 47. och N° 8 p. 20. infört hafwer, och iämwål i koppar uthstuckit och aftrykt, n° 23. uthi denna bijfogade mynd och öfwerskrift, som iag seder-mehra i trä effter wår proportionerade Scal uthskära låtit.» På träsnittet i *Monumenta* finnes anteckningen »Bälänge Kyrkegård. Uthan för Waknhuset» (B 454: »På Kyrkegården»; L 133: »På kyrkogårdsmuren»). — Celsius: »Bälänge Kyrkiogårdh uthan för Waknhuset». — I *UFT*

¹ Jfr Peringskiölds uppgifter om U 1073, ovan s. 366.

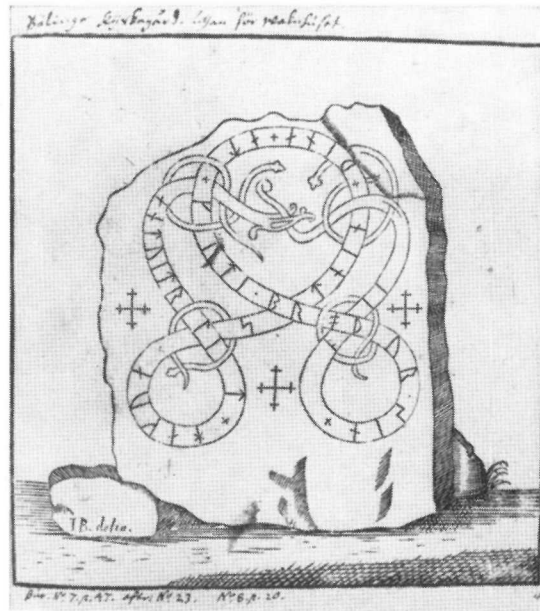

Fig. 322. U 1076. Bälunge kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 454).

(1883) påpekades, att stenen »saknades redan 1856». Detta år sökte C. F. Säve runstenarna vid kyrkan. Om senare efterforskningar se U 1073.

Inskrift (enligt B 454):

antuitr lit × hakua × stnin + pina + at + kuti · broþur · sin × ... o --

Andvettr let haggva stæin þenna at Guta, broður sinn ...

»Andvätt lät hugga denna sten efter Gute, sin broder ...»

Till läsningen: Enligt Peringskiölds träsnitt börjar inskriften utan sk. Sk saknas också efter 7 r. 18 n är felristat för a. I 21 þ och 34 þ utgår bst från ramlinjerna. 30 i är sannolikt felristat, ej felläst, för a. Mellan 39 n och 40 o är avståndet stort, och det förefaller, som om ett par runor här skulle ha gått förlorade. Efter 40 o äro på träsnittet två hst markerade. — Bureus (F a 6): **antuitr lit · hakua atein · pina at kuti broþur sen ---**. F a 10: 2: **antuitr lit + hakua a stnin + pina + at + kuti · broþur sin + ... o --**. — Celsius: **antuitr lit × hakua × stnin + pina + at + kuti · broþur · sin ×**

Inskriftens första namn, *Andvettr*, förekommer ofta på runstenar i Uppland. Det är där belagt tretton gånger, se U 809. Om namnet *Guti* se U 700 och Sö 304. Anmärkningsvärd är formen *Guti* i st. f. *Guta*; jfr t. ex. U 1097 och 1110.

Inskriftens slut var tydligen redan på 1600-talet skadat och oläsligt.

E. Brate har (i *Svenska runristare*) framkastat tanken, att U 1076 skulle vara ristad av »Likbjärn», d. v. s. av den ristare som har signerat U 1074 och U 1095 Rörby. Attributionen grundar sig på att tre s. k. korsade kors förekomma på U 1076 liksom på den av Likbjörn signerade U 1074. Eftersom bägge dessa stenar numera äro förlorade, kan frågan icke avgöras; grunden för attributionen måste sägas vara osäker; jfr U 1074.

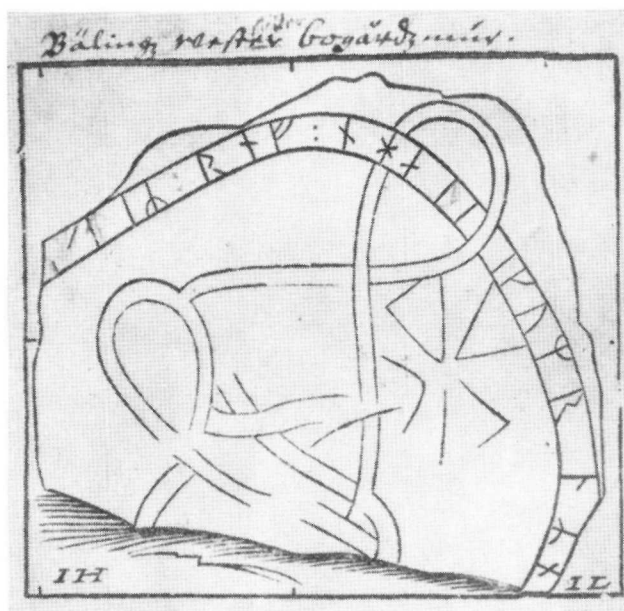

Fig. 323. U 1077. Bälunge kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 452).

1077. Bälunge kyrka.

Litteratur: B 452, L 134. J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 17; UFT h. 11 (1883), s. 235.

Avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 452).

Denna sedan länge försvunna runsten, av vilken redan på 1600-talet endast ett fragment återstod, fanns enligt en anteckning på träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* i Bälunge kyrkas »wester söder bogårdsmur» (B 452: »Västra Bogårdsmur»; L 134: »V. kyrkogårdsmuren»). Om senare efterforskningar se U 1073.

Inskrift (enligt B 452):

- **t**ir rnf : nha - - - kumr nrn
 5 10 15 20

Till läsningen: Av r. 1 återstod endast ett kort stycke nedtill. R. 2 förefaller att ha varit **t**; t. v. om toppen har en linje markerats, som sannolikt har varit vänstra bst. I runorna 11, 12 och 13 ha endast huvudstavarna markerats. 18 **n** har ensidig bst; denna är placerad högt.

Inskriften var redan på 1600-talet fragmentarisk och har uppenbarligen varit svåräst. Den läsning, som står till buds, tillåter ingen säker rekonstruktion av inskriften. I *UFT* (1883) påpekas, att inskriften i *Bautil* är »ytterst slarfvigt och obegripligt återgifven».

Av avbildningen att döma (se fig. 323) har den på 1600-talet bevarade delen av stenen utgjort dennas övre del. Detta framgår av runramens form och korsets placering.

1078. Bälunge kyrka.

Litteratur: UFT h. 11 (1883), s. 235.

Avbildning: C. M. Bolm, teckning (ATA)

Ett stycke av ytterligare en runsten har funnits i Bälunge kyrka. Fragmentet har avritats av C. M. Bolm, som på sin teckning skriver: »Fragment af en hittills okänd Runsten. Bälunge

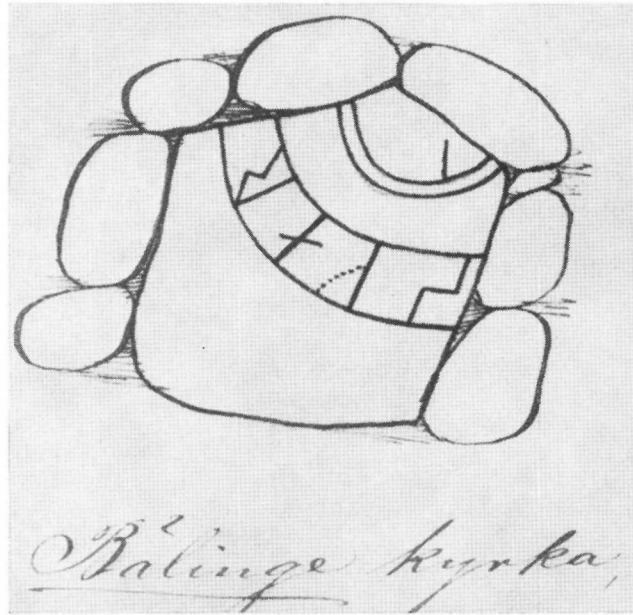

Fig. 324. U 1078. Bälunge kyrka. Efter teckning av C. M. Bolm.

kyrka, (Upland) yttre stora trappan.» I *UFT* (1883) meddelas, tydligen efter Bolm, att »i yttre stora kyrkotrappan finnes inmurad en runstensbit med runorna . . . SF(?)AR.» Fragmentet har gått förlorat, troligen när trappan byggdes om.

Inskrift (enligt C. M. Bolm):

...skar...

De fyra, av Bolm, lästa runorna kunna möjligen ha ingått i det vanliga namnet *Asgæinn*. Om ett fragment, som påträffades i Bälunge kyrka hösten 1956 se tillägget s. 467.

1079. Forkarby, Bälunge sn.

Pl. 89.

Litteratur: B 461, L 158. J. Bureus, *F a* 6 s. 209 n:r 213 (Rhezelius), *F a* 5 n:r 49, *F a* 1 s. 13; J. Rhezelius, *F l* 1 n:r 95; *Ransakningarna* 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 33; O. Celsius, *Svenska runstenar* (*F m* 60) 2, s. 121, 253; *UFT* h. 11 (1883), s. 239; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 113; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län* 1943 (ATA), Rapport till Riksantikvarieämbetet den 15/3 1943 och 19/6 1944 (ATA); K. Bergström, Brev den 7/12 1943 till S. B. F. Jansson (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (*F l* 1 n:r 95); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 461).

Enligt Rhezelius (i *F a* 6) fanns denna runsten »Widh Forkarby». *F a* 5: »Samma städz» d. v. s. »Forkarleby». Ovan teckningen i *F l* 1 finnes uppgiften »Bäling Sochn Widh Forkarby å Kattgulzbackan». I *Ransakningarna* 1667—84 finnes följande uppgift: »Forkarby 2 stehnar på backan påskrifne.» Denna uppgift åsyftar säkerligen U 1079 och U 1080. På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Wid Forkarby på Kattgulls backen i Bäling Sochn.» — O. Celsius, som undersökte inskriften den 25 mars 1727, anger stenens plats sålunda: »Wid gårdarna i en liten backa.» — Efter Celsius' besök har stenen blivit sönderslagen och var spårlost försvunnen till år 1856, då ett fragment upptäcktes. I *UFT* skrives: »C. F. Säve återfann 1856

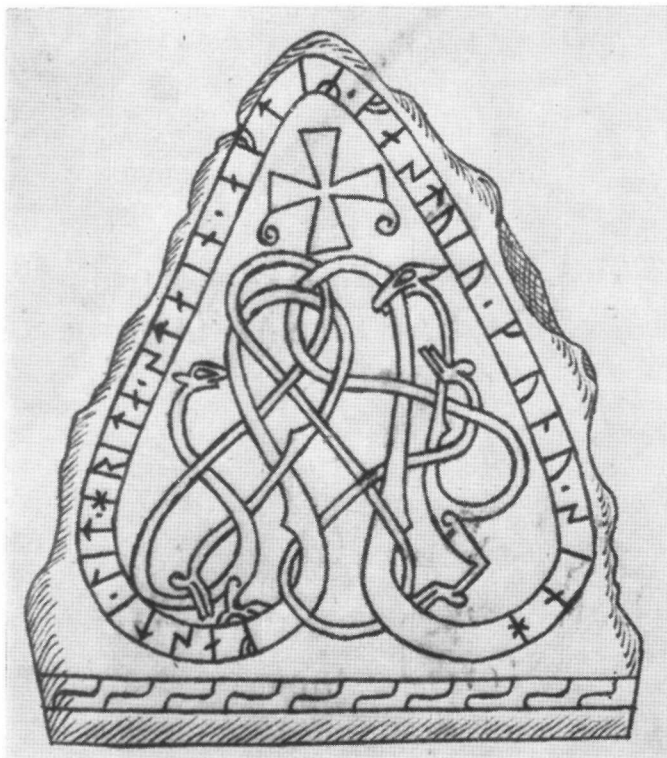

Fig. 325. U 1079. Forkarby, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 11.

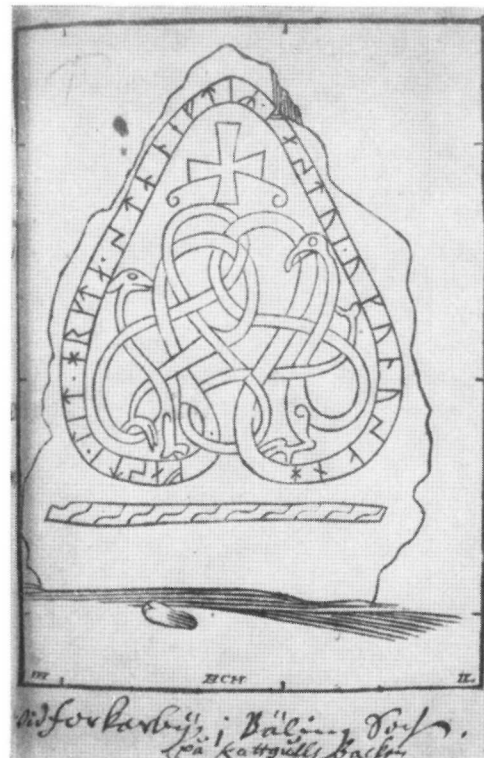

Fig. 326. U 1079. Forkarby, Bälinge sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 461).

af denne runsten — finkornig blågrå granit — en liten bit med runor under en hussyll.» Detta fragment har senare förkommit. Det söktes av mig förgäves vid runinskriftsinventeringen 1942, och har ej heller senare kommit i dagen. I samband med denna inventering uppspårades emeller tid ett par andra fragment, som visade sig tillhöra samma sten.

I ett brev till S. B. F. Jansson den 7/2 1943 skriver K. Bergström, Forkarby: »Då ni var här ute en söndag år 1942 fick jag eder adress ifall jag skulle få tag i någon runmärkt sten. Det kan ju henda att ni har reda på den förut, i annat fall fins det ett stycke av en runmärkt sten i en upplagd stenterrass på en gård härintill. Nu är det så att gårdens ägare tänker bygga om gården och då kan den komma bort.» Fragmentet fanns i en terrassmur vid den västligaste gården i Forkarby, 1 m. S om den gamla mangårdsbyggnaden. Följande år (1944) påträffades ytterligare två runstensfragment vid Forkarby. Även dessa visade sig tillhöra den försvunna runstenen. S. B. F. Jansson rapporterar (den 19/6): »De båda fragmenten kommo i dagen, när den gamla mangårdsbyggnaden på n:r 32¹ revs. Fragmenten lågo i bakugnssockeln . . . Dessutom påträffades ett stycke utan ristning, som sannolikt tillhört samma sten.» Fragmenten flyttades »till en jordfast sten i trädgården, 30 m S om landsvägen Forkarby—Åkerby k:a, 25 m Ö om infartsvägen till Forkarby 32¹.» Många stenar undersöktes »i den gamla grunden utan att ytterligare delar av runstenen kom i dagen».

På det av Säve funna fragmentet stodo runorna **ita · stan ·**, på det 1943 återfunna **ti · lit · hr**, på det ena av de år 1944 påträffade fragmenten **n · h**, på det andra funnos endast slingor.

Fragmenten finnas nu i trädgården, på den plats dit de fördes år 1944, alltså 40 m. NÖ om mangårdsbyggnadens huvudingång, 30 m. S om landsvägen, 25 m. Ö om infartsvägen. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Mörkgrå granit. Stenens höjd har varit omkring 1,30 m., bredden omkring 1 m. Ristningslinjerna äro smala och grunda, skickligt huggna.

Inskrift med det inom [] supplerat efter äldre uppteckningar:

[**fas**]₅**ti** · **lit** · **hr**[**ita** · **stan** **eftir** · **fastuiu** · **kunu** **si**]_{10 15 20 25 30 35}**nh**

Fasti let retta stein æftir Fastviu, kunu sina.

»Faste lät uppresa stenen efter Fastvi, sin hustru.»

Till läsningen: 4 **t** har förlorat vänstra bst i kantbrottet. 7 **i** är ej stunget. I 10 **r** har ett kort stycke nedtill av hst gått förlorat; av bst återstår endast ett stycke av översta leden. 37 **h** är säkert; runan **h** har otvivelaktigt uppkommit genom en rättad, vanlig felhuggning. — Rhezelius (F a 6): **fasti** · **lit** · **hrita** · **stain** · **eftir** + **fastuiu** · **kunu** · **senh** . (I stort sett samma läsning på teckningen i F 1 1.) — Hadorph: **fasti** · **iit** · **hrita** · **stan** **eftir** · **fastui** · **u** **kunu** **sinh**. 16 **a** har på träsnittet formen †. 11 **i** och 35 **i** tecknas med en uppåtgående, ensidig bst t. h. om hst. — Celsius: **fasti** · **lit** · **hrita** · **sten** · **eftir** · **fastuiu** · **kunu** **senh**. — Säve: **ita** · **stan** . — Jansson 1943, 1944: ... **ti** · **lit** · **hr** - ... **nh**.

Mansnamnet *Fasti*, som är ett kortnamn till sammansatta namn på *Fast*- och *fastv*, är belagt i följande runinskrifter: U 168, 243, 244, 251, 482, 510, 511, 1079, 1127 och 1145, Sö 212, 224, 306, Ög 3 och 128. Det har alltså varit ett vanligt namn i Sverige under vikingatiden. Om namn med adjektivstammen *fast*- som förled eller efterled se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99 f.

Även det andra i inskriften förekommande namnet hör till denna namngrupp. Skrivningen **fastuiu** (ack.) är styrkt genom Rhezelius' och Celsius' läsningar.

Kvinnonamnet *Fastvi* är hittills endast känt från fyra runinskrifter, alla uppländska: U 112, 150, 1079 och 1087. Eftersom de två sistnämnda runstenarna befinna sig jämförelsevis nära varandra — Lövsta ligger också i Bälunge socken, endast 4 km N om Forkarby — är det lockande att antaga, att de båda namnen på U 1079 och 1087 åsyfta samma kvinna. U 1087 är rest av en Fastvi över hennes söner, och denna inskrift bör, om antagandet är riktigt, vara äldre än U 1079. Runologiska skäl tala för att så är förhållandet.

Runföljden **hrita** återger här säkerligen verbet *retta* 'uppresa'. Samma sällsynta och historiskt omotiverade bruk av **hr** förekommer t. ex. på U 599, men det **hrita**, som där är belagt, är tydligen en felristning för **hrista**; jfr U 629 (**purfastr hristi runor**).

I *Svenska runristare* (1925) hänför E. Brate U 1079 till ristaren Gudfast. Attributionen förefaller att vara ganska osäker.

Nedtill har ristaren placerat en repstav, som på ett lyckligt sätt balanserar och begränsar ristningen. Repstaven är ett särskilt i dessa trakter ofta förekommande ornament. Till de exempel som anföras under U 1039 kunna fogas U 1079, 1080, 1089, 1093, 1097, 1100, 1110, 1111, 1119, 1122, 1131 och 1148.

1080. Forkarby, Bälunge sn. Nu vid Sundbro.

Pl. 89.

Litteratur: B 457, L 157. J. Bureus, F a 6 s. 63 n:r 84 (Bureus' egen uppteckning), s. 209 n:r 214 (J. Rhezelius), F a 5 n:r 48, F a 1 s. 13, F a 13 s. 199, s. 250, s. 382; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 96; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 32; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 120 och 254; UFT h. 11 (1883), s. 239; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvariern den 12/5 1928 (ATA); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvariern den 12/6 1930 (ATA); G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälunge sn 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 457); J. Hansson, teckning (i skrivelsen 1928).

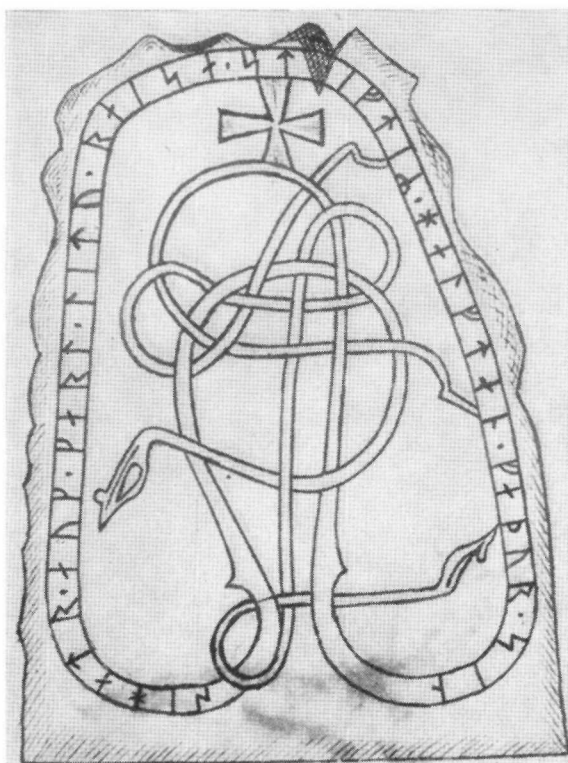

Fig. 327. U 1080. Forkarby, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 1 1.

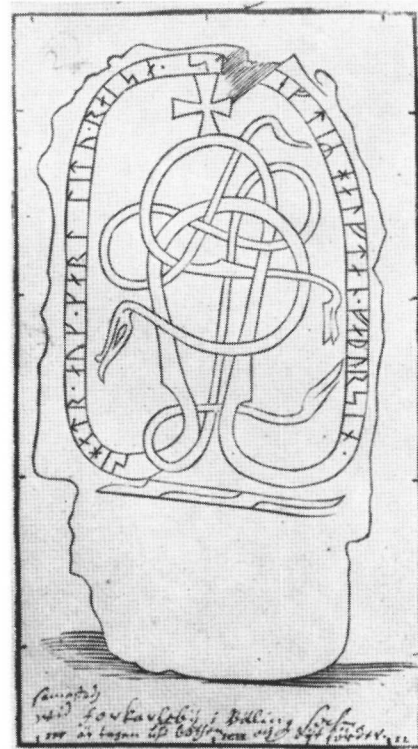

Fig. 328. U 1080. Forkarby, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta
(B 457).

Ett fragment av en runsten påträffades år 1928 i en källare i Sundbro by. Det sitter inmurat i källarväggen under mangårdsbyggnaden till Sundbro n:r 8, omedelbart nedanför den branta trappan, t. v. (S) om dörren, 0,5 m. ovan golvet. Fragmentet visade sig tillhöra en runsten, som ursprungligen har varit rest vid Forkarby; denna by ligger 2 km. Ö om Sundbro.

Runstenen stod enligt Bureus »J Färkarby i Bälung» (F a 6). Enligt Rhezelius (i F a 6) stod U 1080 »Sammastedes», d. v. s. »Widh Forkarby», och han tillägger »hos den förre». Detta visar, att U 1080 och 1079 då stodo resta vid sidan av varandra. Det kunde under sådana omständigheter förefalla sannolikt, att de båda runstenarna ursprungligen ha rests bredvid varandra. Att så icke har varit fallet framgår av överskriften till Rhezelius' teckning i F 1 1: »Bälungz Sochn Samastadz widh Forkarby, är tagen vhr Löthen och dijtförder.» F a 5: »Forkarleby». — *Ransakningarna* 1667—84: »Forkarby 2 stehnar på backan påskrifne.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Samastads wid Forkarleby i Bälung Sochn är tagen uhr löthen och dijt förder» (B 457: »Forkarleby»; L 157: »Forkarleby (dit förd från löten)'). O. Celsius, som undersökte U 1080 vid samma tillfälle som U 1079, alltså den 25 mars 1727, antecknar, att stenen står »straxt uthmed den förre». I sitt exemplar av *Bautil*, R 556 a, UUB, har Broeman antecknat (a. a. s. 131 n:r 457): »står uthmed hwarandra». Uppgiften är hämtad från Celsius. — Efter Celsius' besök 1727 har stenen försvunnit. Den söktes förgäves av C. F. Säve år 1856¹, och även senare efterforskningar voro resultatlösa. Stenen var, i likhet med U 1079, spårlöst försvunnen. År 1928 lämnade emellertid folkskollärare J. Hansson följande upplysning till ämbetet: »I en källare i Sundbro, ... tillhörig Hugo Eriksson, finnes ett stycke av en runsten av ungefär det

¹ Se *UFT* h. 11 (1883), s. 239: »Kunde ej återfinnas 7 Augusti 1856.»

utseende, närstående bild vill ange. I Upplands Fornminnesförenings Tidskrift XI . . . omnämnes i uppräknigen av runstenar i Sundbro ingen sten med ovanstående runor, vilket däremot en runsten i Forkarby i samma socken har . . . Ornamentet mitt för namnet är enl. Bautil sådant, att jag tror mig kunna säga att ovannämnda runstensfragment tillhör den 1856 försvunna Forkarbystenen. Avståndet mellan byarna är c:a 2 km.» Två år senare rapporterade Hj. Larsen: »Det . . . av J. Hansson omnämnda i en källare tillhörig Hugo Eriksson befintliga runstensfragmentet . . . befinner sig omedelbart vid nedre ändan av källarnedgången på dess S vägg. Denna är kallmurad, varför stenen, om detta någon gång skulle komma att synas lämpligt, lätt torde kunna uttagas. Stenen kunde på grund av sin placering ej fotograferas.»

Röd granit. Fragmentet mäter 64×27 cm. Ristningen är skickligt huggen. Linjerna äro jämna och tydliga. Ursprunglig höjd omkring 2 m., bredd omkring 1,10 m.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 457):

[**si**h**at**r · **au**k · **ka**rl **li**tu · **ra**isa **st** . . . **efti**r · **ha**lftan · **fa**[**p**ur **si**n ·]

5 10 15 20 25 30 35 40

Sighvatr ok Karl letu raisa stein eftir Halfdan, faður sinn.

»Sigvat och Karl läto resa stenen efter Halvdan, sin fader.»

Till läsningen: Det bevarade partiet av inskriften, runföljden 29—38 . . . **r** · **ha**lftan · **fa** . . . utgör ett stycke av stenens högra kant. Inskriften har börjat utan sk. Till höger om 24 **t**, upptill på stenen, hade ett stycke redan på 1600-talet gått förlorat. På det skadade stycket har funnits plats för tre runor. Av 28 i återstår numera nedre hälften. I 36 **n** är bst kort till vänster om hst. — Bureus (F a 6): **si**h**at**r · **au**k · **ka**rl · **li**tu · **ra**isa · **st**ain · **efti**r · **ha**lftan · **fa**p**ur** · **si**n · — Rhezelius (F a 6): **si**h**at**r · **au**k · **ka**rl · **li**tu · **ra**isa · **sta** -- **ifti**r **ha**lftan **fa**p**ur** · **si**n. — Celsius: **si**h**at**r · **au**k · **ka**rl · **li**tu · **ra**isa · **st** . . . **efti**r · **ha**lftan · **fa**p**ur** **si**n. (Celsius påpekar, att stenen har »ett litet Korss».) — Hansson: . . . - **r** · **ha**lftan · **f** . . .

Runföljden 1—6 **si**h**at**r återger det vanliga mansnamnet *Sighvatr*. Skrivningar utan **u** förekomma ofta i detta namn i runinskrifterna (se U 245). — Namnet *Karl* är jämförelsevis vanligt i mellansvenska runinskrifter; det är hittills säkert belagt ett 15-tal gånger i Sörmland och Uppland; östgötska belägg ge Ög 44, 234 och 235. — Om namnet *Halfdan* se U 229 och 925.

U 1080 är, som redan Brate har framhållit, ristad i Öpirs stil. Den »ornerade balken» nedtill på ristningsytan återfinnes på flera ristningar, bl. a. på den av Öpir signerade U 287. Samma ornament, en s. k. repstav, finnes också på en av de andra Forkarbystenarna; se U 1079.

1081. Forkarby, Korsbacken, Bälinge sn.

Pl. 90, 91.

Litteratur: D 1: 200. R. Dybeck, Reseberättelse för år 1863 (ATA), Bälinge sn 1863 (ATA); UFT h. II (1883), s. 239; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 116; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA); G. Olson och R. Wibeck, Rapport till Riksantikvarieämbetet den 19/12 1949 (ATA).

Äldre avbildning: Dybeck, teckning (D 1: 200).

Runstenen står i en åker, mellan tre stensamlingar, 600 m. NV om Forkarbylund, 175 m. V om landsvägsbron på vägen Forkarby—Rörby, 60 m. NV om den lilla bäcken. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Första gången stenen såvitt känt nämnes är i R. Dybecks reseberättelse för år 1863: »Vid Korsbacken, nästan midt emellan Forkarby och Rörby, fanns en icke förr bekant runsten». I sin förteckning över fornminnen i Bälinge sn (1863) uppger Dybeck, att »å så kallade Korsbacken i

Forkarby norra gårde ligger en innevarande år uppdagad runsten.» I *Sveriges runurkunder* beskrives platsen sålunda: »Nästan midt emellan Forkarby och Rörby är ett mindre vattendrag, hvilket utfaller i Junkilsån. Vid detta, i Forkarby norra gårde, är en ouppodlad stenfull plats, som af gammalt hetat Korsbacken. Runstenen ligger der. Den afslagna delen af honom har ännu icke återfunnits.» Vid runinskriftsinventeringen 1942 låg runstenen djupt nedsjunken i jorden. I enlighet med anvisning i inventeringsberättelsen restes stenen på ny grund genom Riksantikvarieämbetets försorg år 1949.

Ljusröd granit. Höjd 1,40 m., bredd (nedtill) 0,76 m. Ristningen är klumpigt huggen; i ornamentiken finnas flera felaktigheter.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter D 1:200):

[b]or[f] . . . [f]astr · litu hakua · at ketil[f]ast broþur · sin ·

Borgf[astr(?) ok] . . . -fastr letu haggva at Kættilfast, broður sinn.

»Borgfast (?) och . . . -fast läto hugga efter Kættilfast, sin broder.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. R. 1 är skadad; man ser runans övre del, med en bistav, som förefaller att vara en **b**-bst. Övriga delar ha gått förlorade i brottsprickan. 2 **o** har bistavar endast t. h. om hst (**f**). Av r. 4 återstår endast nedre hälften av hst. Därefter är ristningsytan bortslagen 105 cm. Efter det bortslagna stycket ser man nedre delen av en hst och t. h. om denna en linje, som troligen är undre bst i ett **f**; bst är i så fall placerad lågt. 11 **i** är ej stunget. Sk saknas efter 13 **u**. I 14 **h** äro bistavarna grunda, men runan är säkert **h**. 20 **t** står i en djup flagring. Trots detta är runan tydlig, vilket visar, att flagringen är äldre än ristningen. Efter 20 **t** finnas inga säkra spår av sk. 22 **e** är tydligt stunget med ett kort tvärstreck. Mellan 25 **l** och 27 **a** har en runa flagrat bort. Efter 29 **t** finnes intet säkert sk. 32 **o** har samma form som 2 **o**. Efter 35 **r** och efter 38 **n** finnas svaga spår av sk. — Dybeck: 1 **b** och 4 **f** bevarade. Av 5 **f** återstod halva hst och nedre bst. Sk efter 13 **u**. Runföljden 14—18 läses **karua**; 22 **i**; 26 **f** bevarat; 37 **e**.

Inskriftens första namn är skadat och därför osäkert. Endast namnets andra och tredje runa äro nu fullt säkra. Det är emellertid sannolikt, att här har stått **borfastr**, vilket i så fall bör återge ett mansnamn *Bor(g)fastr*. Ett sådant namn är eljest belagt endast två gånger, nämligen på U 895 och 1052.¹

Av inskriftens andra namn återstår endast senare leden, *-fastr*. Också det tredje namnet, *Kættilfastr*, har samma efterled. Namnet *Kættilfastr* är belagt på U 49, 362, 503, 504, 514, 940, 1081 och 1088; sörmländska belägg ge Sö 125 och 253. Om namn på *-fastr* se U 1079 och där anförd litteratur.

E. Brate anser möjligt, att U 1081 har ristats av »Lik-

¹ Uppgiften under U 1052 (s. 318 f.), att namnet *Bor(g)fastr* icke är känt från någon annan inskrift är sålunda oriktig.

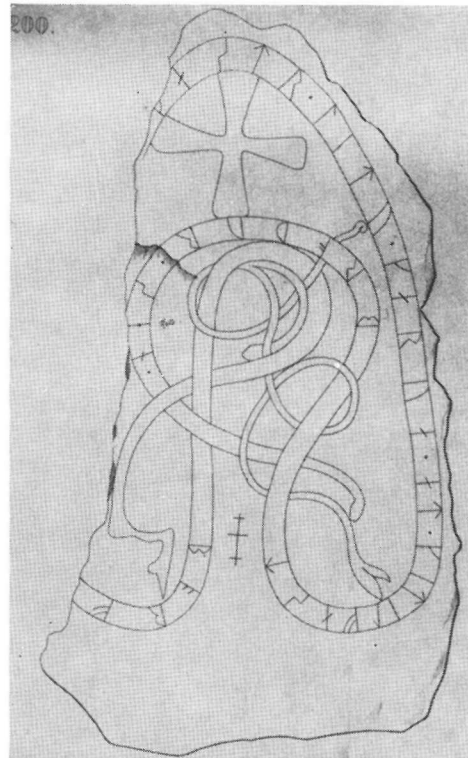

Fig. 329. U 1081. Forkarby, Korsbacken, Bälinge sn. Efter D 1:200.

bjärn»; se *Svenska runristare*, s. 116. Detta är knappast troligt. U 1081 är nämligen mycket otympligt utförd, och ristaren har säkerligen varit ovan. Anledningen till attributionen är det lilla korset nedtill på stenen, men förekomsten av detta enkla kors torde icke vara till fyllest för att fastställa ristaren; jfr t. ex. U 1074.

På Forkarby ovanligt vidsträckt område finnas numera endast en runsten (U 1081) och ett par obetydliga fragment (1079). Under äldre tid ha tre runstenar varit resta på byns mark. Gravfält av betydande utsträckning synas också tidigare ha funnits inom området. Ännu så sent som 1863 skriver Dybeck: »Wid Forkarby förekomma . . . nästan öfver hela egorna å oupptagna fläckar, spridda kullar och stenkretsar, dock sällan någon alldeles oskadad. Att de årligen mer och mer försvinna faller af sig sjelft.» Numera kunna inga större gravfält påvisas i Forkarby; se *Inventering av fasta fornlämningar i Bälunge socken*, utförd 1937—38 av G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg. Det torde vara ganska djärvt att på grund av en modern inventering draga slutsatser om det tidigare tillståndet. Lars Hellberg skriver emellertid i *Inbyggarnamn på -karlar i svenska ortnamn* (Uppsala 1950), s. 43: »Att eventuellt tidigare förefintliga bygravfält vid *Forkarby* genom bebyggelse eller odling skulle helt ha försvunnit, finner jag icke sannolikt.»

1082. Forkarby, Bälunge sn.

Litteratur: O. v. Friesen, Anteckning ⁹/₁₀ 1923 (UUB).

I en av sina anteckningsböcker, »Undersökningar, anteckningar och infall i marken och skrifrummet hösten 1918—», har O. v. Friesen lämnat följande uppgift: »⁹/₁₀ 23. Runsten funnen Bälunge sn Forkarby 2 och 5 (eg. J? Jansson); stenen ligger ute på fältet (i åkern) i ett stenrös; stenen täckt med mossa och jord. Anmäld av hr A. Rylander. Ca 600 m. nv om bygnaderna. Funnen vid kaffedrickning i höst. Ca 1,2 m. hög, nu mkt lutande.» U 1082 har alltså funnits i närheten av U 1081. Av läsningen att döma åsyftas icke U 1081, varför stenen har upptagits under eget nummer. Stenen har senare förgäves eftersökts. Någon avbildning av fragmentet finnes icke.

Inskrift (enligt v. Friesen):

... urli ...

Inskriften var alltför fragmentariskt bevarad för att tillåta en rekonstruktion.

1083. Gysta, Bälunge sn.

Litteratur: B 467, L 139. J. Bureus, F a 6 s. 63 n:r 85 (Bureus' egen uppteckning), s. 198 n:r 167 (Rhezelius), F a 5 n:r 51, F a 13 s. 119, 160, 200, 314, F a 1 s. 14; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 66; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 20; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 112, 258; UFT h. 11 (1883), s. 236.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 467).

Denna sedan länge försvunna runsten fanns enligt Bureus »Vidh Göjestadha Höghar i Bälunge» (F a 6); Rhezelius (F a 6): »J Bälunge Widh gysta byen»; ovan teckningen i F 1 1 finnes platsuppgiften »Bälunge Sochn Widh Gysta i gårdzbackan.» F a 5: »Göjastad». I *Ransakningarna* 1667—84 finnas följande uppgifter från Gysta: »Gystad Norrgierdet weed byen en steen påskrifwen, så och någre ättegriffter der hooss: Item i Lilla gierdet dersammastädess åtskillige ättegrafwar.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Gystad i Bälunge harad»¹

¹ I *Monumenta* finnas dessutom följande anteckningar från Gysta: »Wid Gystad i Bälunge Sochn är en stoor källa, ben^d Tingzkälla, som gifwer ifrån sig en stoor åå, hwilken löper til samman med Jomkils och Harbo åar.» Upp-

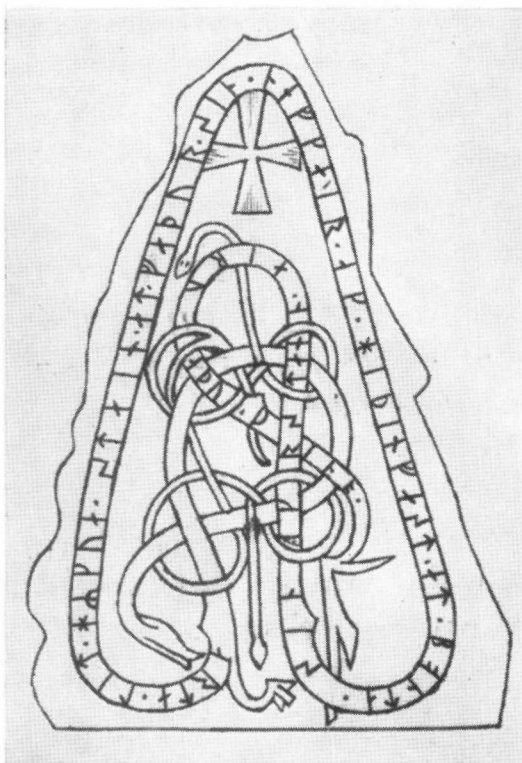

Fig. 330. U 1083. Gysta, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 1 1.

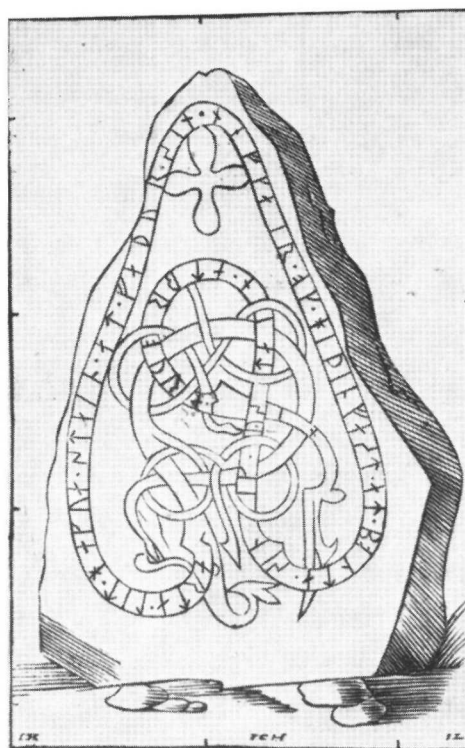

Fig. 331. U 1083. Gysta, Bälinge sn. Efter
träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 467).

(B 467: »Gistad»; L 139: »Gistad»). — O. Celsius uppger, att stenen står »wid wästra grinden». — I *UFT* meddelas, att också denna sten år 1856 söktes förgäves av C. F. Säve.

Inskrift (enligt B 467):

arta · lit · hakua · stain · at · faður · sin nefkair · ok · hipinfast · at · bonta · sin ik · ystain · at bropra sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70

arta let haggva stæin at faður sinn Næfgæir ok Hedinfast at bonda sinn ok Øystæinn at broður sinn.

»arta lät hugga stenen efter sin fader Nævger, och Hedenfast efter sin man, och Östen efter sin broder.»

Bureus (i F a 6): ... **hakua · stain · at · faður · sin nefkair ok hipinfast** ... Bureus anmärker: »thet borto är, är nidsunkith». De delar av inskriften som Bureus icke har kunnat läsa stå nedtill på stenen. Han har alltså i detta fall icke gett sig tid att frilägga hela ristningen. — Rhezelius (i F a 6): »**arta · lit · hakua · stain · at · faður · sin · nefkair · ak · hipinfast · at · bonta · sin ekristann · airu apu · pino**» (De senaste 19 runorna äro överstrukna med blyerts.) Praktiskt taget samma läsning återfinnes på teckningen i F 1 1. — O. Celsius ger ingen egen läsning.

giften åsyftar säkerligen de tre »Tingstukällorna», där U 1093 finnes. Dessa källor vid Bälinge tingsplats beskrivas av M. Stolpe i *Några ord till upplysning om bladet »Upsala»* (1869), s. 53. — Upptill på bl. 20 i Peringskiölds *Monumenta* finnes en numera ganska tunn och därför delvis svårläst blyertsanteckning av följande lydelse: »Göiastad. Bur: På norr sidan om kyrkian 4. gårdar men 2 bönder på hwar gård i norr gårdzbacken wid byn där någre stenlagde grafwar och ättechögar äre, af hwilka den större är til åker öfverkörder, den andre af bönderna igenomgräfwen til en wargkula, men både wargar och räfwar hafwa ännu warit försigtigare än bönderna att gå neder til de förbrände been och döda».

Inskriftens slut, runföljden 56—74, har tydligen varit svårläst. I Rhezelius' läsning avviker flertalet runor på detta parti från Hadorphs.

Runföljden 1—4 **arta** innehåller givetvis ett namn. Vilket detta har varit är svårt att förstå; läsningen kan ju numera tyvärr ej kontrolleras. I *UFT* återges namnet som »Årta».

Faderns namn, *Næfgæirr*, är eljest endast belagt på U 950, 1116(?) och 1140. De fyra beläggen härröra sålunda från ett jämförelsevis begränsat uppländskt område. Om *Næfr* som personnamn se U 473; jfr vidare tvåledade personnamn som *Næfstæinn* och *Næsbiörn*.

Kvinnonamnet *Hedinfast* finnes eljest belagt endast på U 435. Mansnamnet *Hedinfastr* förekommer också endast ett par gånger; se U 821.

Oystæinn är under vikingatiden ett över hela Norden vanligt namn.

Inskriftens slut, runföljden 56—74 (**ik · ystain · at bropra sin**), tolkas i *UFT* sålunda: »Östen högg (stenen) efter sin broder.» Anledningen till denna tolkning är otvivelaktigt, att Hadorph läser runan 56 som **i**; **ik** har alltså uppfattats som pret. av verbet *hagva*. Eftersom konjunktionen *ok* i inskriften skrives **ok** är det säkerligen riktigare att uppfatta runan 56 **i** som felläst för **o** och helt enkelt översätta partiet med »och Östen efter sin broder».

1084. Hämringe, Bälunge sn.

Pl. 90, 91.

Litteratur: B 459, L 154, D 1: 191. J. Bureus, Fa 6 s. 209 n:r 210 (Rhezelius), Fa 5 n:r 50, Fa 1 s. 13; J. Rhezelius, Fl 1 n:r 92; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 31; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 160, 2, s. 717; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1863 (ATA), Bälunge socken 1863 (ATA); M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 68; UFT h. 11 (1883), s. 238; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarna (i: Personhistorisk Tidskrift 18, 1916), s. 7; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; Handlingar år 1939 (ATA); G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälunge sn år 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i Fl 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 459; träsnittet är avritat i Fm 60: 2).

Runstenen står nu rest i norra kanten av en ägoväg, gamla kyrkvägen, 600 m. Ö om Hämringe, omkring 750 m. SSV om Fansta och 1,3 km. SSÖ om Högby. Ristningsytan vetter åt S. Detta är icke stenens ursprungliga plats; den ligger 80 m. längre åt N. Den gamla platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala», den nuvarande platsen på Ekonomiska kartbladet »Bälunge» (1952).

Enligt Rhezelius (i Fa 6) stod runstenen »Widh Hemblinge i gårdet». Fa 5: »Hämblinge». Ovan teckningen i Fl 1 finnes uppgiften »Bäling Sochn. Widh Hemblinge i södre gårdet, widh vägen.» — I *Ransakningarna* 1667—84 lämnar befallningsmannen A. Pehrsson Rox följande upplysning om fornlämningar på Hämringe: »Hembringe i stoora gårdet ättebackar enn stoor dehl, der iempte enn stehn.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Bäling. Hämbringe» (B 459: »Vid Hämlinge»; L 154: »Hämringe»). — O. Celsius, som undersökte inskriften i augusti 1725, anger stenens plats sålunda: »Bäling. Hämbringe, wid löthögarna. Hwarvid straxt äro grafställan, med stenar i stora ringar om lagde.»

I sin förteckning över fornminnen i Bälunge socken (1863) skriver Dybeck: »Öster om Hämlinge, wid en mindre väg, är en runsten, som nyligen blifvit åter rest.» *Sveriges runurkunder*: »Denne sten är nyligen åter rest vid en egoväg, som sträcker sig öster ut från Hämlinge.» I beskrivningen till Geologiska kartbladet anges platsen vara »ett stycke S. om Fansta vid en väg från Hemringe».

Våren 1939 anhöll markägaren hos Riksantikvarieämbetet att få flytta runstenen »ett 15-tal

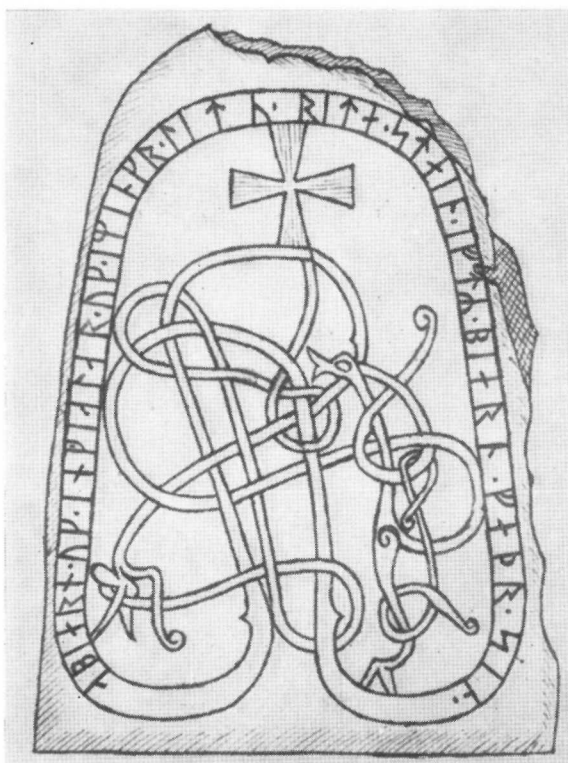

Fig. 332. U 1084. Hämringe, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 11.

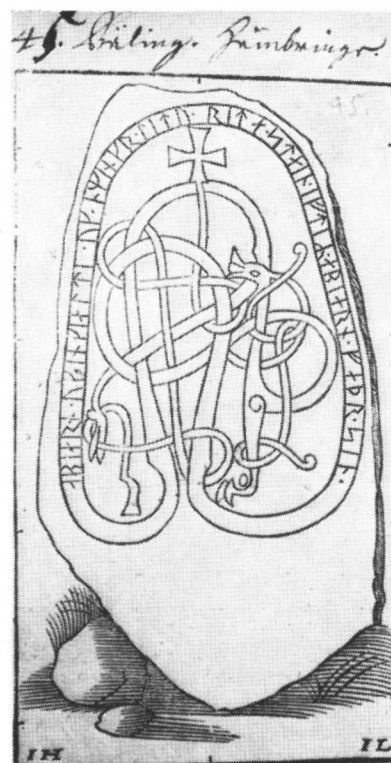

Fig. 333. U 1084. Hämringe, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monu-
menta (B 459).

meter mot norr, då den hindrar brukandet av den åker, i vilken den nu är rest, delvis nedsjunken i jorden.» Med anledning av denna anhållan förordnades landsantikvarien i Uppsala att besiktiga platsen. Denne lämnade den 14/7 1939 följande rapport: »Den nämnda runstenen är belägen å trädan söder om Hemringe nr 1 i Hemringe by vid pass 80 m norr om ägovägen mellan Hemringe och Gävlevägen. Stenen är numera betydligt nersjunken under nuvarande markytan och lutar starkt mot nordöst. Markägaren framhåller, att stenen förorsakar betydande besvär vid jordbruket och är därför villig att, under förutsättning att Riksantikvarieämbetet därtill ger tillstånd, flytta stenen till en . . . lämpligare plats. En sådan lämplig plats torde vara att finna vid den ovannämnda ägovägen. Visserligen befinner sig ungefär på samma avstånd men mot norr en björkbacke, där stenen också kunde erhålla en lämplig plats, men då den vid en hitflyttning skulle erhålla ett ganska isolerat läge, förefaller flyttningen till vägen vara den lämpligare. Då markägaren är villig att utföra allt arbete vid stenens flyttning, föreslår undertecknad att tillstånd lämnas till stenens förflyttning till vägen och att den där erhåller ett sådant underlag, bestående av grästen — som sedermera kan döljas med grästorv — att dess position överensstämmer med en naturligt placerad runsten. Runskriften bör i likhet med vad nu är fallet på sin nya plats vara vänd mot söder och således kunna ses från vägbanan.» Tillstånd till denna långa flyttning lämnades den 19/7 1939. Vid runinskriftsinventeringen 1942 meddelade mig markägaren, att i den åker, där stenen stod till år 1939, för 30—40 år sedan hade funnits en domarring: »Ännu visar marken, då man plöjer, spår av bränd lera och kol på ett område av mer än 100 m²»; se *Runinskriftsinventeringen i Uppsala län 1942* (ATA).

Det kan icke råda någon tvekan om, att U 1084 ursprungligen har varit rest i ett gravfält.

Ljusröd granit med gula inslag. Höjd 1,52 m., bredd 1,10 m. Ristningen är i stort sett djup och tydlig. Flerstädes kunna spår av skissering iakttagas. Ornamentslinjerna äro på flera ställen felaktigt dragna. Oriktiga linjer ha vid undersökningen ifyllts med färg, när de av ristaren ha huggits ned till normalt djup.

Inskrift:

abiarn · uk · inkialtr · uk · eminkr · litu · rita · stain · iftir (·) biarn · faþr · sin ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Abiorn ok Ingialdr ok Hæmingr leto retta stein æftir Biorn, faður sinn.

»Åbjörn och Ingjald och Hæming läto resa stenen efter Björn, sin fader.»

Till läsningen: Före 1 a finnas inga säkra spår av sk. 1 a har bst endast t. v. om hst; inskriftens övriga a-runor ha däremot dubbelsidiga bistavar. 19 e är stunget med en streckliknande prick. I 22 n är bst mycket kort t. v. om hst. I 23 k finnes mellan hst och bst en grund, ojämn fördjupning, som ej är huggen. 26 i är ej stunget. I 30 i finnes mitt på hst en ojämn liten fördjupning, som ej är huggen. 37 n har ensidig bst, liksom 47 n och 54 n. 38 i är ej stunget. Efter 42 r har ett sk gått förlorat i en flagring. Efter 54 n är sk svagt men säkert. — Rhezelius (i F a 6): **abiarn · uk · ingialar · uk · iminkr · litu · rita · stain · iftra · biarn · faþr · sin ·** (Samma läsning i F l 1 och F a 5). — Hadorph och Leitz: **abiarn · uk · inkialti · uk · nminkr · litu · rita · stain · iftra · abiarn · faþr · sin ·**. — Celsius: **abiarn · uk · ingialdr · uk · imukr · litu · rita · stain · iftra · biarn · faþr · sin ·**. — Dybeck: 19 i. Runföljden 38—47 läses **iftir · abiarn**.

I *UFT* tolkas runföljden 25—36 **litu · rita · stain** som »läto rita (=skrifva å) sten». Det på runstenar vanliga **rita** återger givetvis verbet *retta*, 'uppresa'.

De personnamn som förekomma i inskriften äro alla väl kända. *Abiorn* förekommer på U 408, 585, 621, 751, 957, 1084, Sö 280 (?), Sm 2, Öl 15 och 25. Ännu vanligare äro *Ingialdr* (ett 20-tal belägg) och *Hæmingr*. Om det senare se U 101, där dock den äldre, oriktiga läsningen av belägget från U 1084 anföres. Om ett nyfunnet belägg på namnet se S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1953, s. 265.

Faderns namn, runföljden 43—47, läses av Hadorph och Dybeck som **abiarn**, av Rhezelius och Celsius däremot som **biarn**. Mellan 42 r och 43 b är ristningsytan skadad, men där har endast ett sk gått förlorat. Läsningen **biarn** kan betraktas som säker. Fadern och den äldste(?) sonen ha sålunda icke haft samma namn.¹ *Biorn* hör till de allra vanligaste namnen i runinskrifterna.

I *Svenska runristare* (1925) attribuerar Brate U 1084 till Öpir, på grund av att »slingan är nästan identisk med 16» [=U 485]. Många andra slående överensstämmelser med av Öpir signerade ristningar skulle kunna anföras, såsom huggningsteknik, runformer och skrivningar. Allt talar sålunda för att U 1084 är ett verk av Öpir.

1085. Högsta, Bälinge sn.

Pl. 92.

Litteratur: B 466, L 155, D 1:198. J. Bureus, Fa 6 s. 208 n:r 204 (Rhezelius), Fa 5 n:r 53, Fa 1 s. 14; J. Rhezelius, F l 1 n:r 78; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 31; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 38; R. Dybeck, Bälinge socken 1863 (ATA), Reseberättelse för år 1864 (ATA); M. Stolpe, Några ord

¹ E. Brate, som utgår från äldre, oriktiga läsningar skriver: »Märk, att en son får faderns namn» (*Svenska runristare*, s. 108).

till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 67; UFT h. 11 (1883), s. 238; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); A. Enqvist, Rapport till Riksantikvarien den 20/9 1923 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 466).

Runstenen står vid västra kanten av den lilla väg, som i sydlig riktning går från Högsta till Högby, 50 m. SV om mangårdsbyggnaden i Högsta 1⁶. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Skuttunge» (1952).

Enligt Rhezelius (i F a 6) fanns U 1085 »J Högsta Engien widh en lund». F a 5: »Der sam-mastädz i ängen.» Ovan teckningen i F 1 1 anger Rhezelius platsen på ungefär samma sätt som i F a 6: »Bäling Sochn Vthi Höghsta Eng widh Lunden.» — I *Ransakningarna* 1667—84 finnas några fornminnen från Högsta rapporterade: »Högstad på höge backan någre steenar.¹ Jbidem Enn steen i ängen påskrifwen. Jbidem i södre giärdet åt Löfstad finnes ättegrafwar; item en stehn der iämppte påskrifwen.» Stenen »i ängen» är U 1085, och uppgiften om den »påskrifne» stenen »i södre giärdet» åsyftar U 1086, som alltså har stått i ett gravfält. — I Peringskiölds *Monumenta* har träsnittet påskriften »Bäling. Högsta Eng» (B 466: »Högsta äng»; L 155: »Högstads äng»). Dessutom finnes på samma blad (31) i *Monumenta* blyertsanteckningen »gästgifvargården längst upp emot Börklinge». — O. Celsius, som undersökte inskriften den 15 juli 1726, anger stenens plats på följande sätt: »Högsta i Bälinge i wästre ängen², derest och många Ättebackar äro.»

Stenen söktes förgäves av C. F. Säve år 1856, men då Dybeck besökte Högsta sju år senare återfanns stenens nedre del. I en förteckning från år 1863 över fornminnen i Bälinge socken antecknar Dybeck: »I en mindre bro³ söder om och inwid Högstad träffades innewarande år nedre halfvan af en runsten.» *Sverikes runurkunder*: »Detta stycke af en runsten, som fordom lærer stått i Högstads äng, träffades af mig nedlagdt i en bro söder om och inwid byn.» — M. Stolpe upptager i beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869) en runsten »vid södra ändan af Högsta by».

År 1914 återfanns stenens övre del. Om fyndet och om de åtgärder som vidtogos med anledning av upptäckten skriver O. v. Friesen (den 17/9 1914): »I bref till prof. O. Almgren hade urmakaren Gust. Mattsson i Löfstalöt Bälinge meddelat att han vid omläggningen af en bro öfver en bäck som flyter omedelbart söder om Högsta by tillvaratagit en del af en runsten. En annan del af runstenen (den nedre delen) ligger sedan gammalt vid sidan af vägen strax norr om bron. Det på hr Mattsons initiativ ur bron upptagna biten passar till den vid vägen liggande delen. Ett mindre stycke af stenen som på vänstra sidan är lösslaget från den öfre delen (den nyfunna) har af hr Mattson återfunnits bland de lerklumpar som vid dikningen i sommar uppkastats ur den nygrädda grafven. Jag aftalade med en f. t. vid gården arbetande s[t]ensprängare Bruse att han mot en godtgörelse af 25 kr skulle resa och med järnkrampor hopnita stenen på nordvästra sidan om bron och på grundvalen af en omsorgsfullt gjord stembädd, midt emot där den nu ligger. Enl. uppgift af en gammal hemmansegare Eriksson skall stenen ännu i hans minne ha stått icke där den f. n. ligger utan något längre västerut på en vid samma bäck belägen äng.» Den år 1914 påträffade övre delen av runstenen låg sålunda i samma bro som den andra halvan hade legat i, tills den år 1863 påträffades av Dybeck.

En något avvikande skildring av fyndomständigheter och fornvårdsåtgärder lämnar A. Enqvist i en skrivelse av den 20/9 1923: »Med anledning av rapport till Riksantikvarien från urmakare Mattsson i Bälinge, att han tillvaratagit en sönderslagen runsten vid Högsta i samma socken, har undertecknad efter uppdrag besiktigt platsen . . . Vid ombyggnad av en vägbro för

¹ Det är denna »höge backe» som synes i bakgrunden på Pl. 92.

² Ordet är rättat från »gärdet».

³ Den av Dybeck åsyftade bron synes på Pl. 92.

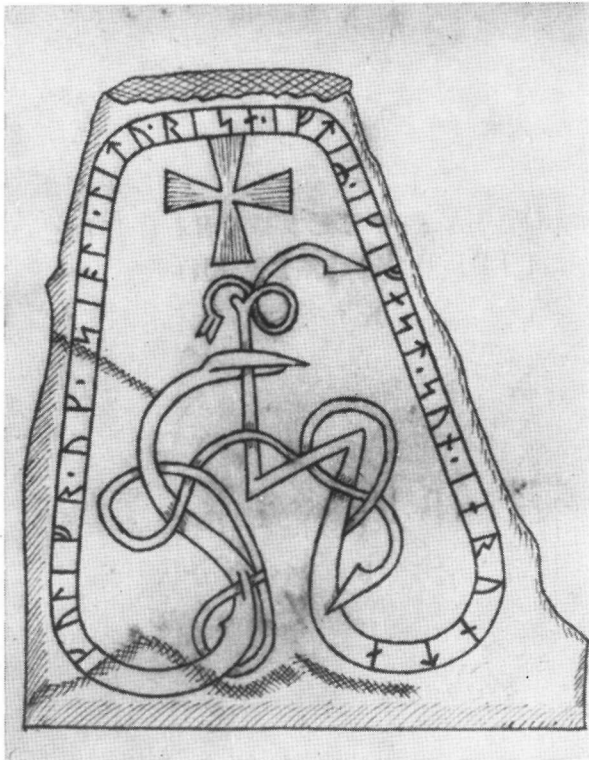

Fig. 334. U 1085. Högsta, Bälunge sn.
Efter teckning av Rheszelius i F 11.

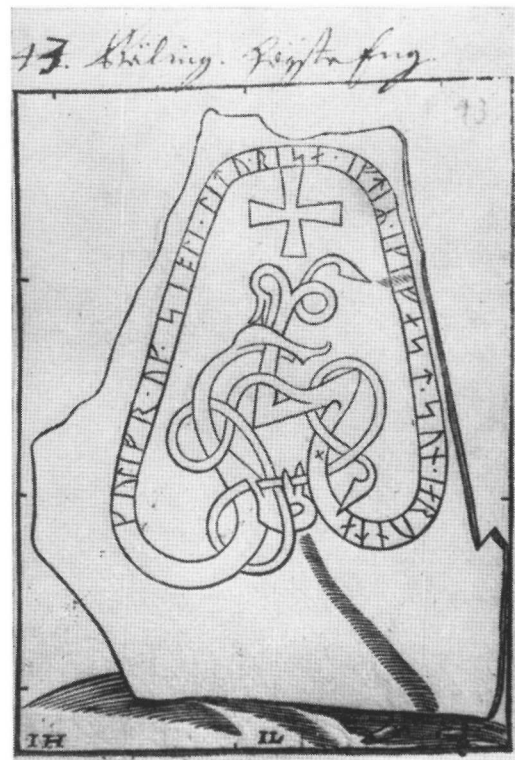

Fig. 335. U 1085. Högsta, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 466).

några år sedan över en i öster—väster gående kanal strax söder om byn Högsta . . ., hade arbetarna påträffat bitar av en runsten, vilka lågo som täckhällar över den gamla vägtrumman. Av eget intresse hade arbetarna efter ombyggnad av vägbron själva plockat samman bitarna och dels fäst dem samman med cement och inslagna järnband på stenens baksida, dels rest den på västra sidan av vägen strax norr om kanalbron. Arbetet är synnerligen omsorgsfullt gjort.»

Vid runinskriftsinventeringen år 1942 stod stenen kvar på samma plats och i samma tillstånd, och ännu ha inga andra åtgärder visat sig nödvändiga.

Röd granit med ljusgrått ytskikt. Ristningslinjerna, som äro jämförelsevis djupa och tydliga, lysa mångenstädes röda igenom detta ytskikt. På några ställen finnas felhuggningar, som endast äro skisserade. Höjd 1,42 m., bredd (nedtill) 1,57 m.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre läsningar):

kulefr · uk · s[i]oli · litu · risa · iftir · ikifast · sun [· i]arunta
5 10 15 20 25 30 35 40

Gulleifr ok sioli letu reisa eftir Ingifast, sun Jarundar.

»Gullev och sioli läto resa efter Ingefast, Järunds son.»

Till läsningen: Före 1 k finnas inga säkra spår av sk; den fördjupning, som där kan iakttagas, är med all sannolikhet naturlig. 1 k är ej stunget. 4 e står tätt intill 3 l. Av 8 k, som har skadats, då stenen slogs sönder, återstå övre hälften av hst och ett grunt stycke av bst i brottets övre kant. 10 i har förlorat övre hälften i en annan brottspricka, som också har tagit bort ett

stycke av nedersta leden i 9 s. 11 o har förlorat toppen. 15 i är ej stunget; ej heller 19 i och 22 i. I 24 t äro bst lågt ansatta, vilket otvivelaktigt beror på närheten till bistavarna i 23 f. I 32 s är nedersta leden uppdragen till övre ramlinjen. 36 n har förlorat övre delen av hst genom flagring i brottets kant, och 37 i har förlorat undre delen. I det kilformiga bortfallet vid brottsprickan har av äldre läsningar att döma ett sk mellan 36 n och 37 i gått förlorat. Efter 43 a finnas inga säkra spår av någon runa. Efter 43 a korsar ett ornament runslingan. Den linje som där synes är sålunda icke någon hst. — Rhezelius: **kulifr · uk · sioli · litu · risa · iftir · ikifast · sun · ierunta**. (Samma läsning i F 11 och F a 5.) — Hadorph och Leitz: 4 i. R. 38 läses riktigt som a. Efter 43 a insättes som sk ett kryss. Detta är placerat långt ifrån sista runan. — Celsius: 4 i. Sk saknas efter 21 a. 38 o. Sk efter 43 a. — Dybeck: Endast nedre delen var då i behåll med runorna **· kulifr · u ... iarunta ...** — v. Friesen (1914): **kulefr · uk · s-oli · litu · risa · iftir · ikifast · su- iarunta · 3 l** »är inskjuten mellan» 2 u och 4 e »sedan dessa båda runor huggits». 3 l »är sålunda ursprungligen öfverhoppadt». Sk efter 43 a osäkert.

Runföljden 1—6 **kulefr** återger det i runinskrifterna väl styrkta mansnamnet *Gullæifr* (*Guð-læifr*). Namnet är belagt på U 318 (**kulaif**, ack.), U 496 (**kulifs**, gen.), U 595 (**kuplef**, nom.), U 625 (**kulifr**), U 643 (**kulaifr**), U 678 (**kulaifr**), U 1085 (**kulefr**), på Sö 33 (**kulaif**, ack.), Sö 66 (**kulaifr**), Sö 172 (**kuþla**), Sö 218 (**kuþlif**, ack.), Sö 340 (**kuþlifs**, gen.), på L 1053 Järsta, Valbo sn (Gästrikland), L 1068 Högs kyrka (Hälsingland) samt på en år 1938 påträffad västmanländsk runsten (**kuplefr**); se S. B. F. Jansson i *Västmanlands fornminnesförenings årskrift* 28—29 (1940—41), s. 1. Jfr U 496.

Runföljden 9—13 **sioli** utgöres av ett personnamn. Något hittills känt namn synes icke passa till denna skrivning, som sannolikt återger ett kortnamn. — *Ingifastr* hör till de vanligaste namnen i runinskrifterna; se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100. — Även *Iarundr* är ett i runinskrifterna mycket vanligt namn; se U 1106.

E. Brate anser, att U 1085 kan ha ristats av Öpir. Uppfattningen torde vara riktig; åtminstone kan man fastställa, att ristningen är utförd i Öpirs stil. I sina i UUB förvarade anteckningar skriver v. Friesen: »Stenen utförd med utomordentlig skicklighet och relativt föga vittrad. Den förskrifver sig säkerligen från Öpir.» — Ännu en runsten har tidigare funnits vid Högsta, U 1086. Det förefaller som om de båda stenarna hade ristats av samma mästare.

1086. Högsta, Bälinge sn.

Litteratur: B 470, L 156. J. Bureus, F a 6 s. 79 n:r 157 (Bureus' egen uppteckning), s. 208 n:r 205 (Rhezelius) F a 10: 2 n:r 26, F a 5 n:r 52, F a 1 s. 14, F f 6 n:r 25; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 79; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 32; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 287; R. Dybeck, *Reseberättelse för år 1864*, (ATA); UFT h. 11 (1883), s. 238; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 108.

Avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), kopparstick (i F f 6); Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 470).

Denna sedan länge försvunna runsten stod enligt Bureus »J Höghstadsz gärde i Bäling» (F a 6). Samma platsuppgift återfinnes i F a 10: 2; F a 5: »Högstad i gårdet»; F f 6: »Högstadh i gerdet». Rhezelius (i F a 6): »J gårdet widh samma Högsta»; ovan teckningen i F 1 1 anges platsen vara »Bälingz Sochn, Vthi Höghstad södre gärde widh vägen.» — I *Ransakningarna* omtalas, att »i södre giärdet åt Löfstad finnes ättegrafwar; item en stehn der iämpte påskrifwen»; se vidare U 1085. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Bäling. Högsta södre gärde» (B 470: »Högsta Södre gärde»; L 156: »[Högstadsz] S. gärde»). — O. Celsius, som undersökte inskriften den 14 juli 1726 — alltså dagen innan han granskade U 1085 — anger stenens plats på följande sätt: »Högsta i Bälinge på giärdet wid Soldathusen.» — Vid C. F. Säves besök år 1853 var U 1086 »okänd» (UFT); även Dybeck sökte stenen förgäves

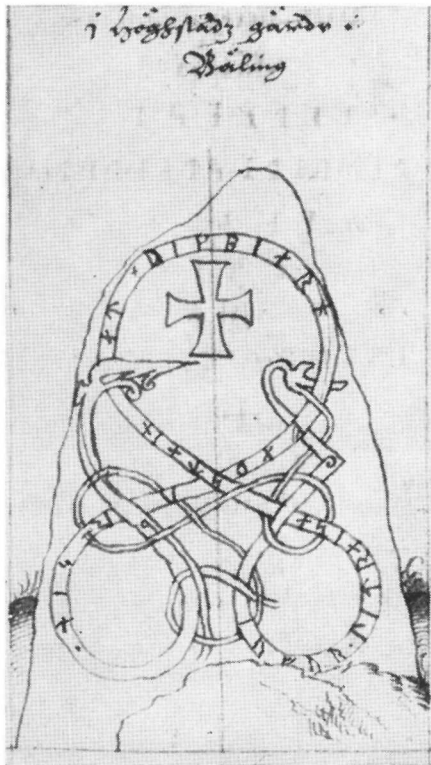

Fig. 336. U 1086. Högsta, Bälunge sn.
Efter teckning av Bureus i F a 10: 2.

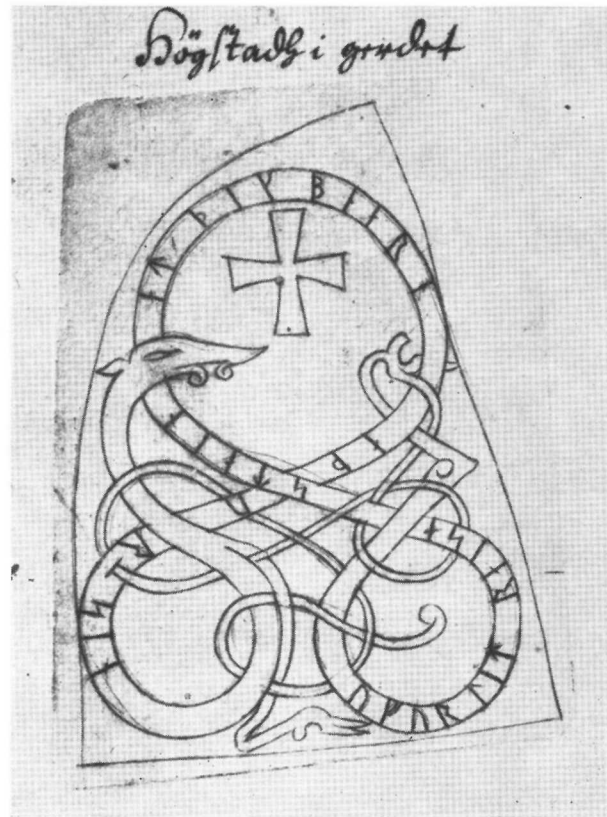

Fig. 337. U 1086. Högsta, Bälunge sn.
Efter kopparstick av Bureus.

några år senare. Han skriver i sin reseberättelse för år 1864: »Under letningen efter en runsten i Högstads södra gärde träffades en icke förr anmärkt ätthög af särdeles vacker skapnad, hvilken hög uppmättes och afritades.» Vid runinskriftsinventeringen 1942 sökte jag den förgäves liksom vid flera senare tillfällen.

Inskrift (enligt B 470):

iufur × lit raisa · stain at · uikbiarn faþur

5 10 15 20 25 30

Iofurr let ræisa stæin at Vigbiorn, faður.

»Jovur lät resa stenen efter Vigbjörn, fader.»

Bureus (F a 6): **iufur¹ lit raisa stain · at · uikbiarn faþur**. I F a 10: 2 har runföljden 1—5 **iufur** tillagts efteråt, vilket framgår av att runorna ha skrivits med annat bläck. På samma sätt har efter 29—33 **faþur** tillfogats **sin**. I F f 6 saknas **l i**; **sin** är också här tillagt. F a 5: **iufur lit raisa stain at uikbiarn faþur sin**. — Rhezelius (F a 6): **iufur · lit raisa stain at · uikbiarn · faþur**. Samma läsning i F l 1 med undantag av att **sk** saknas efter 13 **a** och efter 33 **r**. — Celsius: **iufur · lit · raisa stain at · uikbiarn faþur**. Celsius anmärker till sin läsning: »**sin** post fadur non reperiebat».

Om namnet *Iofurr* se U 901 och 1073, om *Vigbiorn* se U 662 och 1021.

¹ Runföljden tillagd över raden.

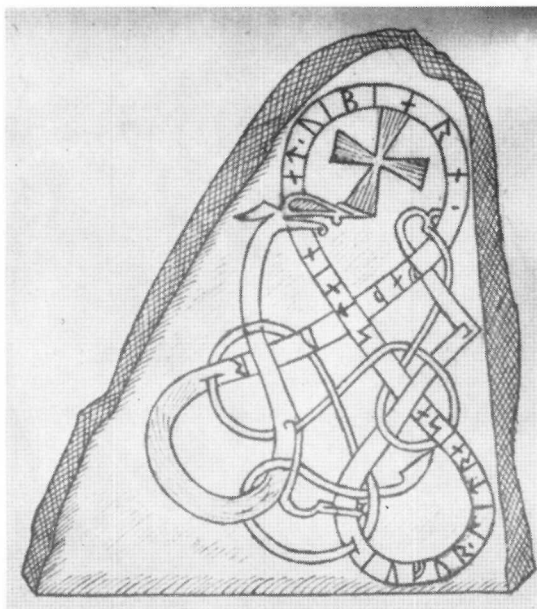

Fig. 338. U 1086. Högsta, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 1 1.

Fig. 339. U 1086. Högsta, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 470).

I *Svenska runristare* hänför E. Brate U 1086 till Öpirs ristningar. Ett av stöden för denna attribution är, att Öpir i en signerad inskrift utelämnar **sin** (U 984). Av avbildningarna att döma är U 1086 helt i Öpirs stil. Det är alltså möjligt, att bägge runstenarna vid Högsta tillhöra hans arbeten. Genom att runinskriften har avbrutits gör ristningen ett högst osymmetriskt intryck; det samma gäller U 1089, som uppenbarligen har ristats av samme mästare.

Om utelämnandet av pronomenet *sinn* i inskriftens slut se U 993.

Ett stycke av en runsten upptäcktes vid Högsta år 1942 i samband med runinskriftsinventeringen i Uppsala län. Fragmentet sitter i valvet till gamla landsvägsbron över Björklingeån. (Den nya landsvägen Uppsala—Gävle går här strax Ö om den gamla.) Det nyupptäckta fragmentet visade sig emellertid icke tillhöra den försvunna Högsta-stenen (U 1086) utan utgör en del av den likaledes förlorade U 1119 Örke, Skuttunge sn; se S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942* (ATA).

Lytta, Bälunge sn.

J. Bureus uppger i *Sumlen* (F a 12), bl. 536, att en »steen» finnes »widh Lytta i Bälunge». Denna uppgift och en liknande i *Ransakningarna* 1667—84 ha föranlett, att i inventeringar o. d. en försvunnen runsten har upptagits från Lytta. Anteckningen i *Sumlen* åsyftar emellertid med all sannolikhet en bautasten, icke en runsten; se S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942* (ATA). I J. Peringskiölds *Monumenta* 2, bl. 21 finnes en, numera delvis svårläst, blyertsanteckning, som av allt att döma gäller den av Bureus nämnda stenen. Peringskiöld uppger nämligen, att vid Lytta finnes »en halftredie alns Hög trekantiger steen ofan på [Högen] uprester men inthet på skrifwen». Stenen torde ha stått på den hög som ligger 80 m. N om Lytta, 30 m. Ö om landsvägen Uppsala—Gävle.

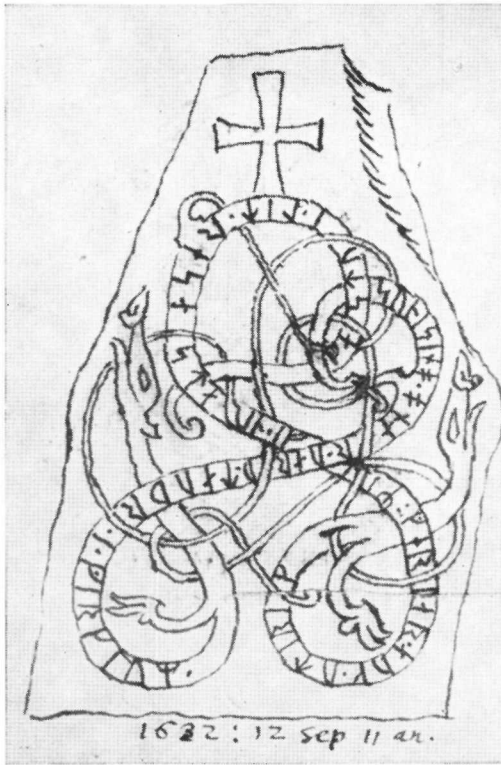

Fig. 340. U 1087. Löfstad, Bälunge sn.
Efter teckning av Bureus i Fa 10: 2.

Fig. 341. U 1087. Löfstad, Bälunge sn.
Efter träsnitt av Bureus i Monumenta
Sveo-Gothica.

1087. Löfstad, Bälunge sn.

Litteratur: B 477, L 141. J. Bureus, *Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta* (1624) n:r 19, 3 uppl. 1664 n:r 2 (Fa 10: 1 n:r 19), Fa 6 s. 77, s. 79 n:r 158 (Bureus' egen uppteckning), Fa 10: 2 n:r 23, Fa 5 n:r 54, Fa 13 s. 163, Fa 1 s. 14, Fa 14 s. 99, s. 158 b, s. 240; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 99; Johannes Messenius, *Tumbæ* (1611), s. 3; *Ransakningarna 1667—84*; J. Schefferus, *Upsalia* (1666), s. 199; O. Verelius, *Manuductio ad Runographiam scandicam* (1675), s. 44; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 21, *Vita Theoderici* (1699), s. 464; O. Rudbeck, *Atlantica* 3 (1698), s. 18; F. Törner (resp. P. A. Eekman), *De Gothorum e Scandia primis expeditionibus* (1708), s. 80; P. Dijkman, *Historiske Anmärkingar* (1723), s. 80 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 172, 191, *Acta Literaria Sveciæ* 2 (1728), s. 404; O. Dalin, *Svea Rikes Historia* 1 (1747), s. 350; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 157; J. G. Liljegren, *Runlära* (1832), s. 107; M. Stolpe, *Några ord till upplysning om bladet »Upsala»* (1869), s. 67; UFT h. 11 (1883), s. 236; S. B. F. Jansson, *Runskriftsinventering i Uppsala län 1942* (ATA).

Avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10: 2), träsnitt (i *Monumenta Sveo-Gothica*, Fa 10: 1, Fa 5, P. Bång, *Priscorum Sveo-Gothorum ecclesia* [Åbo 1675], Verelius a. a., Rudbeck a. a.); Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 477).

Denna sedan länge försvunna runsten stod enligt Bureus »Widh Löfstadh i Bälunge». Fa 5: »löfstadh i byen». Ovan teckningen i F 1 1 lämnar J. Rhezelius följande platsuppgift: »Bälunge Sochn, Widh Löfstad mellan gårdarna». — Enligt *Ransakningarna 1667—84* fanns vid »Löfstad söder om byen 1 stehn påskrifwen, så och ättegrafwar på samma sijda». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »wid löfstad i Bälunge Sochen» (B 477: »Löfstad»; L 141: »Löfstad»). Dessutom finnas på den sida, där träsnittet har fastklustrats, två blyertsanteckningar. Den ena anger, att Löfstad är »beläget straxt wid stora landzwägen som löper åth

Elfkarby», den andra, som rör runstenen, lyder: »inni Östre gårdens humblegård, litet på rygg tillbaka sydder». O. Celsius, som undersökte inskriften den 14 juli 1726¹, anger stenens plats vara »Bäling Sn Löfstad i en hummelgård österst i Byn». ² Detta torde ha varit sista gången, som stenen har varit föremål för undersökning. I beskrivningen till Geologiska kartbladet meddelar M. Stolpe: Stenen »lär enligt jordegarens påstående finnas, men helt och hållet täckt af jord». Stenen har vid flera tillfällen av mig förgäves sökts, senast år 1951.

Höjd omkring 2,20 m., bredd omkring 1,50 m.

Inskrift (enligt B 477):

fastui · lit · risa stain · iftir · karþar · auk · utirik suni · sino · onar uarþ tauþr i girkiu ·

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Fastvi let reisa stein æftir Gærðar ok Otrygg, syni sina. Annarr varð dauðr i Grikkium.

»Fastve lät resa stenen efter Gärdar och Otrygg, sina söner. Den senare blev död i Grekland.»

Bureus (F a 6): **fastui · lit · resa stain iftir gerþar auk utirik syni sino · onar uarþ tauþr · i girkiu**. På Bureus' träsnitt: **i · lit · rasia · stail iftir · karþar auk utiriok syni · sino · onar uarþ · tauþr i girkiu** · F a 10:2: **fastui · lit · resa stain · iftir · gerþar · auk · utirik suni sino · onar · uarþ · tauþr · i · girkiu** · — Rhezelius: **fastui · lit · resa · stain · iftir · gerþar · ayk · utirik suni · seno · onari · uarþ · tauþr · i girkiu** · — Celsius: »Första slängan» **fastui · lit · resa stain · iftir · kerþar · auk · utirik**, »andra draken eller slängan» **suni · seno · onar · uarþ · tauþr · i kirkium**. Celsius anmärker: »Fastv- läses framför lilla slängan, och det har Bureus ej sedt.» Anmärkningen åsyftar läsningen på träsnittet; se fig. 341.

Första gången inskriften omtalas i tryck är av Johannes Messenius i hans arbete *Tumba* (1611). Messenius återger inskriften i latinsk översättning på följande sätt: »In honorem Gerderi & Vterici filiorum suorum in Græcia defunctorum, hunc lapidem Fastvvi erigendum curavit.» Joh. Schefferus framhåller i sitt arbete *Upsalia antiqua* (1666), i samband med behandlingen av Domkyrkans förnämsta monument (se U 922, s. 5), att många runstenar nämna färder till Grekland: »inter eos unus in parœcia Bælingensi, quæ vix miliari toto distat ab Vpsalia, Gerderum nominans & Vtericum, qui in Græcia obiit.» Verelius, som återger Bureus' träsnitt och följer dess läsning, översätter: »--- i erigi fecit lapidem in memoriam Gerderi & Utrici filiorum suorum: quorum alter (posterior) in Græcia mortuus.» Översättningen till svenska lyder: »... i let resa stenen efter sina söner Gerd och Vtrikr, then senare blef död i Grekland.» Samma översättning lämnar Petter Dijkman: »... I lät resa Steen efter sina Söner Gardr och Utirik, den senare blef död i Grekland.»

De här återgivna översättningarna av Messenius, Verelius och Dijkman bygga alla på den läsning som finnes på Bureus' träsnitt.

Rhezelius läser det första namnet fullständigt och tolkar inskriften i F 1 1 på följande sätt: »Fastvi erigi fecit lapidem Gerdero et Utirico filiis suis. Onarus (vero. 3. filius) mortuus est in Græcia.» I stort sett samma tolkning som Verelius ger Peringskiöld i *Monumenta* men med utgångspunkt från Hadorphs läsning: »Fastvidus fecit erigi lapidem in memoriam Gardaris et Gutriguri filiorum suorum; quorum alter (: posterior :) in Græcia mortuus est.»

Också i *Vita Theoderici* (1699) översattes inskriften till svenska och latin: »Fastwe lät upresa åminnelse Steen efter sina Söner Gardar och Gutrikur, af hwilka den andra wart döder i Grekland.» Peringskiöld fortsätter: »Ejusmodi monumenta plurima, memoriæ illorum qui in Græcia occubuerunt, passim per Suioniam nostram quondam erecta conspiciuntur; uti monumentum

¹ Alltså samma dag som han granskade U 1086.

² De sista fem orden äro tillagda med blyerts och därför svårlästa.

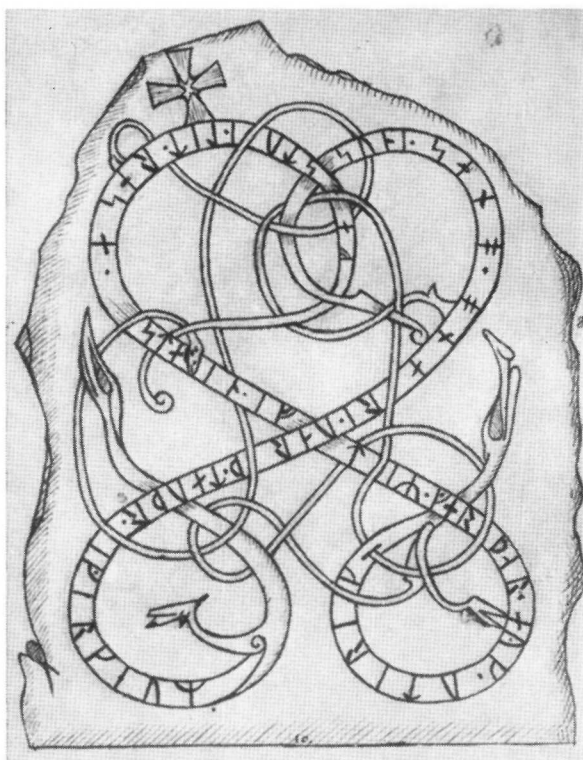

Fig. 342. U 1087. Lövesta, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 1 1.

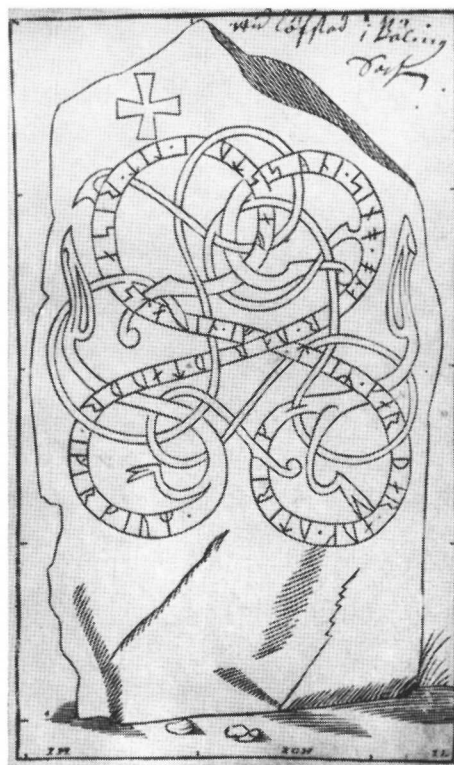

Fig. 343. U 1087. Lövesta, Bälunge sn. Efter
träsnitt i Peringskiöld's Monumenta (B 477).

Drapstadense parochiæ Odinsala [= U 446]. itidem Husbyense in Roslagia [= U 540], aliaque plurima Tomis nostris inserta. Sane ob crebras adeo migrationes atque itinera in Græciam olim suscepta, populares nostri, illis quidem temporibus, nuncupati sunt **Grikfarare**, **Asiefarare**, **Mäsiefarare**, h. e. Græciæ, Asiæ, Mœsiæque lustratores; prout ab aliis etiam regionibus, quas adire illis contigit, peculiaria fortiti nomina sive honoris titulos, Thessaliæ, Angliæ peregrinatores, vel occidentalium regionum scrutatores appellabantur, prout nos hodierno vocabulo, naves onerarias bellicasque, quæ salia ex Hispaniis petitem navigant, **Spaniefarare** vocamus.» — O. Celsius framlägger sin tolkning i *Acta Literaria Sveciæ* (1728): »Fastvigis erigi fecit lapidem Gerdero & Utrico filiis suis. Alter in Græcia obiit.»

Brocman, som upptager U 1087 bland »Stenar efter Folk, som farit til Grekland, eller äljäst uti Öster», översätter inskriften: »Fastwi lät resa Stenen efter Gerder och Götrik, sine Söner: af hwilke den ene blef död i Grekland.» I *UFT* lämnas följande tolkning: »Fastvi lät resa sten efter Gardar och Götrik, sine söner. En annan vardt död hos Grekerne.»

Om kvinnonamnet *Fastvi* se U 1079; om namnet *Gærðarr* se U 72. Runföljden 30—38 **auk-utirik** tolkas av Peringskiöld som »et Gutriguri», »och Gutrikur». Denna tolkning av namnet beror givetvis på att Peringskiöld har dubbelläst 32 **k**. På samma sätt uppfattas runföljden av Liljegren (L 141: »auk. Kutirik), och den tolkas därför i *UFT* som »och Götrik». Runföljden bör emellertid säkerligen uppfattas som *ok Otrygg*. Detta namn, *Otrygg*, är belagt i åtta svenska runinskrifter; se vidare Sö 217. På U 592 förekommer det i en skrivning som påminner om skrivningen på U 1087: U 592: **otirikr** (nom.), U 1087: **utirik** (ack.).

Den enda svårigheten vid tolkningen av U 1087 erbjuder runföljden 47—50 **onar**. På den punkten gå också tidigare tolkningar i sär. Rhezelius uppfattar runföljden som ett namn, »Onarius»,

buret av en tredje son (»vero. 3. filius»). Verelius, Peringskiöld, Dijkman och Celsius uppfatta däremot **onar** som pronomen och tolka det »quorum alter (=posterior)», »af hwilka den andra», »den senare». Brocman: »af hwilke den ene»; *UFT*: »En annan».

Att **onar** icke återger ett namn utan pronomenet *annarr* är säkert. Eftersom det är högst otroligt, att satsen *Annarr varð dauðr i Grikkium* skulle åsyfta en tredje son, vilkens namn ej nämnes, bör *annarr* tolkas som 'den andre', 'den senare'. Det är sålunda *Otryggx*, som dog i Grekland. Dijkman kommenterar inskriften på följande sätt: »Talar ock denna Steen om de Swänskas Resor til Grekland, dit den ena Brodren farit och der blifwit död, som skal slutas af ordet **Anar**, secundus den andra.»

Bröderna ha måhända båda varit voringar. Var *Gærdarr*, troligen den äldre brodern, har dött, meddelas icke.

U 1087 här varit ett, åtminstone i dessa trakter, ovanligt ståtligt monument, och det är mycket beklagligt, att det icke har kunnat återfinnas. Dijkman beskriver ornamentiken på följande sätt: »Steen-figuren består af twänne wäl ritade Ormar sammanslingade med hufwuden, och klöfwar något från halsarne, jämte andra små ormslingor . . . Et rent korss står öfwerst på Stenen; hwar af slutet honom wara i Christendomen opsatt.»

Vem som är mästare till den ståtliga ristningen är svårt att säga, i synnerhet som originalet har gått förlorat. Man får tillsvidare inskränka sig till att framhålla, att korset, de vackert lagda slingorna och flera runformer i hög grad erinra om Öpir. Den ovanliga stavningen i **girkium**, alltså med stungen **k**-runa, förekommer på den av Öpir signerade U 922 (**til · girkha**). Om uttrycket i *Grikkium* se S. B. F. Jansson i *Ortnamnssällskapet i Uppsala årsskrift* 1954, s. 32 ff.

1088. Lövsta, Bälinge sn.

Litteratur: B 480, L 142. J. Bureus, F a 6 s. 198 n:r 168 (Rhezelius), F a 10:2 n:r 23 b, F a 5 n:r 55, F a 1 s. 15, F f 6 n:r 26; J. Rhezelius, F a 10:1 n:r 74, F l 1 n:r 66; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 23; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 288, 2, s. 601; *UFT* h. 11 (1883), s. 236; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10:2), kopparstick (i F f 6); Rhezelius, teckning i F a 10:1, teckning i F l 1; osignerat träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 480).

Denna runsten är, i likhet med den andra stenen vid Lövsta (U 1087), sedan länge försvunnen. Enligt Bureus, som daterar sin teckning i F a 10:2 »1632 12 Sep. 2 po», stod stenen »Nordan samma by» [=Lövsta]. F a 5: »Sammastädz nordan byen»; F f 6: »Löstadh nordan Byen». — Rhezelius (F a 6): »Widh Löfsta i Bäling.» F a 10:1: »Bäling Sochn. Widh Löfstadh nordan til.¹» Ovan teckningen i F l 1 finnes följande platsuppgift: »Bäling sochn, Widh Löfstadh nolan Byn i gärdet.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Löfstad i Bälinge. Nordan byn». En noggrannare uppgift om platsen har tillskrivits med blyerts: »Wid gärdzbacken där en märkelig hög ibland stengryte högst på kullen är upkastad» (B 480: »Löfstad»; L 142: [»Löfstad] Nordan byen»). — Celsius, som undersökte inskriften den ¹⁴/₇ 1726, anger platsen på följande sätt: »Löfstad och Bälinge sochn, på backen norr om byen.» Enligt *UFT* var stenen försvunnen år 1856, då C. F. Säve sökte den. Av mig har den vid flera tillfällen sökts förgäves, senast år 1951.

Höjd omkring 1,70 m., bredd omkring 1,30 m.

¹ De två sista orden ha tillagts av Bureus.

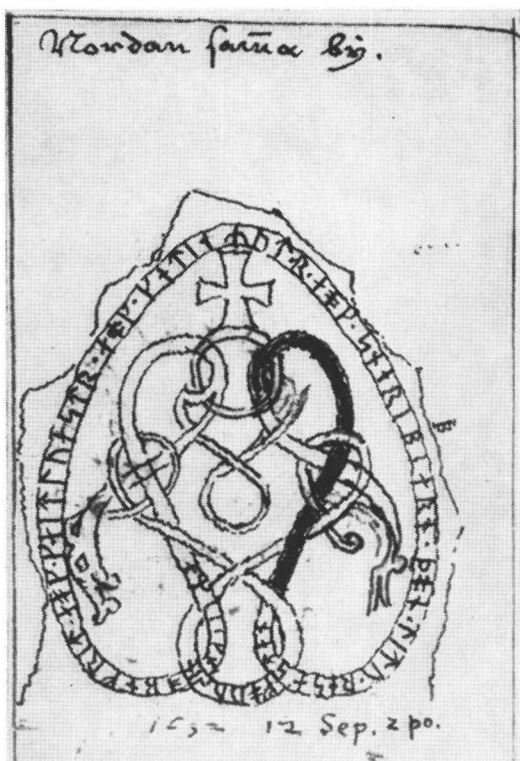

Fig. 344. U 1088. Lövssta, Bälinge sn.
Efter teckning av Bureus.

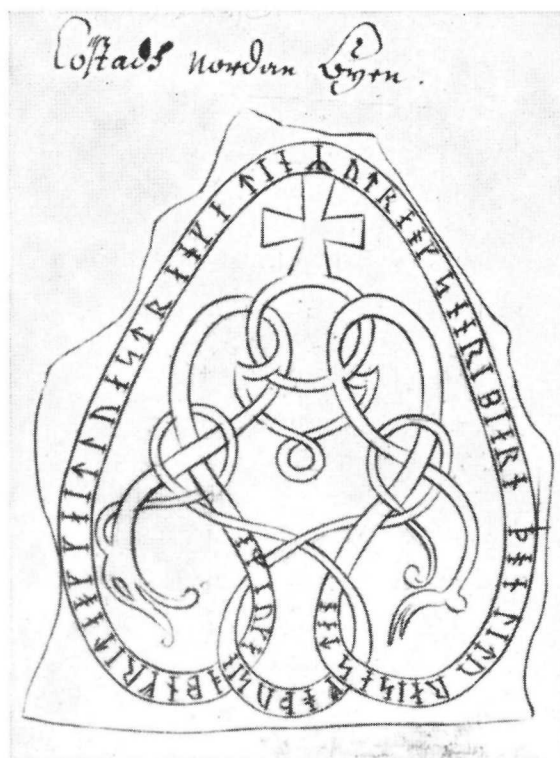

Fig. 345. U 1088. Lövssta, Bälinge sn.
Efter kopparstick av Bureus.

Inskrift (enligt B 480):

amrigar olfuir : aok kaitluastr · aok · gatilrutr · aog · sneribiar + - þon · litu · risa stan . . . uu sin

... ok Ketilfastr ok Ketilmundr ok Snærribiörn, þau letu ræisa stæin . . . sinn

»... och Kättilfast och Kättilmund och Snärrebjörn, de läto resa stenen ... sin (fader?)»

Till läsningen: Rhezelius (i F a 6): amarikalnrite · aok · kaitluastr · aok · kitilrtr · aok · sner · ibiarn · þon litu · resa stian. F a 10:1: - miuka obnfrit · aok · keitluastr · aok · kiti - rytr · aok · snaribiarn · þon litu raisa stan foþu sin. F l 1: amrikai · rnfite · aok · kaitluastr · aok · kitilrtr · aok · sner · ibiarn · þon litu · resa stan. — Bureus (F a 10:2): am - - - ka obnfrit · aok · kaitluastr · aok · keti-rut · r · aok · sneribiarn · þon · litu · resa sten / foþu sin. F a 5: amiuka obnfrit aok kaitluastr aok ketinryntar · aok · sneribiarn · þon · litu · resa sten . . . foþu sen. — Celsius: inki : a · aok · keitluastr · aok · ketilrutr · aok · sneribiarn · þon · litu · resa stan. Celsius anmärker: »jag lärer ha sedt öfwer fadur sin · som står i en liten rund slänga nederst på stenen.»

Inskriften tolkas av Bureus (i F a 5) på följande sätt: »Emiuco OpnFridus et CheitilVastus et ChetilMundus et SneriBernus illi fecerunt erigi Lapidem . . . patri suo.» Rhezelius' tolkning (i F l 1) lyder: »... et Keitilvastus et Ketilrytus et Sneribernus illi fecerunt erigi lapidem.»

I Peringskiölds *Monumenta* återges inskriften på ett naturligare men knappast riktigare sätt: »Olafwur aok Katilwastr aok Katilmunter, aok Sneribiarn, daon litu risa Stan at Amerikar fadur sin.» Med ledning härav återger Liljegren (L 142) inskriften: »Olafvir: aok: Kaitlvastr. aok. Katilrutr. aok. Sneribiarn + þon. litu. rasa. stan. at Rigair . . . faþur sin.»

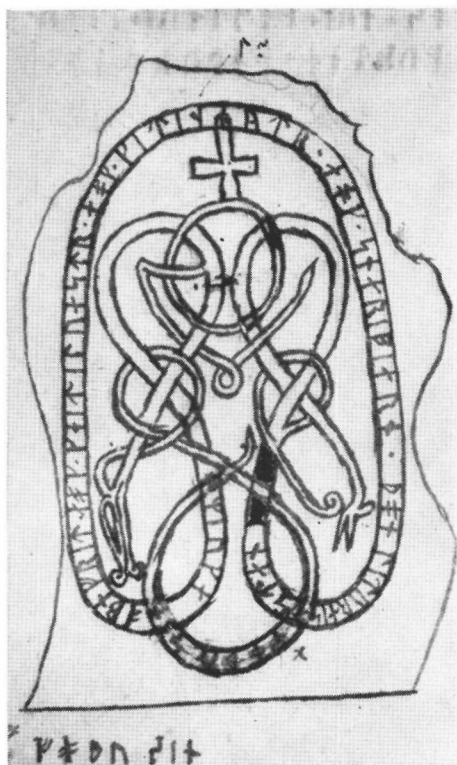

Fig. 346. U 1088. Lövssta, Bälänge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F a 10: 1.

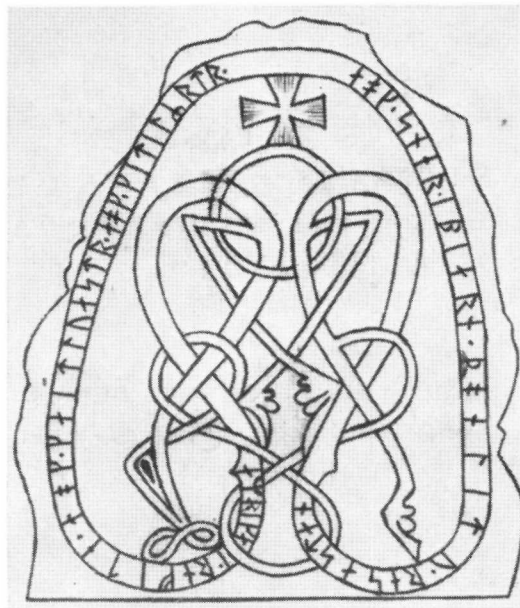

Fig. 347. U 1088. Lövssta, Bälänge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 1 1.

Med utgångspunkt från Liljegren tolkas inskriften i *UFT* på följande sätt: »Olof och Kättilvast och Kättilrund och Snerebjörn, desse läto resa sten efter Riger (Rid-ger? el. Ring-ger), sin fader.»

U 1088 har uppenbarligen varit synnerligen svårläst, varför läsningen måste behandlas med försiktighet. Därtill kommer, att ristarens ortografi tydligen har varit bristfällig.

Av de fem personnamnen torde emellertid tre, trots otymplig stavning, med relativt stor säkerhet kunna bestämmas, nämligen 18—27 *kaitluastr*, 31—39 *gatilnuetr* och 43—51 *sneribiar(n)*.

Det förstnämnda kan icke vara något annat än det i uppländska runinskrifter vanliga mansnamnet *Kættilfastr*. Den enda felristningen består i att *i* har placerats före *t* i st. *f*. efter, en felristning som icke är överraskande. Vad skrivningen *-uastr* för *-fastr* beträffar är den icke enastående i runinskrifter (jfr t. ex. *sihuastr Sigfastr* på U 1036); detta är givetvis en skrivning efter uttalet (se t. ex. Ad. Noreen, *Altschwedische Grammatik* § 259, Anm. 1).

I *gatilnuetr*, en runföljd som onekligen ser egenartad ut, tvingas man att räkna med två felristningar; ristaren har nämligen med all sannolikhet åsyftat mansnamnet *Kætilmundr*. Bruket av *g* i st. *f*. *k* är egendomligt, men det återkommer på ett annat ställe i inskriften, nämligen i runföljden 40—43 *aog ok*. Dessa stungna *k*-runor kunna emellertid bero på felläsning; man bör observera, att Bureus, Rhezelius och Celsius läsa *k* i båda fallen. Det kan ha varit naturliga förändringar i stenytan, som ha uppfattats som huggna. Förväxlingen av *r* (𐀚) och *m* (𐀜) är lätt förklarlig och som bekant ej enastående. *Kætilmundr* är ett i runinskrifterna ganska vanligt namn (över 15 belägg), och det förekommer också under medeltiden jämförelsevis ofta. — Mansnamnet *Snærribiorn* är däremot hittills aldrig belagt; i förleden finner man det *Snærrir* (från början ett binamn), som är belagt på två uppländska runstenar U 5 och 128; även från

Fig. 348. U 1088. Lövsta, Bältinge sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 480).

Island är namnet *Snerrir* väl styrkt. *Snærribiorn* torde också böra uppfattas som ett karakteriserande namn, ett binamn; efterleden *-biorn* tjänstgör väl här snarast som personbetecknande suffix; jfr t. ex. *Styrbiorn*. *Snærribiorn* har i så fall från början haft samma betydelse som *Snærrir*, 'våldsam, bråkig man'.

Även i runföljden 8—14 *olnfuir*, som otvivelaktigt innehåller ett namn, kan man tro sig finna exempel på ortografiska egendomligheter. Om man räknar med att ristaren har gjort den ofta förekommande förväxlingen av *a*- och *n*-runan, vidare att han har betecknat *v*-ljudet med *fu*, vilket är synnerligen ovanligt men icke alldeles enastående (jfr t. ex. U 354 *arfua arfa* ack.), samt slutligen att han har inskjutit ett *i* i konsonantförbindelsen *vr*¹ skulle vi här finna mansnamnet² *Olafr*. Det måste emellertid kraftigt understrykas, att den grund som denna i och för sig rimliga rekonstruktion av namnet bygger på är mycket svag. Läsningarna av den försvunna inskriften avvika på detta avsnitt i så hög grad, att man bör lämna belägget ur räkningen.

Detsamma gäller i än högre grad runföljden 1—7 *amrigar*. Att den innehåller ett personnamn är väl ofrånkomligt, men det är icke möjligt att säga, vilket detta har varit. Endast under förutsättning att U 1088 påträffas, böra försök till tolkning av runföljden göras.

Av pronomenet *þaun* (**þon**) framgår, att i något av dessa namn ett kvinnonamn döljer sig.

Inskriftens slut, runföljden 68—72, som har uppfattats som *faður sinn*, skall ha stått för sig själv i en liten slinga nedtill på stenen. Också detta parti av inskriften är högst osäkert.

¹ Om ett annat fall av *i*-inskott i jämförbar ställning se t. ex. S. B. F. Jansson i *ANF* 65 (1951), s. 156 ff.

² I *Södermanlands runinskrifter* (s. 271) upptages *olnfuir* på U 1088 som belägg på kvinnonamnet *Olof* (fsv. *Oluf*, isl. *Ólof*), troligen därför att ett av namnen på U 1088 bör ha varit kvinnonamn (pron. **þon**).

1089. Marsta, Bälinge sn.

Pl. 93.

Litteratur: B 478, L 136, D 1:199. J. Bureus; Fa 6 s. 209 n:r 211 (Rhezelius), Fa 5 n:r 56, Fa 1 s. 25; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 93; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 19; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 154, 2, s. 585; E. J. Biörner, Runæ medelpadicæ (1726), s. 10; R. Dybeck, Bälinge socken 1863 (ATA), Reseberättelse för år 1863 (ATA); M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 68; UFT h. 11 (1883), s. 235; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den 25/3 och 12/4 1930 (ATA); I. Schnell, Skrivelse till Riksantikvarien den 29/4 1930 (ATA); Handlingar 1933 i ATA; G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälinge socken 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 478; träsnittet är avritat av O. Celsius i F m 60: 2, s. 585).

Runstenen står i en beteshage med gravhögar¹, 20 m. NV om mangårdsbyggnaden i Marsta n:r 5, 3 m. NV om landsvägen Marsta—Forkarby, i södra kanten av en gravhög, som ingår i ett stort gravfält (ett 70-tal gravar). Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Enligt Rhezelius (i Fa 6) stod stenen »Widh Marsta grindstolpe»; ovan teckningen i F 1 1 finnes platsuppgiften »Bäling Sochn, Widh Marsta grindstolpa är denna». Fa 5: »Marstad wid grinden».

Ransakningarna 1667—84: »Mahrstad på Olof Staffanssons gård en stehn uthuggen.» På träsnittet i Peringskiölds Monumenta finnes anteckningen »Bäling, Marstad wid en grindstolpe i byn» (B 478: »Morstad grind»; L 136: »Morstads grind»). — O. Celsius undersökte U 1089 vid två tillfällen, första gången i augusti 1725, andra gången två år senare (»Vidi rursus 6 sept. 1727»). Han anger i F m 60: 1 platsen på följande sätt: »Bäling Sochn. Marsta by strax wid Mats Persons gård.»

Dybeck antecknar i »Bälinge socken» följande: »Wid vägen, som löper genom Marstads by, står en till en del stympad runsten». I Sveriges runurkunder uppger han, att stenen »står mycket lutande til venster i Marstads by vid den genom byn löpande sockenvägen.»

I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» anges platsen vara »vid Marsta i vägkanten». UFT (1883): »Stenen står vid den genom byn Marstad löpande sockenvägen.»

I samband med vägomläggningen år 1933 flyttades runstenen 6 m. åt V.

Röd granit. På ristningsytans nedre del finnes ett grönskimrande ytskikt, i vilket ristningslinjerna lysa ljusa. Höjd 1,72 m., största bredd 1,60 m. Stenen är i vänstra kanten avslagen, varigenom delar av ristningen ha gått förlorade. I stort sett är ristningen djupt huggen. Flerstädes synas i ornamentiken spår av skissering; dessa linjer ha ej av mig uppmålats, på grund av att de av ristaren icke ha huggits till normalt djup. Det skulle ha varit högst olämpligt att markera dessa tunt antydda linjer, som ristaren tydligen själv icke ville låta framträda. I den nedre, högra slingcirkeln finnes även en skisserad slinga, som ristaren har lämnat ofullbordad. Ingen tvekan kan råda om att den skulle ha verkat störande, om den skulle ha fullbordats.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 478):

uihi . lit raisa stain eftir inkialt . faður . sin iufurfas[t .]

5 10 15 20 25 30 35 40 45

Vigi let reisa stæin æftir Ingjald, faður sinn. Iofurfast.

»Vige lät resa stenen efter Ingjald, sin fader. Jovurfast.»

¹ Gravfältet består av följande säkra fornlämningar: 19 gravhögar, 39 runda och 10 rektangulärastensättningar; se inventeringsberättelsen 1937 (ATA).

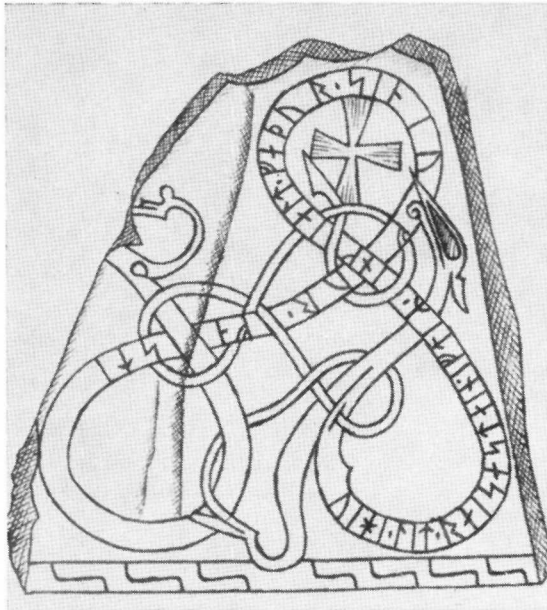

Fig. 349. U 1089. Marsta, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 350. U 1089. Marsta, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 478).

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. 2 i är ej stunget, ej heller 4 i och 6 i. Sk saknas efter 7 t, 12 a, 17 n, 22 r och 37 n. 18 e är tydligt stunget med ett grunt, kort tvärstreck. Mellan 21 i och 22 r samt efter 22 r kan man i runslingan spåra rundjurets korsande halslinjer. Dessa äro emellertid endast skisserade av ristaren. Efter 22 r finnes en grund, oskarp fördjupning, som säkerligen är naturlig. 45 s har förlorat nedre delen genom att stenens kant har slagits bort. Genom denna skadegörelse har också 46 t samt sk i inskriftens slut gått förlorade. — Rhezelius (F a 6): Sk insätts mellan varje ord utom efter 37 n; dessutom efter 42 r. 18 i; 25 k är överhoppad. Efter 46 t tillägges en i-runa. På teckningen i F 1 1 är runföljden 23—29 riktigt återgiven: **inkialt**. I övrigt överensstämma F a 6 och F 1 1. — Hadorph och Leitz: Sk insättes riktigt, alltså efter 4 i, 29 t, 34 r och 46 t. Däremot innebär läsningen av runföljden 38—46 som **iukulfast** en stor försämring gentemot Rhezelius. — Celsius: 18 i. Sk saknas efter 29 t, efter 34 r och efter 46 t. Celsius anmärker med rätta: »male legit jugulfast». — Dybeck: 18 i; sk saknas efter 29 t.

Om namnet *Vigi* se U 463; om *Ingialdr* se U 274. Kvinnonamnet *Iofurfast* finnes belagt i följande runinskrifter, alla i Uppland: U 272, 312, 313, 314, 846, 898, 993 och 1089; se om detta namn och andra kvinnonamn på *-fast* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101.

Inskriften är ur en synpunkt egendomligt formulerad; efter den vanliga formeln tillägges ett namn, som icke har något grammatiskt samband med inskriften. Det har funnits god plats i slingan för en fortsättning. Detta namn har tidigare uppfattats som ristarsignatur. Peringskiöld översätter t. ex. »Jokelfast uthögg Runerna» och ännu i *UFT* (1883) tolkas slutet som »Jofurfast (högg runorna)». Visserligen förekommer det några gånger, att en runinskrift på detta sätt slutar med ett fristående namn; jfr t. ex. U 1075, som är signerad med ett ensamt namn. Någon

ristarsignatur kan det emellertid, när det gäller U 1089, knappast vara fråga om. Dels är *Jofurfast* ett kvinnonamn, och några kvinnliga runristare ha såvitt känt icke namngett sig på uppländska runstenar¹, dels är, som redan Brate har antagit, U 1089 med all sannolikhet ristad av Öpir. Man måste därför räkna med att inskriften är ofullbordad. Att det förhåller sig så göres än troligare av runslingans utseende. Tomrummet i slingans slut verkar nu störande för helhetsintrycket. Det förefaller klart, att den har beräknats för ytterligare ett dussin runor. Man skulle snarast ha väntat fortsättningen **at·bonta·sin**, 'efter sin man'. (Man frågar sig, om ristaren har inskränkt sig till att endast måla inskriftens slutord. Ett liknande handlingssätt, att måla på orörd stenytta, har Öpir utan tvivel gjort sig skyldig till på U 880.) Om förkortning i inskriftens slut se U 993, där likaledes ett isolerat namn avslutar inskriften. Ett jämförbart tillägg av ett kvinnonamn vid inskriftens slut — *ok Viælf* — finnes på U 1039. Även i Vg 127 Larvs hed finnes ett tillagt kvinnonamn — **uk: askatla** (*ok Askatla*); detta utanför slingan gjorda tillägg skall utan tvivel uppfattas som en rättelse av inskriften.²

Om repstavsornamentet nedtill på stenen se U 1079.

1090. Marsta, Bälinge sn.

Litteratur: J. Bureus, Fa 6 s. 209 n:r 212 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 57; J. Rhezelius, Fl 1 n:r 94.

Avbildning: J. Rhezelius, teckning (i Fl 1).

Ännu en runsten har en gång funnits vid Marsta. Den var skadad redan vid Rhezelius' undersökning och försvann tydligen på 1600-talet. Den upptages varken i *Ransakningarna* 1667—84 eller i Peringskiölds *Monumenta* och saknas därför i *Bautil*, i Liljegrens *Runurkunder* och hos Dybeck.

Runstenen, av vilken endast toppstycket var bevarat, fanns enligt Rhezelius »der hos [= Widh Marsta] widh Laduknuten». Ovan teckningen i Fl 1 finnes platsuppgiften »Bäling Sochn Der sammastädes³ widh Laduknuten».

Inskrift (enligt Rhezelius i Fa 6):

... r·uk·inkimunt fit- : brypr·sin·auk·inkifrip ...

5 10 15 20 25 30

... ok Ingimund ... brödr sina ok Ingifrid ...

»... och Ingemund ... sina bröder och Ingefrid ...»

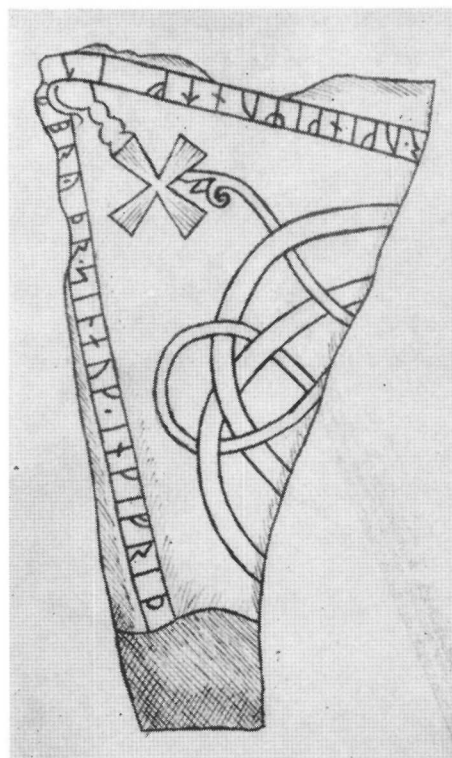

Fig. 351. U 1090. Marsta, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

De två namn som ha bevarats på fragmentet äro väl kända från andra runinskrifter. Om *Ingimundr* se U 808 och om *Ingifridr* U 114 samt S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1953, s. 276.

¹ Den av E. Brate antagna kvinnliga runmästaren Frögård bör lämnas ur räkningen; se U 203. Om en kvinnlig runristare från ett annat landskap se S. B. F. Jansson i *Hälsingerunor* 1951, s. 13 f.

² En oriktig uppfattning av ifrågavarande tillägg finner man senast i H. Wideens avhandling *Västsvenska vikingatidsstudier* (1955), s. 151: »Även på den artistiskt upplagda Larv-ristningen, Vg 127, har man tydligen att finna ett ristarenamn, Askatla.»

³ Dvs. »Widh Marsta».

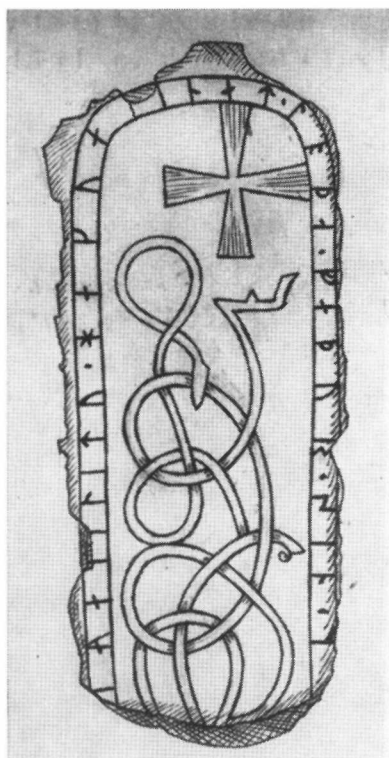

Fig. 352. U 1091. Målsta, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

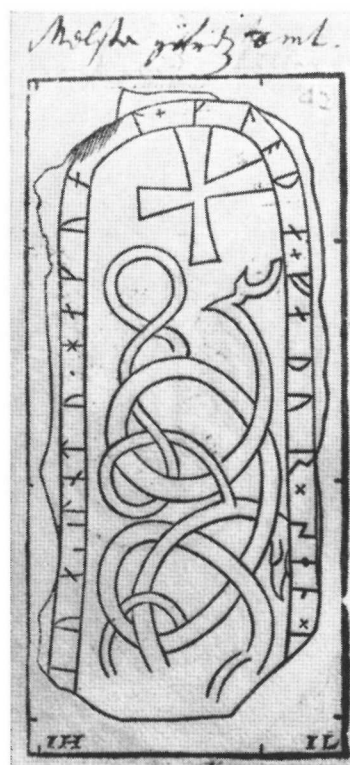

Fig. 353. U 1091. Målsta, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 475).

1091. Målsta, Bälunge sn.

Litteratur: B 475, L 153. J. Bureus, Fa 6 s. 210 nr 221 (Rhezelius), Fa 5 nr 58; J. Rhezelius, F1 1 nr 77; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 30; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 119; UFT h. 11 (1883), s. 238; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 49.

Avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 475).

Den sedan länge försvunna runstenen var redan på 1600-talet skadad och svårläst. Den fanns enligt Rhezelius »Widh Målsta Kellaredör» (Fa 6); ovan teckningen i F1 1 står »Bäling Sochn. Vthi Molsta gårdztompt». Fa 5: »Målstad kellaredör.»

I Peringskiölds *Monumenta* finnas följande uppgifter från »Molsta»: »Söder om denna by, och alt in til dess torp Trollbäcken, äre anseelige ättehögar, af en jämn och medelmåttig storleek, där hoos hafwer en lång smal steen uthan skrift warit uprester på Trysta gärde, liggiandes nu omkullfallen. Men här i Molsta gårdztompt strax wid källardören, finnes en liten Sten med gamla Runor skrefwen, doch til en dehl wid foten afslagen, så att läsningen i begynnelsen och ändan stympader är». På träsnittet finnes bläckanteckningen »Molsta gårdztomt» (B 475: »Molsta gårds-tompt»; L 153: »Molstads gårdstomt»). Celsius återger endast Hadorphs läsning; han har icke själv granskat inskriften. I UFT (1883) meddelas, att »stenen var okänd 1856», d. v. s. den hade förgäves sökts av C. Säve. Den har av mig vid flera tillfällen efterforskats utan framgång.

Stenen var redan på 1600-talet skadad; nedre delen saknades, vilket innebär, att inskriften är defekt i början och slutet. Höjd omkring 1,40 m., bredd omkring 0,80 m.

Inskrift (enligt B 475):

iu - - **Intu** · **hakua** . . . **t** + **klopa** + **fapur** × **sen** × -
5 10 15 20 25

... *letu haggva at Gloða, faður sinn* ...

»... läto hugga efter Glode, sin fader...»

Till läsningen: Rhezelius (F a 6): - **ua** - - - **litu** · **hakua** . . . **in at** · **lopa** · **fapur** · **sin** - - . . .

Inskriftens intresse knyter sig i första hand till runföljden 16—20, som innehåller faderns namn. Hadorph läser, sannolikt riktigt, **klopa**, vilket av Brate i *Svenska runristare* (1925) uppfattas som åsyftande mansnamnet Glade. Minst lika troligt är väl, att **klopa** återger ett *Gloða* (ack.). Ett mansnamn *Glödi* är eljest icke känt, men namnet torde kunna sammanställas med det från Norge väl kända mansnamnet *Glæðir*. Enligt E. H. Lind måste detta namn »väl fattas såsom en avledn. av fem. *glōð* glöd»; Lind hänvisar bl. a. till nynorska *gløe* 'en rask och energisk ung karl'; se *Dopnamn* spalt 343—346).

Redan Peringskiöld kommenterar (i *Monumenta* 2) det intressanta mansnamnet: »Glode, efter hvilken Stenen af twenne bröder fordom til åminnelse uthuggen varit, bemärker en anseelig och för sin höghet en förnäm Man, ty Glod eller Glöd är pruna, och gloda är Splendere instar prunæ, lysa som glöd, tädan och öga fordom varit kallat gloda, efter det förnämligast lyser och brijnner i ansigtet.»

Brate hänför U 1091 till ristaren Kjule, som har signerat tre runstenar i Tensta sn (U 1039, 1040 och 1042). Attributionen måste betecknas som osäker.

1092. Nyvla, Bälinge sn.

Pl. 94, 95.

Litteratur: B 455, L 140, D 1:194. J. Bureus, Fa 6 s. 198 n:r 166 (Rhezelius), Fa 5 n:r 59, Fa 1 s. 15; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 65; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 21; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 2, s. 113, 256, 629; R. Dybeck, *Bälinge socken* 1863 (ATA), *Reseberättelse för år 1863* (ATA); M. Stolpe, *Några ord till upplysning om bladet »Upsala»* (1869), s. 67; UFT h. 11 (1883), s. 236; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 49; S. B. F. Jansson, *Runskriftsinventering i Uppsala län* 1942 (ATA); G. Olson, *Rapport till Riksantikvarieämbetet den 9/12 1948* (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 455; träsnittet är avritat av Celsius i F m 60: 2, s. 629); Dybeck, teckning (D 1:194).

Runstenen står 500 m. SSV om »Tingstukällorna», 75 m. ÖNÖ om den nordöstra gården i Nyvla, i östra kanten av vägen Bälinge kyrka—Nyvla. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Enligt Rhezelius (i F a 6) fanns stenen »J Bälingh Widh Nywela»; ovan teckningen i F 1 1 läses »Bäling Sochn, Vthi Nywela gärdet står denna». F a 5: »Nywela.» — I *Ransakningarna* 1667—84 finnes följande uppgift, som säkerligen åsyftar U 1092: »Nyfla weed Grindberget 1 steen påskrifwen, dersammastädes och steenlagde griffter.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes anteckningen »Nyfwela norra¹ gärde emot en backe² i Bälinge» (B 455: »Nyfvele gärde»;

¹ Ordet är skrivet med tunn blyerts ovan raden.

² Orden »emot en backe» äro tillagda med blyerts ovan raden.

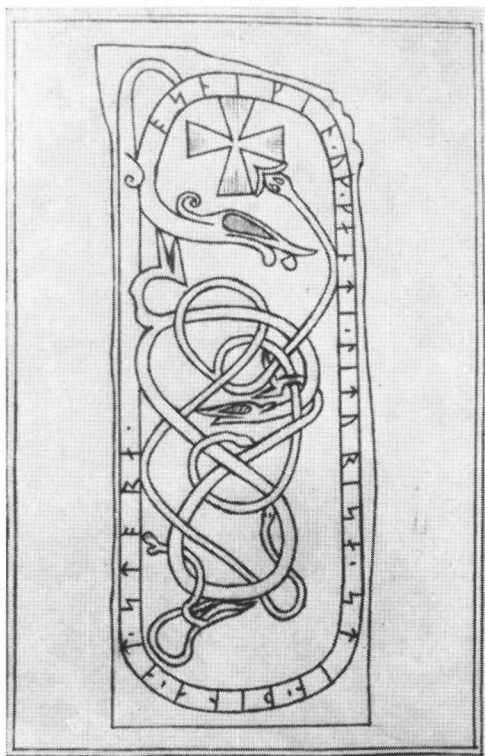

Fig. 354. U 1092. Nyvla, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 355. U 1092. Nyvla, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 455).

L 140: »Nyfvele N. gärde»). Med mycket svåräst blyertsskrift tillägges: »En stenig ort, der några ätthögar och stenlagde grafvar varit, men nu mest upröjde och til åker upkörde; En uprätt stående Rst.» — Celsius' uppgifter om U 1092 sakna självständigt värde.

I »Bälunge socken 1863» antecknar Dybeck: »På Nyfvele norra gärde är en runsten, fullkomligt oskadad.» Dessutom finnas i samma förteckning över socknens fornminnen några andra uppgifter från den plats, där stenen ursprungligen har stått: »Å Nyfvele mark förekomma i gårdsbackar och hagar en stor myckenhet smärre grafkullar och stenkretsar till antal af mer än 100, dock ingen af någon synnerlig märkvärdighet. Twå små bautastenar finnas i slutningen af så kallade Grenberget¹ norr ut från byn.» *Sveriges runurkunder*: »Stenen, som förr låg vid så kallade Grenberget i norra gärdet, är nyligen åter rest vid en grind i bygatan.»

I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» anges stenens plats vara »vid norra ändan af Nyfla by ... Gör f. n. tjenst som grindstolpe.» *UFT*: »Stenen, som har vackra slingor och förr låg vid Grenberget, restes 1863 vid en grind i bygatan.»

Vid runinskriftsinventeringen 1942 hade stenen sjunkit så att en stor del, omkring $\frac{1}{2}$ meter, av ristningen var dold under marken. Stenen, som hade brustit i två delar, var lagad med två i sidorna anbragta gångjärnskrokar. I inventeringsberättelsen föreslogs, att stenen skulle lyftas och höjas 70 cm. och krokarna borttagas. Arbetet utfördes sommaren 1948 genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Ljusröd granit. Höjd 2,05 m., största bredd 0,71 m. Ristningen är delvis djupt huggen. På flera partier är ornamentiken grund och otydlig; nedtill är ornamentet skadat genom vittring. Inskriften är emellertid genomgående tydlig.

¹ Jfr *Ransakningarnas* uppgift ovan: »Grindberget».

Inskrift:

osnikin · uk · ranti · litu · risa · stin · pina · at · stora
 5 10 15 20 25 30 35

Osnikinn ok Randi letu reisa stein þenna at Stora.

»Osniken och Rande läto resa denna sten efter Store.»

Till läsningen: Inskriften, som börjar upptill på stenen, saknar sk före 1 o. 1 o har bst endast t. h. om hst. 3 n har i likhet med övriga n-runor bst endast t. h. om hst. 4 i och 6 i äro ej stungna, ej heller 5 k. 8 u och 9 k ha förlorat topparna i en kantflagring. 16 i, 20 i och 25 i äro ej stungna. 26 n har förlorat korta stycken upptill och nedtill genom flagring. Efter 26 n finnas inga spår av sk. I 27 p utgår bst från ramlinjerna. I 29 n är bst placerad högt. 30 a har förlorat toppen i en flagring. 35 o = 1 o. Inskriften slutar utan sk. — Rhezelius: 10 k, rättat med blyerts till r. Sk saknas efter 18 u men utsättes efter 26 n och efter 37 a. F l 1: 10 k ej rättat. Sk som i F a 6. — Hadorph: ·osnikin · uk · ranti · litu · risa · stin · pina · at · stora. — Dybeck: Sk efter 18 u uppfattas som kryss. Sk efter 26 n.

Intet av inskriftens tre mansnamn tillhör de vanliga i runinskrifternas stora namnskatt. *Osnikinn* är hittills belagt ytterligare fyra gånger, nämligen på tre uppländska runstenar, U 333, 645 och 1042, samt på en sörmländsk, Sö 335. — *Randi* förekommer ytterligare endast en gång; se U 998. — *Stori* är väl snarast att fatta som ett ursprungligt binamn, 'den store'. Detta mansnamn torde också föreligga på Sö 269 (*stura* gen.).

I likhet med vad fallet är på U 1086 och 1089 är inskriften på U 1092 osymmetriskt placerad; efter den sista runan är en avsevärd del av slingan tom. Där hade sålunda funnits mycket god plats för den väntade uppgiften om Stores förhållande till de två män som läto resa stenen. Tomrummet i slingan är onekligen till stort men för ristningens utseende.

Enligt E. Brate är U 1092 ristad av den i dessa trakter verksamme ristaren Kjule. Denna attribution är jämförelsevis osäker.

1093. Nyvla, Tingstukällan, Bälinge sn.

Pl. 94, 95.

Litteratur: B 460, L 135, D 1: 195. J. Bureus, F a 6 s. 151 n:r 262 (Bureus' egen uppteckning), s. 209 n:r 209 (Rhezelius), F a 10: 2 n:r 47 c, F a 5 n:r 69, F a 1 s. 16, F f 6 n:r 29; J. Rhezelius, F l 1 n:r 91; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 18; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 300, 2, s. 256; C. C. Rafn, Nordiske Runemindesmærker (1856), s. 76 f.; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1863 (ATA); M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 67; UFT h. 11 (1883), s. 235; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), kopparstiek (i F f 6); Rhezelius, teckning (i F l 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 460); Dybeck, teckning (D 1: 195).

Runblocket ligger i Tingsgården, vid de s. k. Tingstukällorna, 1,5 km. N om Bälinge kyrka, 600 m. NNÖ om den nordöstra gården i Nyvla, 300 m. VSV om den västligaste gården i Gysta. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Skuttunge» (1952).

Enligt Bureus, som undersökte inskriften den »30 Julij 1639», fanns blocket »På Tingstugu Wallen i Bäling». Rhezelius (F a 6): »Wijd den Utræede Tingzwallen»; ovan teckningen i F l 1: »Bäling Sochn Widh den Vthråede Tingzstadhen och Rättplatsen». På träsnittet i Peringskiölds

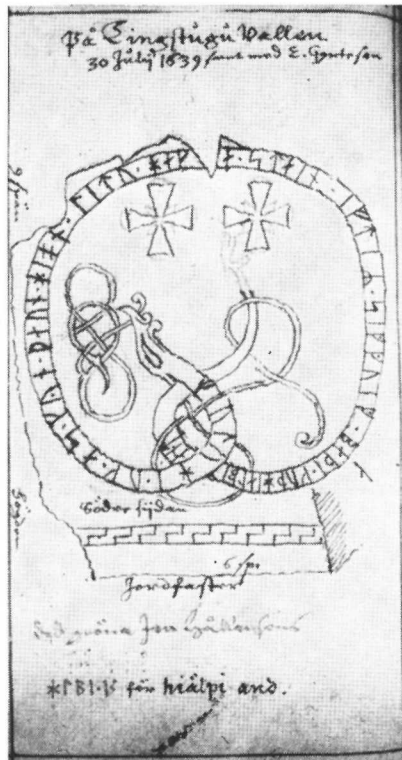

Fig. 356. U 1093. Nyvla, Tingstukällan, Bälunge sn. Efter teckning av Bureus.

Fig. 357. U 1093. Nyvla, Tingstukällan, Bälunge sn. Efter kopparstick av Bureus.

Monumenta finnes upptill bläckanteckningen »på Tingzwallen» och nedtill »Tingzplatzen i Bälunge sochn». Om andra uppgifter om den intressanta platsen se ovan s. 382, noten.

I sin reseberättelse för år 1863 skriver Dybeck: »Äfven kring Nyfvele besågos och granskades många fornlemningar. Häradets forna Tingsplats har förr varit i byns norra gärde, der en runsten ännu finnes vid så kallade Tingstugukällan.» *Sveriges runurkunder*: »En stor vräksten, som är vid så kallade Tingsstugukällan, nästan midt i norra gärdet, på östra sidan om och invid en der framrinnande bäck.»

UFT: »Å *Nyfle* mark vid 'Tingsstugukällan', nästan midt i norra gärdet ('Tingsgärdet'), å östra sidan om en bäck ligger en stor vräksten med inskriften . . .» I beskrivningen till Geologiska kartbladet anges platsen vara »nordligare från Nyfla vid Tingstakällorna . . . Runorna äro ristade på en otymplig klumpsten.»

Rödgrå granit med röda strimmor. Höjd 1,73 m., bredd 1,72 m. Ristningsytan flagrar. Linjerna äro, med undantag av runorna på stenens vänstra del, grunda. (I ristningsytan finnas flerstädes grunda skårar.) Runorna äro dock fullt säkra.

Inskrift:

fuluhi : uk : askun : þauun : hion : litu : hak . . . a : stain : eftir : sik : kuik : bapi kup hialbi ant
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

Fullugi ok Asgunn þauun hion letu haggva stæin æftir sik kvik badi. Gud hialpi and.

»Fulluge och Åsgunn, dessa makar, läto hugga stenen efter sig båda, medan de levde. Gud hjälpe anden.»

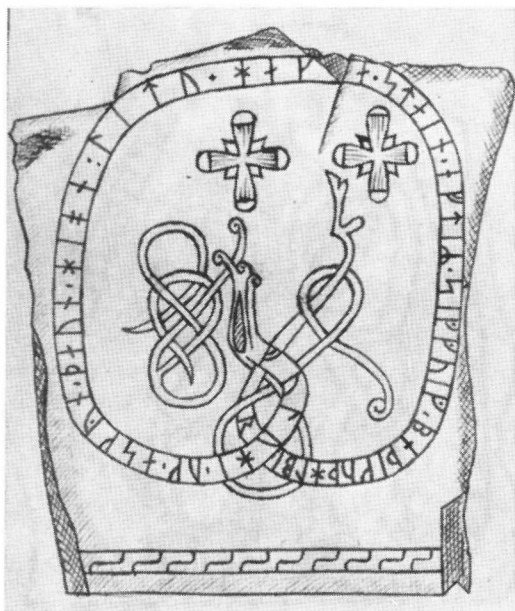

Fig. 358. U 1093. Nyvla, Tingstukällan, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

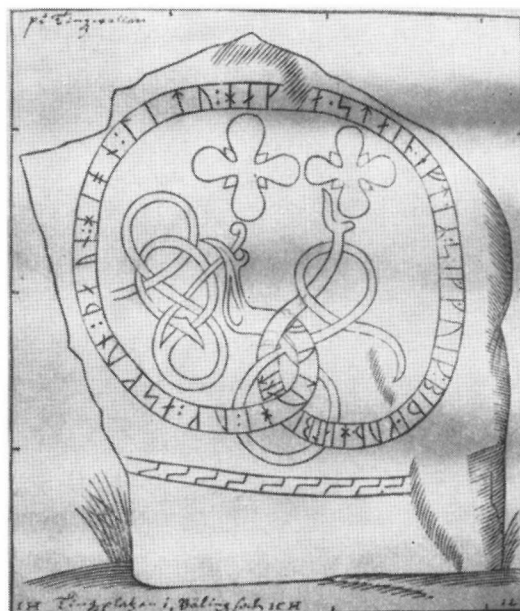

Fig. 359. U 1093. Nyvla, Tingstukällan, Bälinge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 460).

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. 6 i står i en spricka, som går lodrätt över ristningsytan. 11 k är ej stunget, ej heller 23 i. Efter 28 k har ett stycke av stenen fallit bort, varigenom en u-runa har gått förlorad. 35 e är tydligt stunget. I 42 k finnes en mycket grund fördjupning mellan hst och bst; fördjupningen är säkerligen ej huggen. 43 k är ej stunget. I 46 k finnes en prick, som är skarpt markerad och verkar huggen, men troligen icke är det. 47 b är skadat av en kraftig, lodrät spricka. Såväl hst som bst äro skadade. Efter 50 i är ristningsytan ojämn. Den fördjupning, som där finnes, gör knappast intryck av att vara huggen. Efter 53 þ finnas inga spår av sk, ej heller efter 59 i och 62 t. — Bureus (F a 6): **fuluhi · uk · askyn · þaun · hion litu hak . . . a · stain · eftir · sig · guig · bapi · kup hialbi ant.** På teckningen i F a 10:2 utsätts sk efter 21 n och 25 u men saknas efter 42 g. I övrigt är läsningen helt densamma som i F a 6. På kopparsticket i F f 6 finnas däremot flera avvikelser. Sk saknas fullständigt, 17 o, 22 n; runföljden 28 k—29 a återges **kula**; 35 i, 42 k, 43 k, 46 k; runföljden 54 h—59 i återges **hiaipi**. Den största avvikelser ligger emellertid däri, att på kopparsticket efter inskriftens sista runa, 62 t, tillägges **þira**. — Rhezelius (F a 6): **fuluhi · uk · asyn · þaun · hion : litu · hak . . . a · stain · eftir · sigguig · bepi kup hibi.** På teckningen i F l 1 är 11 k insatt. Efter 59 i finnes ett vänt r. Rhezelius har sålunda icke iakttagit runföljden 60—62 **ant.** — Hadorph och Leitz: **fuluhi : uk : askun : þaun : hion : litu : hak . . . a · stain · eftir : sig guik : bipi · kup · hialbi ant.** (På träsnittet i *Monumenta* är med blyerts därefter tillagt **þira**).

Om det i uppländska runinskrifter ganska vanliga mansnamnet *Full(h)ugi* se t. ex. U 41. På kvinnonamnet *Asgunn* erbjuda runinskrifterna ytterligare endast ett belegg; se U 663. — **bapi** kan givetvis vara en skrivning för *bædi*. Om *bapi(n)*, *bæpi(n)* se V. Jansson i *Hum. Vet.-Samf. i Uppsala Årsbok* 1952, s. 173 ff. samt i *Festskrift till Elias Wessén* (1954), s. 101, 111 f. och 114 f. Ristningen begränsas nedtill av en repstav; om detta ornament se U 1079.

1094. Rosta bro, Bälunge sn.

Litteratur: B 468, L 138. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 20; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 18, 111; UFT h. 11 (1883), s. 235 f.; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 468).

Denna sedan länge försvunna runsten fanns enligt äldre uppgifter vid Rosta bro. *Ransakningarna* 1667—84: »Rostadbroo Enn Rundstehn påskrifwen nederfallen i åhbredden.» I Peringskiölds *Monumenta* finnas följande utförliga uppgifter:

»Rostad gårdar äre belägne wid Åån som löper emellan Bälunge och Ärentuna sochnar, hwilka här wid byn sammanbindas med en bro, öfwer hwilken Landzwägen emellan kyrkiorne ligger: Wid denna broons ändar finnas twenne Runestenaar, den ena på Bälunge, den andra på Ärentuna sidan wid torpet Nederbacka, hwilken Wij til sitt rum och sochn bespara wele, här allenast införandes den wid södre broändan neder wid åbrynen uprätt stående Runesteen, med denne af mig til Lecturen richtigt afskrefne och på Leitzes afritning förbättrade Öfwerskrift.» På träsnittet i *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Rostad broo i Bälunge sochn» (B 468: »Rosta bro»; L 138: »Rostads bro»). Om den i *Bautil* på Bälunge sn uppförda B 471 Rosta bro se U 1021 Nederbacka (Rosta bro), Ärentuna sn. — Celsius, som undersökte inskriften den 19 maj 1726, anger platsen för stenen på följande sätt: »Roostad i Bälung, ned wid broon och landzwägen, som går till Ärentuna kyrkia.» Detta är den senaste undersökningen av U 1094; stenen finnes icke upptagen av Dybeck i *Sveriges runurkunder*, och den nämnes icke i Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869). I *UFT* (1883) meddelas, att »stenen söktes förgäfvades af C. F. Säve 1856». U 1094 har också senare vid flera tillfällen sökts utan framgång. Det är att hoppas, att denna sten, som enligt Celsius (i F m 60: 1, s. 18) bär en »wacker ritning», åter skall komma i dagen.

Fig. 360. U 1094. Rosta bro, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 468).

Höjd omkring 1,75 m., bredd omkring 0,75 m.

Inskrift (enligt Celsius):

brusi · ok þorbiarn · litu · raisa · stain · eftir · faður · sin · b . . . urn × kup hialbi ant hans

Brusi ok Þorbiorn letu raisa stein æftir faður sinn Biorn. Guð hialpi and hans.

»Bruse och Torbjörn läto resa stenen efter sin fader Björn. Gud hjälpe hans ande.»

Till läsningen: Celsius anmärker, att mellan 43 **b** och 44 **u** en **i**-runa »kanske afsprucket». — Hadorph och Leitz: **brus · ok þorbiarn · litu · raisa · stain · eftir · faður · sin - - - [= fyra hst] ak hnatbi ant hans** — Peringskiöld: **brusi · ok þorbiarn · litu · raisa · stain · eftir · faður · sin · brun × kup · hialbi · ant · hans**.

Om *Brusi* se U 333 och S. B. F. Jansson i *En bok om Mälardalskapen* (1953), s. 96. Inskriftens övriga två mansnamn, *Þorbiorn* och *Biorn*, tillhöra de vanligaste namnen under vikingatiden.

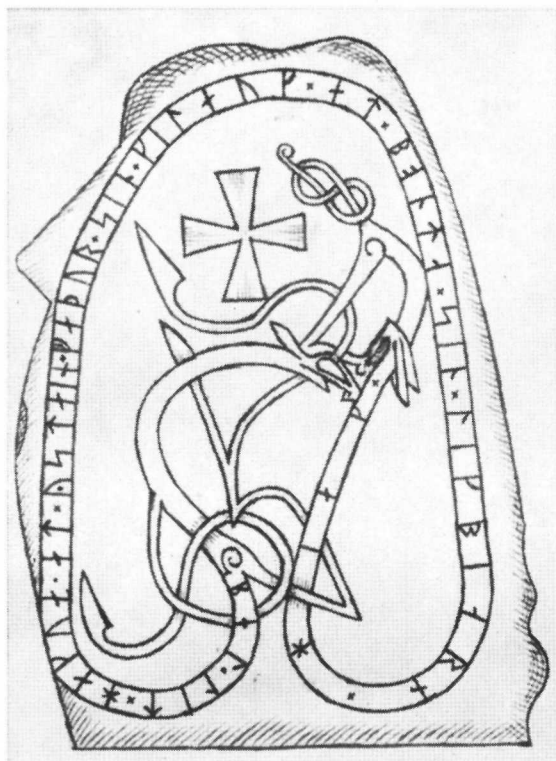

Fig. 361. U 1095. Rörby, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 362. U 1095. Rörby, Bälinge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 479).

1095. Rörby, Bälinge sn.

Pl. 96, 97.

Litteratur: B 479, 449, L 159, D 1:196. J. Bureus, Fa 6 s. 210 n:r 215 (Rhezelius), Fa 5 n:r 60, Fa 1 s. 15; J. Rhezelius, F1 1 n:r 97; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 33, 34; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 156; R. Dybeck, Bälinge socken 1863 (ATA), Reseberättelse för år 1863 och 1864 (ATA); M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 68; UFT h. 11 (1883), s. 239; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 115; G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälinge sn 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA); G. Olson, Rapport till Riksantikvarieämbetet den 9/12 1948 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i F1 1); osignerat träsnitt, utfört av Th. Holm och J. Peringskiöld (i Peringskiölds Monumenta och B 479); Th. Holm och J. Peringskiöld, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 449); Dybeck, teckning (D 1:196).

Runstenen står i norra kanten av en åker, 200 m. NÖ om den punkt, där allén till Rörby utgår från stora landsvägen Bälinge k:a—Forkarby. N om stenen är en skogbevuxen, stenig backe med gravhögar; 3 m. åt SÖ står U 1096. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Enligt Rhezelius (i F a 6) fanns stenen »J Rörby Norre gårdet»; ovan teckningen i F1 1 står: »Bäling Sochn. Nordan Rörby i gårdz backan.» F a 5: »Rörby».

I Ransakningarna 1667—84 finnas följande uppgifter om U 1095 och 1096: »Rörby Lilla gierdet uth med gång stijgen åt Mahrstad 2 steenar påskrefne.» På träsnittet i Peringskiölds Monumenta finnes bläckanteckningen »Bäling. Rörby norregårdzbacke» (B 479: »Rörby»; L 159: »Rörby N. gårdzbacke»). Peringskiöld lämnar dessutom följande utförliga redogörelse för de båda

runstenarnas plats: »Rörby, som nu består af 5 små bondegårdar, närmast kyrkian på Östsöder sidan belägne, hafwer uthi norra gärdet och norr om byn fölliande monumenter, nemblⁿ främst i backen två stycken Runestendar, hoos hwar andra stående på en 4 alnar när, af hwilka den ena ligger litet å sud fallen; bak för dessa Stenar seer man några anseenliga ättehögar som å rad emellan en ofantlig hop gråstenar upgjorde äre. Ja här finnes och en annan wacker ättehögd wid pass 3 eller 400 steg söder ut ifrån desse stenar, mitt på släta gärdet fordom upkastader, samt en tämmelig hoop sådana inni Engen wid Upsala vägen. Af den ena uprätt stående främste Runsten [= U 1096], med dess tilhörige landskap, steenröse och närmaste högar, bijfogar iag här min egen afritning, efter Leitz den aldrig til Antiquitets Archivum inlewererat hafwer... Den andra här sammestädes å sud fallne Runesten [= U 1095] hafwer bijfogade skapnat.»¹

O. Celsius: »Bäling sn Rörby straxt hos dhen föregående [= U 1096] 3 steg allenast»; Celsius tillägger: »Denna sten ligger, och har aldrig warit rest. Orsaken att han är alt uthi kanten omkring skrefwin.»

Då Dybeck besökte Rörby år 1863, antecknade han: »I Rörby östra gärdesbacke ligga bland... hednagrafvarne², två behållne runstenar.» I *Sveriges runurkunder* skriver han: »Å en vidsträckt höjd i Rörby östra gärde äro flera mycket skadade hednagrafvar och bland dem ligger denne runsten.» I sin reseberättelse för år 1863 lämnar Dybeck följande upplysningar: »Hednagrafvarne i Rörby östra gärdesbacke, dem jag för åtta år sedan för första gången besåg (en af de större högarne var då nyss upptagen och befunnen ega å botten en stor och flat gråstenshäll), voro mycket illa medfarne. De två runstenarne derstädes... ligga utan ringaste vård.»³ I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» omtalar M. Stolpe två runstenar »N. N. O. från Rörby». *UFT*: »Å en vidsträckt höjd i Rörby östra gärde ligger runstenen bland flere skadade grafhögar.» Enligt fornminnesinventeringen år 1938 består gravfältet av åtta säkra högar. Runstenarna, som befinna sig i gravfältets sydvästra kant, lågo fortfarande omkull vid runinskriftsinventeringen 1942. De restes genom Riksantikvarieämbetets försorg år 1948.

Röd granit med vitfläckigt ytskikt. Ristningen är i stort sett tydlig. Höjd 1,70 m., bredd 1,17 m.

Inskrift:

bel + lit + hakua + at × ystain × faþur + sin × kilauk × at × bonta sin × likbiarn × hiak ×
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

bel let haggva at *Oystain*, faður sinn, Gillaug at bonda sinn. Likbiorn hiogg.

»**bel** lät hugga efter Östen, sin fader, Gillög efter sin man. Likbjörn högg.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. I 2 e är pricken grund men förefaller att vara säker. 5 i är däremot ej stunget. I sk efter 11 a är ena korsarmen mycket svag. 14 y är tydligt stunget. 19 n har ensidig bst. I 28 k finnes mellan hst och bst en grund fördjupning, som möjligen är huggen. 33 k är ej stunget. 37 o har bst endast t. v. om hst. Efter 40 a finnas inga spår av

¹ Den senast citerade satsen står på bl. 34 i *Monumenta* 2, ovan det inklistrade träsnittet av U 1096. Peringskiöld har därvidlag råkat förväxla de båda Rörbystenarna; den »å sud fallne» är uppenbarligen U 1095.

² Dessa »hednagrafvar» omtalas på annat ställe i hans förteckning över fornminnen i Bälinge sn (1863) på följande sätt: »Å Rörby östra gärde är en ouptagen höjd, hwarå ännu för 30 år sedan mycket märkvärdiga grafminnesmärken funnos i godt skick. Den störste af högarne är nu ohjelpigt skadad och af kullar och stensättningar återstår blott en och annan.»

³ Även i reseberättelsen för 1864 nämnas gravfältet och runstenarna vid Rörby: »I den af mig tillföre ofta nämnda Rörby gärdesbacke, der jämte två runstenar, flere mycket skadade grafhögar finnas, företogs gräfning i en mindre kulle. I denna påträffades på en half alns djup, bland kol, aska och ben, ett smycke af brons, två mindre pilar af järn och en tärning af ben; dessutom nitnaglar. Kullarna kunna svårigen räddas.»

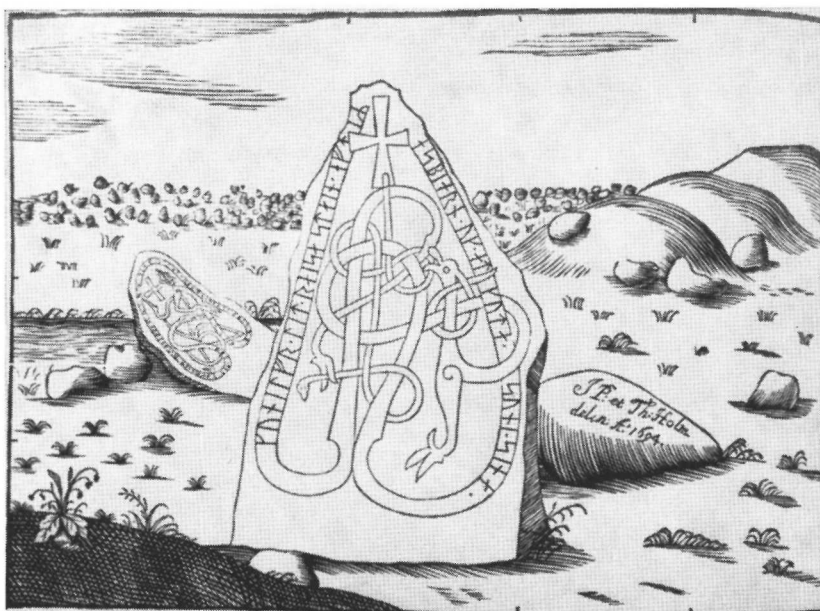

Fig. 363. U 1095 och 1096. Rörby, Bälunge sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 449).

sk. I 41 **s** är endast översta leden djup och tydlig. Den mellersta och nedersta leden äro grunda; runan har formen η . 43 **n** har ensidig bst. 45 **i** är ej stunget. 46 **k** har förlorat övre hälften av bst och toppen av hst genom flagring. 47 **b** är upptill lätt skadat i samma flagring. Inskriften slutar med kryss. — Rhezelius (F a 6): **bel · lit + hakua · at + ystain × fapur + sin + kilauk + at × bonta + sin + likbiarn hiak** + Teckningen (i F 11) avviker endast däri, att sk har satts ut mellan de två sista orden. (Denna avvikelse är en förbättring.) — Peringskiöld: **bel · lit · hakua · at · ystain × fapur · sin : gilauk : at · bonta · sin · likbiarn : hiak**. — Celsius: **bil × lit × hakua × at × ystain × fapur × sin × kilauk at × bonta sin × likbiarn hiak ×** — Dybeck: Läsningen avviker endast beträffande sk, vilka utom i två fall uppfattas som punkter. Undantagen utgöras av sk efter 19 **n** och efter 51 **n**; i dessa båda fall tecknas sk som kryss.

Rhezelius tolkar U 1095 (i F 11) på följande sätt: »Belus · fecit · sculpi · Ysteino · patri · svo Khileuchis · marito · svo · Likbernus · sculpsit.» Peringskiölds svenska tolkning lyder: »Bäl lätt hugga uth åth Östen sin fader; men Gylög åth sin Man: Liggbiörn uthögg Runerijtningen.»

Runföljden 1—3 **bel** innehåller ett eljest okänt mansnamn. Namnet är intressant också därför, att man har anledning att tänka sig ett samband mellan mansnamnet och ortnamnet Bälunge (*belling* 1314, *Bælingh* 1354, *Bælingasokn* 1381 o. s. v.; namnet möter ganska ofta i formen *Bæla hundare, sokn*). Ortnamnets grundord är säkert gen. plur. av ett inkolentnamn *bælar*, troligen avlett av subst. *bål* (Bälunge alltså = 'bålplatsen').¹ Det förefaller onekligen, som om Östen skulle ha gett sin son namnet **bel** efter sockennamnet. (U 1095 har rests endast 1 km. ÖSÖ om Bälunge kyrka.) Vi skulle i så fall här ha ett exempel från 1000-talet på en folketytologisk tolkning av ett ortnamn. Man har i ortnamnet Bälung uppfattat grundordet som ett personnamn**Bæl*, kanske en eponym för bygdens förste inbyggare.² (Alldeles uteslutet är väl, att **bel** är själva inkolentnamnet, använt som binamn.

¹ Se C. I. Ståhle, *Studier över de svenska ortnamnen på -inge* (1946), s. 121 och där cit. litt.

² En annan, säkert oriktig, uppfattning om förhållandet mellan personnamnet **bel** och sockennamnet uttryckes i *UFT*: »Namnet *Bäl* är det samma, som ingår i socknens namn. Af *Bäl* bildas genom afledningsändelsen *-ing* *Bälung* =

Öysteinn och *Gillaug* tillhöra runinskrifternas vanligaste personnamn. Om *Gillaug* se U 1107.

Ristaren *Likbiörn* har endast signerat ytterligare en runristning, nämligen den nu försvunna U 1074 (**likbiörn hiak + merki**). U 1095 är sålunda hans enda bevarade, säkra ristning. Man kan här fastställa, att *Likbiörn* icke har varit någon framstående konstnär; hans ornamentik präglas i detta fall av en slapp klumpighet. U 1074 förefaller — om man vågar döma efter äldre avbildningar av den nu förlorade stenen — att ha varit ett mera lyckat verk.

1096. Rörby, Bälunge sn.

Pl. 96, 97.

Litteratur: B 449, L 160, D 1:197. J. Bureus, Fa 6 s. 210 n:r 216 (Rhezelius), Fa 5 n:r 61, Fa 1 s. 16; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 98; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5: 3, bl. 22, Monumenta 2, bl. 34; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 155; R. Dybeck, Bälunge sn 1863 (ATA), Reseberättelse för år 1863 och 1864 (ATA); M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 68; UFT h. 11 (1883), s. 239; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdstenarna (i: Personhistorisk tidskrift 18, 1916), s. 7; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälunge sn 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA); G. Olson, Rapport till Riksantikvarieämbetet den 9/12 1948 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Peringskiöld, teckning i F 1 5: 3, bl. 22, teckning i F 1 8, bl. 4; Th. Holm och J. Peringskiöld, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 449); Dybeck, teckning (D 1:197).

Runstenen står i norra kanten av en åker, 200 m. NÖ om den punkt, där allén till Rörby utgår från stora landsvägen Bälunge k:a—Forkarby. Omedelbart N om stenen är ett gravfält; 3 m. åt NV står U 1095. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Bälunge» (1952).

Enligt Rhezelius (i F a 6) stod stenen »Samstedes[=J Rörby Norre gårdet] hos den förre [=U 1095].» — Celsius, som besökte platsen i augusti 1725, anger läget på följande sätt: »Bälung Sn Rörby ägor på hafrlösbacken eller hafrlösen.»

I Peringskiölds *Monumenta* lämnas utförliga uppgifter om de båda Rörby-stenarna. Beträffande dessa och andra upplysningar om stenarnas plats se U 1095. B 449: »Rörby»; L 160: »Dersamma städes vid högar».

Grå granit med bruna fläckar på de ställen, där det grå ytskiktet har flagrat av. Ristningsytan är i stort sett jämn, och linjerna äro djupa. Ristningen är väl bevarad. Höjd 1,50 m., bredd (nedtill) 0,99 m.

Inskrift:

gunilfr · lit · raisa · stain · eftir asbiarn · uk · at · kuta · suni · sina

5 10 15 20 25 30 35 40 45

Gunnælfir let reisa stein æftir Asbiorn ok at Guta, syni sina.

»Gunnälv lät resa stenen efter Åsbjörn och efter Gute, sina söner.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar utan sk. 1 **g** är tydligt stunget. I 4 **i** finnes en grund, oskarp fördjupning, som icke gör intryck av att vara huggen. 9 **i** är ej stunget. 21 **e** är tydligt stunget med en streckliknande prick. Sk saknas efter 25 **n**. 37 **k** är ej stunget, ej heller 38 **u**. 42 **u** är ej stunget.

=Bäls son. Ingenting hindrar, att runstensens man lemnat efter sig en son, efter hvilken området och i kristen tid socknen uppkallats. Namnet uppträder i fornordiskan afledt *Beli* samt i konamnet *Belja*. I detta sammanhang skulle man kunna anföra Bureus' (och Aschaneus') uppfattning, att Börje socken härleder sitt namn av den *burkair* (*BorgæiRR*), som runstenen U 912 Börje kyrka är rest efter; se U 912.

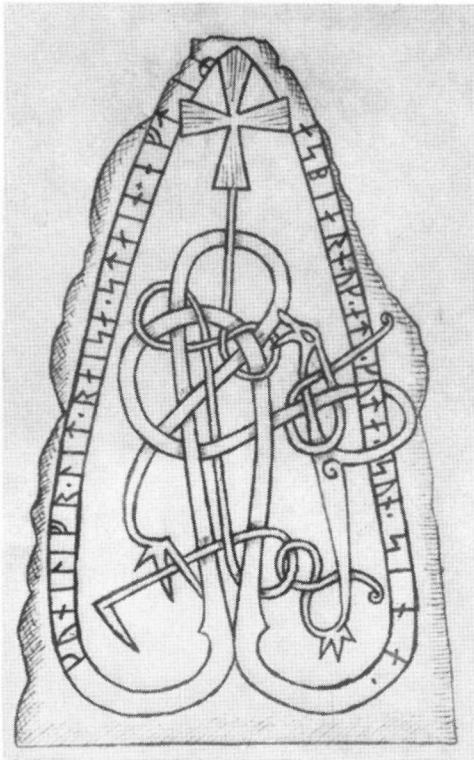

Fig. 364. U 1096. Rörby, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

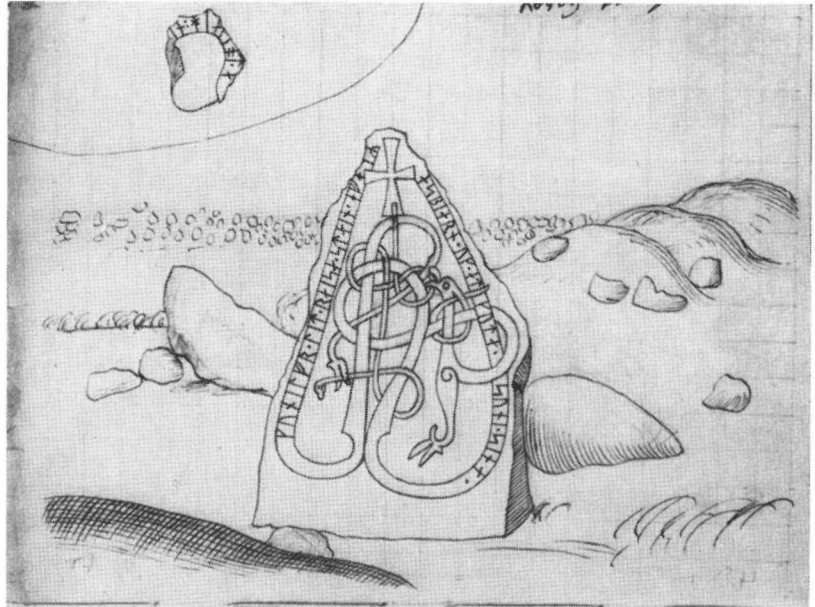

Fig. 365. U 1096. Rörby, Bälinge sn. Efter teckning av Peringskiöld.

Rhezelius: *kunilfr · lit · raisa · stain + eftir · asbiarn · uk · at · kuta · sun · sina ·*

Peringskiöld: *kunilfr · lit · raisa · stain · eftir asbiarn · uk · at kuta · suni · sina ·*

Celsius: *kunilfr · lit · raisa · stain · eftir asbiarn · uk · at kuta · suni · sina ·*

Dybeck: 1 k, 21 i. Sk saknas efter 36 t men tillägges efter 48 a.

Runföljden 1—7 *gunilfr* ger det enda säkra exemplet från runinskrifterna på kvinnonamnet *Gunnalfr*, fsv. *Gunnalf*; belägget på den skadade U 40 är nämligen osäkert. Om kvinnonamn på *-alfr* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 109 och *Nordisk kultur* 7 (1947), s. 260.

Sönernas namn, *Asbiorn* och *Guti*, höra till de vanligare namnen; det förstnämnda förekommer särskilt ofta, det senare ett 10-tal gånger (se U 700).

E. Brate framhåller i *Svenska runristare* (1925), att U 1096 på grund av »liknande utstyrsel» kan »förmodas vara av Öbber». Detta antagande är säkerligen riktigt. Ristningen är typisk för mästaren Öpir.

1097. Sundbro, Bälinge sn.

Pl. 98, 99.

Litteratur: B 469, L 146. J. Bureus, Fa 6 s. 210 n:r 220 (Rhezelius), Fa 5 n:r 68; J. Rhezelius, F1 1 n:r 72; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 26; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 164; UFT h. 11 (1883), s. 237; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 93, 113; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/5 och den 18/9 1928 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar 5/9 och 6/10 1928 (UUB); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/9 1930 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 469).

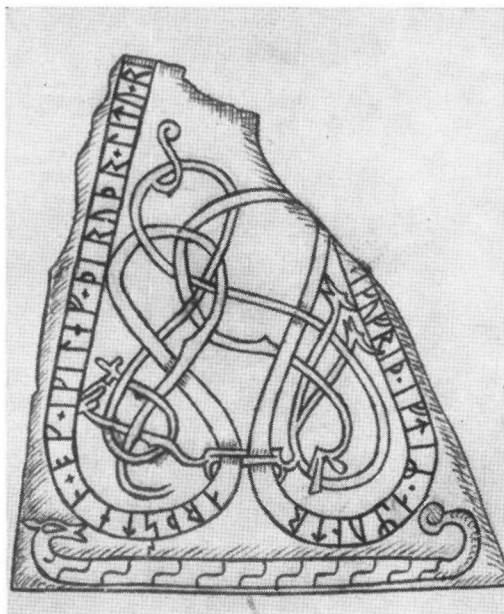

Fig. 366. U 1097. Sundbro, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 367. U 1097. Sundbro, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 469).

Runstenen står i södra kanten av landsvägen Åkerby k:a—Forkarby, 120 m. ÖSÖ om vägbron över Sundrobäck, 45 m. ÖSÖ om U 1100, 60 m. V om skälet vid vägen till Uppsala. 2 m. V om stenen ligger fragmentet U 1098. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Bälunge» (1952).

Enligt Rhezelius (i F a 6) fanns stenen »J Södre gårdet»; F 11: »Bälunge Sochn. Sundbro södre gårdet är denna.» — *Ransakningarnas* uppgift om en »påskrifwen» sten »i södrebyen» åsyftar säkert U 1097. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 2 (bl. 26) finnes bläckanteckningen »Sundbro gårde i Bälunge Sochn» (B 469: »Sundbro gårde»; L 146: »Sundbro»). Överst på bl. 26, alltså ovanför det inklistrade träsnittet, finnes följande, oavslutade blyertsanteckning: »I Sundbro söder gårde wid en liten til åker upkörder ättehö. föruthan twenne andra högar wid pass 150 steg ifrån när man»... (Nedanför träsnittet finnes också en svårläst blyertsanteckning; denna berör emellertid uppenbarligen U 1100.) — Celsius, som undersökte inskriften i augusti 1725, anger platsen på följande sätt: »uppå Pehr Ersons åker kallad Runstens åkern på södra gårdet, ett stycke från byen.» Om stenens tillstånd anmärker han, att »ett stycke [är] afbrutit och förkommit öfwerst.¹

Stenen flyttades tydligen sedan och var länge försvunnen. Enligt *UFT* skall den år 1856 troligen finnas »inbygd i ett af nämndemannen Anders Anderssons hus» i Sundbro. U 1097 nämnes ej av Dybeck i hans reseberättelser och upptages icke i *Sveriges runurkunder*. Ej heller finnes någon uppgift om stenen i beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869). Först år 1928 kom runstenen i dagen igen genom folkskollärare Joel Hansson, Uppsala-Näs, som då tjänstgjorde som Riksantikvariens ombud. I en skrivelse av den 12 maj 1928 lämnar Hansson följande

¹ Det sista ordet är skrivet ovanför »förkommit».

upplysningar, som säkerligen åsyfta U 1097: »Å Verner Larssons gård i Sundbro ligger i ett prång mellan 2 hus en runsten med runorna uppåt. En del av den går in under det ena huset men utgör icke husgrund. Över den är en gångväg till ladugården. Den var visserligen vid mitt besök å platsen täckt med tunt lager jord och ävja samt några brädstumpar, men otvivelaktigt är dess plats mindre lämplig om inte rent av riskabel. Det vore önskvärt, om den bleve flyttad och rest... Jag får värdsamt utbedja mig meddelande om Riksantikvariens beslut rörande» runstenen. Ämbetet begärde (den 1 juni s. å.) »ett förslag till densammans förflyttning och resande på lämplig plats i närmaste grannskap till nuvarande plats». I en skrivelse den 18 september 1928 meddelade Hansson, att stenen hade rests. Den »kunde nu ej resas på gårdstomten, då ägaren ämnar göra nybyggnader på det trånga området. Den flyttades därför c:a 20 m. till landsvägen Forkarby—Åkerby kyrka... Den står nu vid kanten av en ravin med mindre bäck. Tvärs över ravinen går en mindre upphöjning på vardera sidan. Där den når landsvägen restes runstenen. I och på båda sidorna om bäcken funnos en del stenar, av vilka några kom att användas som fyllning i grunden under runstenen. Härvid påträffades ett block med runor.»¹

I sina i UUB förvarade anteckningar skriver v. Friesen (⁵/₉ 1928): »Resan fortsattes omedelbart till *Sundbro* i Bälunge, där en sten liggande i ett prång i hemmansegaren Larssons gård [besiktigades]. Stenen har väl stått där den nu ligger men kan ej resas där. Till resningsplats utsågs en strax norr (!) om vägen genom byn och v. om Larssons gård befintlig slänta där förut ett stenfragment [= U 1098] ligger.»

U 1097 står alltså fortfarande kvar på den plats, där den restes år 1928.

Grå granit med bruna inslag. Höjd 1,58 m., bredd 1,32 m. Ristningslinjerna äro på stenens vänstra del och längst nedtill djupa och tydliga. Det högra och det nedre partiet av runslingan är starkt vittrat, varför runorna här delvis äro mycket svårlästa. Ytan visar på vittrade partier otaliga små gropar, vilka göra den knottrig. Upptill är ristningsytan nött genom fottramp, vilket förklaras av att stenen länge låg i gångvägen till ladugården.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 469):

arpsten + ok + ikilef + þoruþr + [litu × ri] . . . uk . ulfr[ip] . iftir . [i]hmuntr . b[onta] si[n]

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Harðstæinn ok Ingilæif (ok) Þoruðr letu reisa . . . ok Holmfrið(?) æftir Agmund, bonda sinn.

»Hårdsten och Ingelev och Torunn läto resa . . . och Holmfrid efter Agmund, sin man.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. 1 a har ensidig bst. I 3 þ utgår bst från ramlinjerna i likhet med vad fallet är med inskriftens övriga þ-runor. 6 e är tydligt stunget med en streckliknande prick. 7 n har ensidig bst. 8 o har bst endast t. h. om hst. 14 e är tydligt stunget med en streckliknande prick. I 17 o äro bst grunda; i denna runa korsa de hst. I 19 u finnas tre grunda fördjupningar; ingen av dem är huggen. Av 22 l återstår numera endast nedre hälften av hst, och av 23 i endast ett kort stycke vid nedre ramlinjen. Runföljden 24—27 har gått förlorad. Stenens topp var redan på 1600-talet avslagen. Här torde mer än femton runor ha gått förlorade. Före 29 k synes, där toppskadan slutar, nedre hälften av två stavar; möjligen utgöra stavarna undre delen av en u-run. 29 k är skadat i toppen. Sk efter 29 k förefaller att vara ett kort lodrätt streck; samma utseende ha alla sk i inskriftens senare del. 30 u är ej stunget. Från och med runan 34 är inskriften genom vittring numera svårläst. Det förefaller emellertid som om ristaren huggit en þ-bistav på 34 i. Mellan 34 i och 35 þ finnes en snett ned åt höger gående linje, som gör intryck av att vara huggen. Av 41 l återstår nu endast en obetydlig del av hst. I runföljden 48 b—52 a kunna nu endast delar av 48 b och 52 a spåras, varför man här är hän-

¹ Om detta fynd se U 1098, s. 418.

visad till äldre läsningar. Av 55 n återstår endast hst. — Rhezelius (i F a 6): **arpsten + ok + ikilef + þirupr + litu + r- . . . ikulfríp iftir · a - muntr**. — Hadorph och Leitz: **arusten × ok × ikilaf × þorupr × litu × ri . . . - - kulfríp · iftir · ihm · untr þonta sin**. — Celsius: **arpstan + ok + ikilef + þorupr + litu + rið . . . + ok + ulfríp ifta + ihmuntr**. — v. Friesen anmärker, att U 1097 »redan i Bautil [är] upptill skadad. Nu ytterligare något avslagen, särsk. uppe till vänster o i nedre högra hörnet. Men framför allt är stenens ristningsyta nu starkt fränt av det gödselvatten som under långliga tider tycks ha spolat över dess yta. Läsningen därför nu delvis svår»: **arpsten + ok + ikilef + þorupr + [litu + ri] . . . - k · lfríp if - tr . . . muntr - - -**

Runföljden 1—7 **arpsten** kan knappast återge något annat än det sällsynta mansnamnet *Harðsteinn*. Om detta namn se U 854. — Kvinnonamnet *Ingilæif* förekommer också på U 699 [**ikilaif**] och troligen på U 1053 [**ikulef(?)**]; se vidare U 699. — *Þoruðr* (*Þorunn*), som är ett mycket vanligt kvinnonamn på västnordiskt område, är sällsynt i Upplands runinskrifter; se U 859, där dock belägget från U 1163 (Buska Bengtsbo, Altuna sn) saknas. — Större svårigheter än de nu behandlade erbjuder det namn, som finnes i runföljden 28—35 **- k · ulfríp**. Delvis ligger svårigheten i att läsningen på detta parti är något osäker. Troligen skall emellertid runföljden återges *ok Holmfríð(r)*; vi skulle då här ha ytterligare ett belägg på detta kvinnonamn, som hör till de allra vanligaste i de uppländska runinskrifterna (se U 25). Vad bortfallet av uddljudande *h* beträffar kan man jämföra med skrivningen **arpsten**, *Harðsteinn*. Bortfallet av *m* i konsonantförbindelsen är givetvis icke överraskande; jfr t. ex. skrivningar som **hulfastr**. På grund av att läsningen är osäker (*ok* skrives i inskriften eljest **ok**) kan en läsning **ikulfríp** ej med bestämdhet avvisas; *Igulfríðr* är emellertid ett ytterst sällsynt namn. Runinskrifterna erbjuda hittills endast ett enda säkert belägg på detta kvinnonamn, nämligen U 582. — Om det i Uppland ovanliga mansnamnet *Agmundr* (endast tre belägg inom landskapet) se U 656. Anmärkningsvärt är att detta namn står i nom. i st. f. ack., något som dock även eljest möter några gånger i inskrifterna. Jfr t. ex. U 1076 och 1110.

I *Svenska runristare* (1925) gör sig Brate skyldig till det misstaget att hänföra U 1097 till två olika ristare, nämligen dels till Ingulv (a. a. s. 93), dels till Gudfast (a. a. s. 113). Redan av detta förhållande torde det framgå, att det ingalunda är lätt att attribuera en ristning av denna högst okonstnärliga typ till en bestämd ristare. Onekligen finnas vissa likheter med Ingulvs ristningar; framför allt ligger likheten emellertid i den påfallande osäkra linjeföringen.

Ned till begränsas ristningen av en vacker repstav, som till vänster avslutas i ett drakhuvud; jfr U 1041, där ett runband, som på liknande sätt begränsar ristningsytan, avslutas med ett snarlikt huvud. U 1041 är signerad av Ingulv. Om förekomsten av repstavar se U 1079.

1098. Sundbro, Bälinge sn.

Pl. 98.

Litteratur: B 453, L 147. J. Bureus, F a 6 s. 79 n:r 160 (Bureus' egen uppteckning), s. 210 n:r 217 (Rhezelius), F a 5 n:r 64, F a 1 s. 17, F a 10: 2 n:r 42, F f 6 n:r 30; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 69; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 8 bl. 6, Monumenta 2, bl. 26; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 163, 2, s. 114; UFT h. 11 (1883), s. 237; J. Hansson, Skrivelse till Riksantikvarien den 18/9 och 1/10 1928 (ATA); Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/9 1930 (ATA); S. B. F. Jansson, Runskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10: 2), kopparstick (i F f 6); Rhezelius, teckning (i F 1 1); Peringskiöld, teckning (i F 1 8), träsnitt signerat »J. P[eringskiöld] et Th. H[olm]» (i F 1 8, Monumenta 2 och B 453).

Endast ett obetydligt fragment återstår numera av den stora, på två sidor ristade stenen. Detta fragment ligger i södra kanten av landsvägen Åkerby k:a—Forkarby, 120 m. ÖSÖ om bron över Sundbrobäcken. 2 m. åt Ö står U 1097 rest.

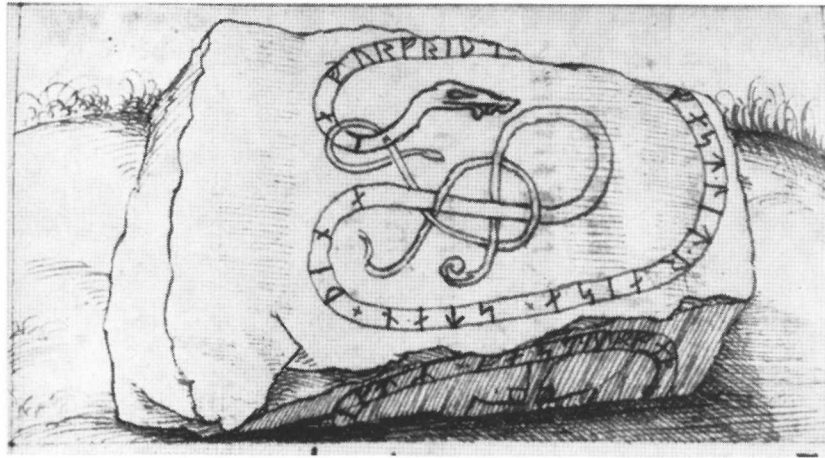
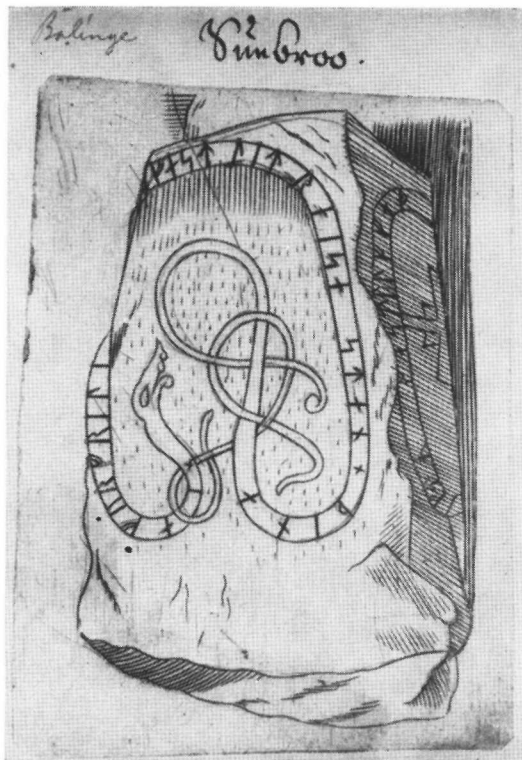
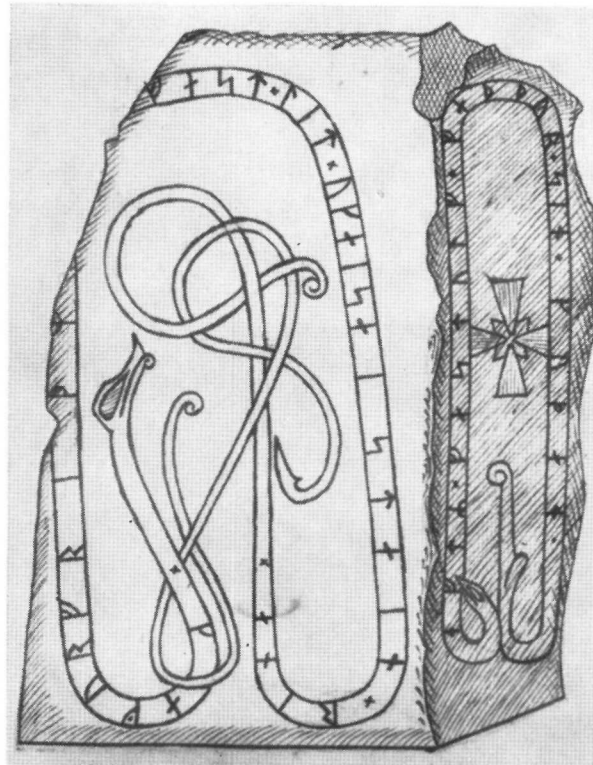

Fig. 368. U 1098. Sundbro, Bälinge sn. Efter teckning av Bureus.

Fig. 369. U 1098. Sundbro, Bälinge sn.
Efter kopparstick av Bureus.Fig. 370. U 1098. Sundbro, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Bureus (i F a 6): »Sundbro i Bäling»; F a 10: 2: »Vidh Sundbro i Bäling»; F f 6: »Sunbroo». Av Bureus' teckning framgår, att stenen vid hans besök hade fallit omkull. Rhezelius (i F a 6): »Wijd Sundbroo»; ovan teckningen i F 1 1 finnes platsuppgiften »Bäling Sochn, Widh Sundbroo i thädh.» — *Ransakningarna*: »Sundbroby i västrelöht 2 steenar påskrifne, der iemth en höög, som enn begrafningz plats.» (De två stenarna äro säkerligen U 1098 och 1099). — Vid teckningen i F 1 8 lämnar Peringskiöld följande platsuppgift: »J tät på backen wid stora wägen Wester om 53 - 547487. *Upplands runinskrifter.*

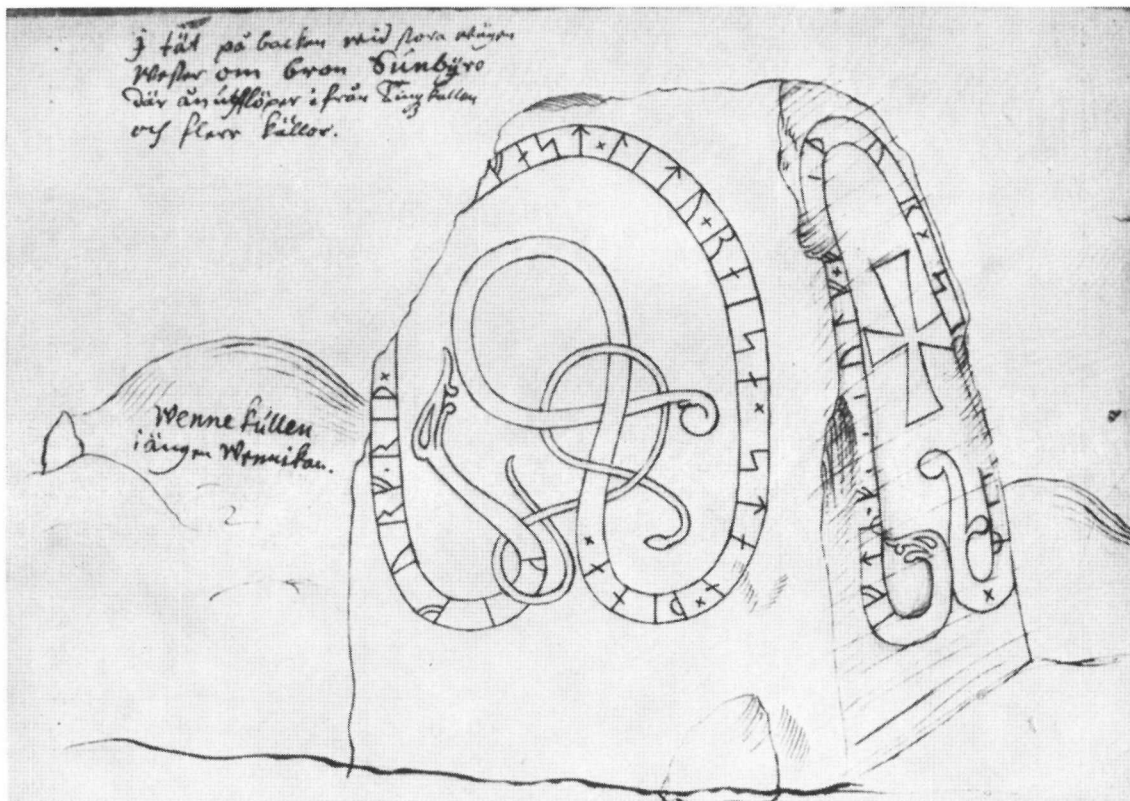

Fig. 371. U 1098. Sundbro, Bälinge sn. Efter teckning av Peringskiöld.

bron Sunbyro där ån utflöpar ifrån Tingzkällan och flere källor.» På träsnittet i *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Sunby broo i Bälinge Soehn (B 453: »Sunby bro»; L 147: »Sundby bro»). I *Monumenta* finnes dessutom en svåräst blyertsanteckning (vid träsnittet av U 1097) av följande lydelse: »på väster sidan om bron i tät där några små ättehögar äre, och bland dem 3. större, och på hwardera sidan om högen står 2 Rst». De två runstenar, som här nämnas äro utan tvivel U 1098 och 1099. — Celsius, som undersökte stenen i augusti 1725, anger platsen på följande sätt: »Bäling. Sundbro. litet längre fram om den föregående» [= U 1099], d. v. s. »uthi Westerbackan, eller på andra sidan om byn öfver Westerbron på vänstre handen när man går ifrån byn.» Celsius tillägger om U 1098: »Där han ligger bredewid landzwägen kallas Engelbo backan, af Engelbo torpet.» Om stenens tillstånd meddelar Celsius följande: »Var i 2 st. slagen et item på en sida myckit bortfallit. bägge styckena lågo bredewid hwarandra. bönderna berättade, det öfre stycket wara nyligen afkommit.»

Stenen var vid C. F. Säves besök år 1856 försvunnen, och den nämnes ingenstädes av Dybeck. År 1928 anmäler emellertid folkskollärare J. Hansson, att man i samband med resningen av U 1097 hade påträffat nere vid Sundbrobäcken i en stenanhopning ett runstensfragment, »ett block med runor. Ena sidan hade: **t litu rais** och en mot denna vinkelrät sida: **apur s. Måhända**», fortsätter Hansson, »utgjorde stenanhopningen med vallen på ravinens båda sidor den Sundby bro, som omnämnes i Upplands Fornminnesförenings Tidskrift... Enligt Bautil (453) hade runstenen i Sundby bro relativt stora mellanrum mellan runorna, vilket också det upptagna fragmentet har. Den har också fragmentets runor. Detta togs nu upp ur vattnet och lades intill den nyresta stenen [= U 1097], c:a 10 m:s förflyttning.» Två år senare (¹²/₉ 1930) rapporterade Hj.

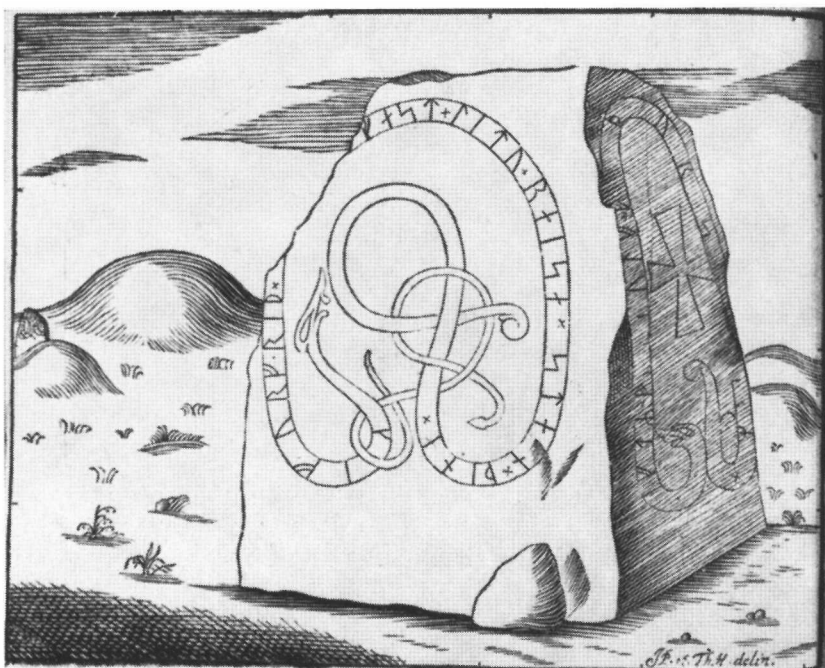

Fig. 372. U 1098. Sundbro, Bälunge sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 453).

Larsen till Riksantikvarien: »Den nyfunna runstenen ... är av honom [=J. Hansson] placerad omedelbart V om den ävenledes av honom på ett förträffligt sätt resta runstenen [=U 1097]. Den utgöres av ett fragment av ett större runristat stenblock. På två mot varandra vinkelställda sidor finnas djupt och tydligt inhuggna runor. Någon risk för skada på stenen, där den nu är placerad, torde ej förefinnas.» På samma plats ligger fragmentet fortfarande. Ytterligare delar av stenen ha icke senare kommit i dagen.

Röd granit. Ursprunglig höjd omkring 2,20 m., framsidans största bredd omkring 1,40 m. Det bevarade stycket, som utgör en del av stenens topp, har ristning på två sidor. Av de nu återstående runorna att döma har ristningen varit djup och tydlig. Mått av den bevarade delen av framsidan: 0,80×0,52 m.; av den bevarade högra sidan: 0,80×0,67 m.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Bureus' teckning i F a 10:2 och efter Rhezelius' läsning i F a 6):

[× iafurfrīþ ... fast ×] litu × rais[a × stan + þina iftr × fastulf × fa]þur × s[in × kuþan ×]

5 10 15 20 25 30 34 40 45 50

Iofurfrīðr ... -fast letu reisa stein þenna aftir Fastulf, faður sinn goðan.

»Jovurfrīð ... -fast läto resa denna sten efter Fastulv, sin gode fader.»

Till läsningen: Runföljden 1—30 har stått på stenens framsida, 31—54 på högra smalsidan. — Då Bureus undersökte inskriften, hade stenen fallit bakåt; se fig. 368. Därför kunde han ej läsa de runor, som funnos i högra kanten av stenens högra smalsida; runföljden 44—54 har därför återgivits efter det bevarade fragmentet (44—47) och efter Rhezelius' läsning (48—54). — Numera är endast runföljderna 14—21 ... **litu** × **rais** ... och 44—47 ... **þur** × **s** ... bevarade. Före 14 l och efter 47 s finnas nu icke några spår av runor. Av 14 l återstå nu endast bst och övre tredje-

delen av hst. 15 i är ej stunget. Av 21 s återstår nu endast ett mycket kort stycke vid övre ramlinjen. De bevarade runorna äro samtliga tydliga. — Mellan 9 þ och 10 f torde av avbildningarna att döma omkring 7 runor ha gått förlorade. — Rhezelius (i F a 6): **kakurfriþe ... fast + lit + u kaisa istain + rina + eftri × fastulf + faþur + sin × kuþan ×**. I F l 1 finnes en något avvikande läsning: × **kagurfriþm ... fast × lit × u kaisa i stain × rina × eftri × fastulf × faþur + sin + kuþan**. — Peringskiöld (i F l 8): **kifurf·firþ × ... fast × litu + raisa × stan × þina × iftra + f --- ulf × f - þur × si --- r ×**. — Celsius: + **kafurf... litu raisa stan × þina × iftra × -... faþur × s ...**

Inskriften har tydligen delvis varit svårläst. Dock torde Bureus' läsning av runföljden 1—9 som **iafurfriþ** kunna betraktas som säker. U 1098 skulle då ge ytterligare ett belägg på det tydligen mycket ovanliga kvinnonamnet *Iofurfriðr*; hittills har detta endast varit känt från U 75, där det skrives **iyfur·firþ**. I Liljegrens *Runurkunder* återges namnet efter Peringskiölds läsning som *Kifurfriþ*, vilket förklarar, att belägget har förbisetts i den vetenskapliga litteraturen.

Runföljden 10—14 **fast** utgör givetvis efterled i ett mansnamn. Också i faderns namn, *Fastulfur*, ingår denna adjektivstam; de båda namnen ge alltså exempel på variation. Om det i uppländska runinskrifter vanliga namnet *Fastulfur* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100.

Inskriftens slut var tydligen skadat redan då Peringskiöld gjorde sin undersökning.

Det är mycket beklagligt, att denna runsten, som en gång har utgjort ett ståtligt vägmärke vid bron i Sundbro, har fördärvats. Med sina två ristningar, vettande åt båda hållen, har den varit väl synlig för alla vägfarande. Det obetydliga fragment som ännu är i behåll visar, att U 1098 har varit en god ristares verk. Av äldre uppgifter framgår, att U 1098 ursprungligen har varit rest väster om Sundbro bro, nära U 1099.

1099. Sundbro, Bälinge sn.

Litteratur: B 451, L 148. J. Bureus, F a 6 s. 5 n:r 161, s. 79 n:r 161 (Bureus' egen uppteckning), s. 210 n:r 219 (Rhezelius), F a 5 n:r 66; J. Rhezelius, F l 1 n:r 70; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 26 (blyertsanteckning) och bl. 27; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 162; UFT h. 11 (1883), s. 237.

Avbildningar: Rhezelius, teckning (i F l 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 451).

Denna sedan länge försvunna runsten, vilkens övre och större del redan på 1600-talet var avslagen och förlorad, fanns enligt Rhezelius (i F l 1) »Sammastädes [= »Widh Sundbro i thädh»] lithet frå den förre». (Med »den förre» åsyftas U 1098.) — I *Ransakningarna* uppges, att två »steenar påskrifne» finnas i »Sundbroby i wästrelöht», en uppgift som utan tvivel gäller U 1098 och 1099.¹ — I Peringskiölds *Monumenta* äro på bl. 27 två exemplar av Hadorphs och Leitz' träsnitt inklistrade. På det som sitter upptill finnes bläckanteckningen »wid Sundbroo wästra tæet i Bäling» (B 451: »Sunbro väster»; L 148: »Sundbro, vester»). På det andra exemplaret av träsnittet läses överst en anteckning (av Hadorph): »detta fragm måtte liggia annorstädes».

Dessutom finnes i Peringskiölds *Monumenta* på bl. 26, under träsnittet av U 1097, en svårläst blyertsanteckning, som utan tvivel åsyftar U 1098 och 1099. Av anteckningen framgår, att de två stenarna ha stått på ett gravfält »på wäster sidan om bron i tæet»; se vidare U 1098. — O. Celsius, som undersökte inskriften i augusti år 1725, lämnar följande utförliga beskrivning av stenens plats och tillstånd: »Bäling. Sundbro. uthi Westerbackan, eller på andra sidan om byn öfver Westerbron på wänstre handen när man går ifrån byn. en sten mitt af, och allenast ett st. qwar. låg neder nästan aldeles under jorden, at eij syntes mehr än en hand bredt.» I UFT (1883) uppges endast, att stenen »var försvunnen redan 1856», d. v. s. då C. F. Säve sökte den. Celsius' undersökning år 1725 är således den senaste granskningen.

¹ Se U 1098.

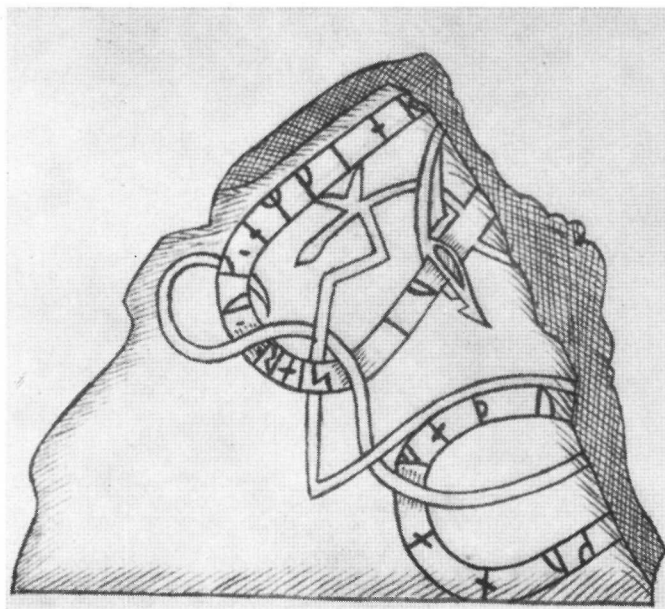
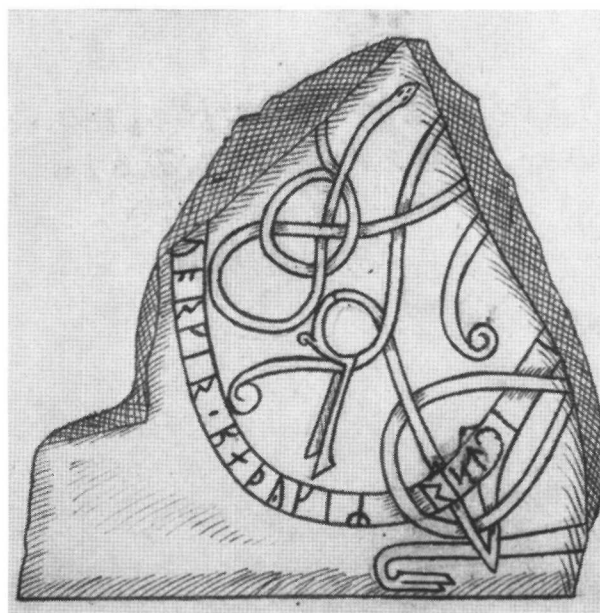

Fig. 373. U 1099. Sundbro, Bälinge sn. Efter teckning av Rhezelius.

Fig. 374. U 1099. Sundbro, Bälinge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 451).Fig. 375. U 1100. Sundbro, Bälinge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

Höjd och bredd omkring 90 cm.

Inskrift (enligt Bureus i F a 6):

uibiarn yk emki ... kuna fap ...

5 10 15 20

Vibiorn ok ... Gunna, fad(ur sinn).

»Vibjörn och ... efter Gunne, sin fader.»

Till läsningen: Rhezelius' läsning avviker på flera punkter: **uisiarn · uk · emkier ... fula fap ...**; i F 1 1 finnes läsningen 14—17 **kuna**. — Hadorph och Leitz: **uibiarn · uk · m ki - - ... kuna fap ...** — Celsius: **uibiarn · uk · emki - ... kunt fap ...**

Vibiorn är ett i runinskrifterna vanligt namn (ett 20-tal belägg); se vidare Sö 226. — Runföljden 14—17 uppfattas av Bureus, Rhezelius i F 1 1 och Hadorph som **kuna**; då Celsius undersökte inskriften, var r. 17 tydligen skadad. Man torde därför kunna räkna med att här ha det vanliga mansnamnet *Gunni*; detta namn, kortnamn till mansnamn på *Gunn-*, är belagt omkring 25 gånger i svenska runinskrifter.

Vilket namn som döljer sig i den skadade runföljden 10—13 är omöjligt att uttala sig om med någon säkerhet. I *UFT* uppfattas det, efter Hadorphs läsning, som »Miken (= Mycken)»; sannolikare förslag skulle kunna framföras.

1100. Sundbro, Bälinge sn.

Pl. 98, 99.

Litteratur: B 465, L 145, D 1:193. J. Bureus, Fa 6 s. 79 n:r 159 (Bureus' egen uppteckning), s. 210 n:r 218 (Rhezelius), Fa 5 n:r 65, Fa 1 s. 16, Fa 13 s. 361, Fa 14 s. 263; J. Rhezelius, F 1 1 n:r 71; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 25; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 161, 2, s. 617; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 278; R. Dybeck, Bälinge sn år 1863 (ATA); M. Stolpe, Några ord till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 68; UFT h. 11 (1883), s. 237; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 100; Hj. Larsen, Skrivelse till Riksantikvarien den 12/9 1930 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i F 1 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 465); Dybeck, teckning (D 1:193).

Den fragmentariska runstenen står rest i en grässlänt, 2 m. NNÖ om vägen Åkerby k:a—Forkarby, 75 m. ÖSÖ om landsvägsbron över Sundbrobäcken, 120 m. VNV om skälet vid vägen till Uppsala, 45 m. VNV om U 1097 och 1098. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Bälinge» (1952).

Bureus (i Fa 6): »Sundbro i Bälinge»; Rhezelius (F 1 1): »Bäling Sochn, Widh Sundbro melan gårdana». — I *Ransakningarna* finnes uppgift om »Enn steen weed Johann Nielssons Lada»; det är åtminstone möjligt, att uppgiften åsyftar U 1100. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes påskriften »Sundbro by i Bäling Sochn» (B 465: »Sundbro By»; L 145: »Sundbro by»). Vidare står ett med blyerts gjort tillägg ovanför det inklistrade träsnittet: »på öster sijdan emot bron som går öfver ån». — O. Celsius, som undersökte inskriften den 26 augusti 1725 och den 25 mars 1727, anger stenens plats på följande sätt: »Bäling och Sundbro. mellan byn och ån i åbacken åfwan för vägen.» — Dybeck (Anteckning 1863): »I Sundbro bybacke, nära ån och bron, ligger ett stycke af en runsten.» *Sveriges runurkunder*: »Stycket ligger i en backslutning i Sundbro nära allmänna vägen och bron.» — v. Friesen: »Stenen på höger hand (norr) om vägen.» Hj. Larsen anger platsen med utgångspunkt från U 1097: »Ett tjugotal m. längre åt V på norra sidan om landsvägen ligger en runsten med den runristade sidan uppåt.» Vid runinskriftsinventeringen 1942 låg stenen fortfarande på samma sätt; den restes år 1948 genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Röd granit med fläckig yta. Höjd 1,24 m., bredd 1,23 m. Ytan är jämförelsevis jämn och ristningen i stort sett tydlig. På några ställen äro dock linjerna mycket grunda, vilket icke utslutande kan bero på vittring utan måste förklaras av att ristaren har huggit ristningen ojämnt. Ornamentet nedtill är ottydligt. Det bevarade stycket utgör stenens nedre del. Redan då Bureus och Rhezelius granskade inskriften, var den lika fragmentarisk som nu.